És még egyszer: az asszonyok hallgassanak, és rendeljék alá magukat

Mi késztet arra, hogy még egyszer elővegyem az 1Kor 14,34–35 rövid szövegét? Az, hogy (sok más emberhez hasonlóan) komolyan veszem ezt a két verset. Sok kérdés vár azonban válaszra, szövegkritikai és teológiai kérdések egyaránt. Ehhez jön e két vers óriási hatástörténete. Magam miatt is újra nekifogok a témának, hogy ne kövessek valamilyen téves következtetést. Összegyűjtöm a gondolatokat, és még egyszer végiggondolom őket.

Ez a szöveg nem nyomdakész tanulmány, hanem munka-, illetve vitaanyag. Anyagot gyűjt össze ezekhez a versekhez, és sok idézetből áll, amelyeket többnyire angolból fordítottam. A Logos program, különféle internetes oldalak és a kiváló www.deepl.com fordítóprogram miatt ez a munka nem járt túl nagy ráfordítással. 2026 októberében a szöveget átnézték és kijavították.

Rövid bevezetés és a szöveg

Még mindig vannak igehirdetők, tanítók és vezetők, akik Pálnak az asszonyok hallgatásáról szóló szavát abszolút érvényűnek tekintik: semmi részvétel az igehirdetésben/prédikálásban, a tanításban, az imádkozásban az istentiszteleti összejövetelen. Ha valaki így akarja, akkor így is lehet érteni. Sok testvérnő beletörődik ebbe, főként a testvérmozgalom (plymouthi testvérek) köreiben, a jobb szélétől a bal széléig. Néha – talán többször is, mint gondolnánk – belső kérdések és kételyek ellenére.

Így ez messzire ható, kategorikus és nagyon meghatározó isteni rendelkezés volna. Ha így olvassák vagy értik és gyakorolják, az elárul valamit arról, hogyan olvassák a Bibliát. Ebben a vizsgálatban a Bibliát Isten tekintélyes Igéjének tekintem. De akkor is kérdés marad, hogyan kell, hogyan lehet vagy hogyan nem szabadna értelmeznünk – éppen a nehéz szövegeket.

Ebben a tanulmányban ennek a kérdésnek járok utána. Összegyűjtök néhány írásmagyarázót, nyelvismerőt és teológust vagy bibliatanítót és magyarázataikat, és idézem őket. Megengedem magamnak, hogy megjegyzéseket fűzzek ezekhez a magyarázatokhoz. Minden írásmagyarázóra és rám is érvényes Isten előtt, hogy tévedhetünk, és ráadásul ismeretünk töredékes. Minden elvárt alázat és tárgyilagosság mellett ez a kérdés mégis egyértelmű, és a válasz nem marad nyitva. Csak igen vagy nem létezik. Teljes hallgatás – igen vagy nem? Beszéd – igen vagy nem? A kérdés még mindig túl fontos ahhoz, hogy ne gondoljuk végig még egyszer. Akkor is, ha sok testvérnő elégedett a hallgató szereppel, és – akárcsak a testvérek – azt gondolja, hogy így bibliahű. Hiszen az ilyen gyülekezetek istentiszteletei is működnek. Megy a testvérnők beszéde nélkül is, és régóta így megy. Ez azonban nem számít abban a kérdésben, hogy helyes-e ez a gyakorlat. A gyakorlati következményekről és hatásokról sem lesz szó, bár az rendkívül izgalmas téma volna.

Következik a szöveg, amelyről szó van – az összefüggés miatt a 31. verstől:

1Kor 14,31–40, a német Elberfelder-biblia CSV-változata alapján fordítva

31 Mert egyenként mindnyájan prófétálhattok, hogy mindnyájan tanuljanak, és mindnyájan vigasztalást nyerjenek. 32 És a próféták lelkei alá vannak rendelve a prófétáknak. 33 Mert Isten nem a rendetlenség Istene, hanem a békességé, ahogyan a szentek minden gyülekezetében.

34 Az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek,

hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja.

35 Ha pedig valamit tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket;

mert gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben beszélni.

36 Vagy tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el? 37 Ha valaki prófétának vagy lelki embernek tartja magát, ismerje fel, hogy amit írok nektek, az az Úr parancsa. 38 Ha pedig valaki tudatlan, legyen tudatlan. 39 Ezért, fivéreim, törekedjetek a prófétálásra, és ne akadályozzátok a nyelveken szólást. 40 Minden pedig ékesen és rendben történjék.

Az előírás: Az asszonyoknak hallgatniuk kell az istentiszteleti összejöveteleken.

Az indokok: (1) Nincs megengedve nekik, hogy szóljanak;

(2) hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény mondja.

Szabályozás: Ha tanulni kívánnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket.

Indoklás: Gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben szólni.

Az értelmet nem kell a ruhatárban hagyni

Sok testvér, aki a teljes hallgatási parancs mellett áll, úgy védi a keresztény hitet, mint ami nem észellenes és nem tudományellenes. Más szóval: hihetünk a Teremtőben és a teremtésben vagy a feltámadásban és a csodákban anélkül, hogy kikapcsolnánk az értelmünket. Ezzel a véleménnyel teljes mértékben egyetértek.

Ez a hozzáállás azonban ugyanígy érvényes a bibliaolvasásra és a Biblia megértésére. Ugyanilyen aprólékosan és ugyanakkor az eredményre nyitottan kell tanulmányoznom a bibliai szövegeket is. Különösen akkor, ha a gyakorlati gyülekezeti életre nézve messzire ható következményekről van szó. Előre leszögezem: ennek az Igének a tartalmát nem szabad bírálni, mert az Újszövetséget ugyanúgy, mint az Ószövetséget, ihletett, Istentől lehelt Igének tekintem.

Ezért közelítek még egyszer ehhez a rendkívül vitatott és évtizedek óta hevesen vitatott szöveghez. Azon nem változtathatok, hogy magam is sok előzetes döntést, tudást és nem-tudást, valamint sok hatást hozok magammal. Mégis egyszerűen legjobb tudásom és lelkiismeretem szerint, a Szentlélek segítségével és (megvilágosított) értelmemmel próbálom megérteni ezt a két verset.

Visszautasítok minden olyan feltételezést, hogy feminista befolyás alatt állnék vagy manipuláltak volna. Sajnos ez a mantraszerű és sablonos vád mindazoktól a testvérektől és testvérnőktől, akik nyomatékosan ragaszkodnak a hallgatási parancshoz, ha valaki más vagy éppen ellenkező felismerésre jut. Megközelítésük és tanácsuk így szól: A szöveg egyszerű, világos és egyértelmű, nem lehet félreérteni. Csak egyszerűen követni kell.

Akkor próbáljuk meg. Ha tehát végigolvasom az első korinthusi levelet, a 11,5-ben – mint ismeretes – az áll, hogy egy asszony imádkozik és prófétál. Itt engedjék meg nekem – pusztán feltételezésként – azt az értelmezést (hiszen a 14. fejezetet még nem olvastam), hogy az asszony ezt mindenütt teszi: a gyülekezetben, a baráti körben vagy a családban. Aztán elolvasom a 14. fejezetet, amelyben Pál többször hangsúlyozza: Mindenki, tehát férfiak és nők, részt vehet, és részt is kell vennie. Igaz, hogy a „fivérek” kifejezést és hímnemű névmásokat használ, de általános egyetértés van abban, hogy többnyire mindkét nem értendő. Hasonlóan vagy teljesen a generikus hímnem értelmében. Ez nem mindig, de gyakran így van. Az istentiszteleti összejövetel tehát a 33. versig semmilyen megkötést nem tesz a nemre

nézve. Aztán jön a 34. és 35. vers, amely kategorikusan – legalábbis első ránézésre – kizárja a testvérnők részvételét.

Nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek! Olyan kijelentés ez, amely mintha egy meglévő parancsra vagy hagyományra nyúlna vissza. Nem Pál lehet az első, aki ilyesmit említ vagy követel. Előtte már régen voltak apostolok, és ott volt Jézus Krisztus is. De sehol, egyáltalán sehol nem található ilyen parancs az Újszövetségben, még csak nyomokban sem. Sem világos parancs, sem olyan helyzet, amelyből erre lehetne következtetni. Itt jogosan tehetünk ki egy első kérdőjelet.

Ha minden asszonynak hallgatnia kell, akkor kivételről beszélni nem egészen találó: a jelenlévők fele az, akinek semmit sem szabad mondania. Ezt kivételnek nevezni inkább szépítő körülírás, amely egyáltalán nem illik ide, illetve nem helyénvaló. A kivételek nem a jelenlévők 50%-át érintik, hanem talán 10%-át.

Most kezdődik az indoklás: az asszonyok rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja. Az alárendelődést tehát egyenlővé teszi a csendben maradással. Az alárendelődés, mint ismeretes, keresztény erény. Ez a logika törvényei szerint azt jelenti, hogy azok a férfiak, akik mondanak valamit az istentiszteleten, nem rendelik alá magukat, vagy éppen ellenkezőleg, elbizakodottak? Vagy másként kérdezve: ha egy testvérnő az alárendelődés alázatos magatartásában – amely egyébként jól észrevehető –, talán éppen egy testvér felszólítására mond valamit (imádság, igeolvasás, prófétai szó), hogyan ne volna ez az alárendelődés lelkületében? Az egyszerű, csendes részvétel, talán csak egy kérdésre adott válasz, nem az alárendelődés ellentéte. A hallgatást az alárendelődéssel egyenlővé tenni ezért nem meggyőző. Legkésőbb most másodszor is felfigyelünk, és sejthetjük, hogy itt egy sajátos probléma áll fenn. Az asszonyok valahogy nem az alárendelődés magatartásában viselkednek.

Ezt az alárendelődést a törvény követeli. Alább sok kommentár következik, amelyekből kiderül, hogy még a legjobb írásmagyarázók sem tudják, melyik törvényre gondolhatott. Az Ószövetség egészében nem ismer ilyen alárendelődési törvényt. Sem konkrétat, sem olyat, amely az Ószövetség általános hangvétele volna.

Ez a szöveg nem egyszerű. Van egy szövegösszefüggése is, egy történelmi, konkrét és egyedi helyzet, amelybe ezek a versek beszélnek. Ehhez jön még, hogy a címzettek nagyon is pontosan tudták, miről van szó. Ebben az esetben mi ma nem tudjuk! Rekonstruálnunk kell, meg kell próbálnunk lehetséges magyarázatokat kidolgozni, amelyek a konkrét szövegen túl feltétlenül beleillenek az egész újszövetségi tanítás keretébe is.

Most folytatódik az asszonyok hallgatásának indoklása: Ha pedig valamit tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket. Akkor tehát egyáltalán nem az asszonyokra vonatkozó szigorú hallgatási parancsról van szó? Tanulási problémáról, illetve tudatlanságról van szó? Ha otthon kell kérdezniük, akkor tehát a gyülekezetben kérdeztek? Aki követi a szöveg logikáját, az most már nem beszélhet teljes hallgatási parancsról. Lehet, hogy az asszonyok – valószínűleg nem mind, csak néhányan, hiszen nem mindegyiküknek volt férje, illetve nem mind voltak férjezettek – megkérdeztek bármelyik férfit, aki megszólalt az összejövetelen? És ezzel bizonyos zűrzavart keltettek? Vagy csak nyugtalanságot és rossz érzést? Provokálóan, túl nyomatékosan és makacsul kérdeztek, vagy bírálóan?

Nem a gyülekezet az a hely, ahol máig tanulhatunk és tanulnunk is kell, nők és férfiak egyaránt? És ha a kérdések előbbre visznek – és többnyire előbbre visznek –, akkor lehet és kell is, hogy az istentisztelet részei legyenek. Egy igehirdető felszólíthatja a gyülekezetet, hogy kérdezzen; nem a szép prédikáció a lényeg, hanem az, hogy mi jut el az emberekhez, és mit értenek meg belőle. Lehet, hogy a 31. versben Pálnak az a szívügye, hogy mindenki tanuljon? Az első században a gyülekezet, illetve az istentiszteleti

összejövetel volt az a hely, ahol tanultak – másként, mint nálunk ma, a mi jól megszervezett gyülekezeti életünkkel. Hol máshol? És a tanuláshoz hozzátartozik a kérdezés, természetesen helyénvaló formában. És most Pál közvetlenül utána megint megtiltaná az asszonyoknak, hogy kérdezzenek, és arra utasítaná őket, hogy ezt csak otthon tegyék, a férjüknél? Otthon tanulni a gyülekezet helyett? Itt valami nem stimmel. És hogyan is volt Mártával és Máriával? A Jézus lábánál, az Ő jelenlétében való tanulást oly gyakran egyenesen ideálként romantizálják – akkor kérlek, tartsátok ezt a gyülekezetre is érvényesnek. Tanulni, és szerényen, tanulni vágyón egy halk kérdést feltenni – mit szólna ehhez Jézus? Hallgass!?

A téma lezárásaként most a következőt mondja: mert gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben beszélni. A gondolatmenetbe illene, ha a beszédet néhány asszony méltatlan kérdezősködéseként értenénk. Gyalázatos vagy becstelen az ilyen viselkedés. De kinek a szemében? Hasonló értelme van-e, mint az ószövetségi utálatosságoknak? Gyalázat-e Isten számára/előtt, vagy nem illendő egy olyan szégyen- és becsületkultúrában, amilyet az ókori Földközi-tenger vidékéről ismerünk, és amilyen ma is létezik a Föld néhány országában vagy országhatárokon átívelő kultúrákban? Kulturálisan kell-e tehát érteni a gyalázatot? Mert az asszonyok nem veszik figyelembe férjük becsületét – a kívülállók előtt sem, akik nyilván jelen vannak, és ezt gyalázatnak éreznék?

Eddig ennyit, ellenvetésként az olyan meggyőződésekkel szemben, amelyek leegyszerűsítik ezt a szöveget, teljes hallgatási parancsot/beszédtilalmat olvasnak ki belőle, és ezzel véleményem szerint a ruhatárban hagyják az értelmüket. E versek elfogadható értelmezésénél legalább a következők nyitottak:

- Abszolút értelemben kell-e venni a hallgatást?
- A korinthusi összejövetelekről, tehát az ottani házi összejövetelekről van-e szó, vagy az egész világon minden összejövetelről, ahol/amelyeken ezt így gyakorolják?
- Ez volt-e a szokás már Pál előtt is – illetve mire hivatkozik?
- Az egyszerű hallgatás egyenlő-e az alárendelődéssel?
- Melyik tekintélyes törvényre gondol, amelyre Pál hivatkozik?
- Mit jelent a gyalázat, amely akkor történik, ha egy testvérnő részt vesz?
- Ezenkívül: Lehet, hogy ez a két vers idézet, amelyet Pál éppen azért hoz fel, hogy megcáfolja azt a követelést, hogy az asszonyok hallgassanak?
- Ezenkívül: Valóban fennáll a gyanú, hogy ezeket a verseket utólag toldották be.

Hogyan érteném én ezeket a verseket, vagy melyik írásmagyarázóval tudnék egyetérteni – erről többet az egész cikk végén. Mert most először egy utazás következik teológusok, bibliahű írásmagyarázók kommentárjain keresztül ehhez az asszonyok hallgatásáról szóló szöveghez.

Magyarázatok a testvérmozgalomból

Következik néhány szöveg, amelyhez hozzáfértem. A szerzőktől biztosan van még több is, de az idézett szövegek jó áttekintést adnak.

J. N. Darby

Notes of Readings on the Epistles to the Corinthians

A 34. vers a törvény általános hangvétele, ha ugyan nem egy különleges törvény. Az apostol ebben a tekintetben Timóteusnál félreérthetetlen. „Nem tűröm, hogy egy asszony tanítson” – mondja. Úgy gondolom, kissé helytelen, ha egy asszony akár csak egy éneket is elkezd; de nincs ellene kifogásom, ha

szerényen teszi. Ha három asszony egy lakatlan szigeten volna, nem tudom, miért ne törhetnék meg együtt a kenyeret, ha ezt magánkörben teszik. Ha egy férfi és a felesége egyedül vannak, nem látok kifogást az ellen, hogy megtörjék a kenyeret, ha szabadnak érzik magukat, és készek rá. (J. N. Darby, Collected Writings, Expository)

HJR megjegyzése: Hogy melyik törvényről van szó, nyitva marad. Kiváló bibliaismerőként valószínűleg legalább javasolt volna egyet. Úgy tűnik, ő sem ismeri.

Nem fogadom el, hogy egy asszony kimenjen evangelizálni. Még soha nem láttam olyan asszonyt, aki beleavatkozott volna a tanításba és az egyházi ügyekbe anélkül, hogy bajt hozott volna magára és mindenki másra. Ha leül egy csoport elé, hogy tanítsa őket, teljesen elhagyta a helyét. Olvasunk Trifainárol és Trifószáról, akik az Úrban munkálkodtak, és a szeretett Perszisziről is – mindegyik a maga helyén a szolgálatban. Az evangéliumokban a nők minden megbecsülést megkapnak; de az Úr soha nem küldött ki asszonyt prédikálni; és soha egyetlen férfi sem ment el, hogy megkenje Krisztust a temetésére. Az asszonyok prófétálása nem prédikáció volt. Volt egy ihletett tanítás, amelyről megszólaltak. Úgy hiszem, rendkívüli módon tették ezt, mint Fülöp leányai. Az asszonyokat fel lehet használni, ahogyan Mária Magdolnát is elküldte Krisztus a tanítványaihoz. Ha Krisztus elküldött egy asszonyt, hogy üzenetet vigyen, a legjobb, amit tehetett, az volt, hogy elmegy, és átadja. Puszta üzenet volt; ez nem a tanítás helye; bármi legyen is az üzenet, csak üzenet. Tegyük fel, hogy le volna írva, és különleges oktatás volna – akkor a tanítás az üzenetben volna, nem Mária Magdolna helyében. Az Írás azt mondja: „Nem tűröm, hogy egy asszony tanítson." Egyáltalán nem kellene tanítania. Vezetheti azokat, akik megtértek, anélkül hogy tanítónőként lépne fel. Tanítani azt jelenti, hogy bizonyos tanításokat adunk át azoknak az embereknek, akik alánk vannak rendelve.

HJR megjegyzése: Darby nagyon is észreveszi, hogyan bánt Jézus a nőkkel, és hogy Pál Isten országának szolgálatában vele egyenértékű munkatársnőinek tekinti őket (Róm 16,12). Hogy az „Úrban munkálkodni" az igehirdetést is jelentheti, és néhány esetben jelentenie is kell, azt itt meg kellene említeni. Darby azonban mindenre ráborítja az 1Tim 2,12-nek ezt az egyetlen versét, amely megtiltja a tanítást, és amelyet általánosan kötelezőnek magyaráz. Hogy csak ez az egy vers van ezzel a rendelkezéssel, és hogy egyáltalán nem általánosan érvényes, hanem egy bizonyos efézusi asszonyra vonatkozik, aki tévtanítást terjesztett, ráadásul nem helyénvaló, tekintélyelvű módon – ez szóba sem kerül, és tudomásom szerint ez a gondolat az írásaiban sem bukkan fel. Egyszerűen nem kérdőjelezték meg, hogy valóban ilyen általános értelme lehet-e.

Darby és kortársai koruk gyermekei voltak, ahogyan mi is azok vagyunk. Jobb volt-e az ő koruk? Az ő korukat is a korszellem formálta, amely a nőknek a társadalomban, és az egyházban amúgy is, alárendelt szerepet szánt – nem volt választójoguk, nem tarthattak nyilvános beszédeket stb. Ma ez másként van, és ez ugyanúgy befolyásolja a gondolkodásunkat. Közben figyelembe kell venni: Minden korszellem lehet bibliai szempontból részben hamis, csábító és veszélyes – a 200 évvel ezelőtti is, a mai is.

Jézus nem küldött ki nőket prédikálni – kivéve a missziói parancsot, amely pedig minden keresztény emberre vonatkozik? Ettől eltekintve véleményem szerint alig, ha egyáltalán van Jézustól megbízás a prédikálásra – a tizenkettő és a hetven kiküldésétől eltekintve (Lk 9,2; 10,1–9) –, így ez az érv a nők prédikálása ellen kissé légből kapott.

William Kelly

Az első korinthusi levél magyarázata

Ennek a szabálynak nagy jelentősége van. Az asszonyoknak tilos a gyülekezetekben beszélni. Azok, akik szeretik a vitát, azt gondolhatták volna, hogy ha valahol, akkor ott megengedett lehet számukra. A szent légkör, amelyben az ember olyan, mint a semmi, amelyben Isten lelkileg kinyilvánítja jelenlétét és hatalmát, alkalmas hely lehetett volna szent asszonyok számára, akiknek kétségtelenül vannak ajándékaik, még a prófétálásé is, mint Fülöp evangélista négy leányának. (ApCsel 21,9.) De nem; az apostol ihletést kapott arra, hogy ezt megtiltsa a gyülekezetekben – természetesen nem abszolút módon, mert minden ajándékot gyakorolni kell, de a módját alá kell rendelni az Úr útmutatásának. Az ószövetségi isteni kijelentés világosan utalt az asszony általános alárendelődésére; az Újszövetség nem kevésbé egyértelmű, ami a gyülekezeteket illeti. Az a gondolat, hogy az evangélium hirdetésében előtérbe léphetnének, akkor senkinek sem jutott eszébe. Ez a női illem megsértése lett volna, amely még a pogányokat is megbotránkoztatta volna. Ez a legjobb dolgok megromlásának, a megújulási szellemnek és a modern kereszténység útjainak volt fenntartva. Az apostol megtiltotta nekik, hogy ezeken a nyilvános alkalmakon akár csak egy kérdést is feltegyenek. Ha valamit meg akartak tudni, kérdezzék meg otthon a saját férjüket, mert gyalázat egy asszonynak a gyülekezetben beszélni. …

Az egész témát az a kérdés zárja le, hogy tőlük indult-e ki Isten Igéje, vagy csak eljutott hozzájuk. A korinthusiak voltak az elsők, akik eltértek a mindenütt érvényes apostoli rendtől. Ez volt az egyházi lázadás kezdete. Az egyháznak alá kell rendelnie magát. Isten Igéje parancsol, és minden gyülekezetnek ugyanúgy parancsol.

Az 1Tim 2-höz: Pál azonban még kissé tovább viszi a témáját. Ezt írja: *Az asszony csendességben tanuljon, teljes alávetettséggel. A tanítást pedig nem engedem meg az asszonynak, sem azt, hogy a férfin uralkodjék* (11–12. v.). Sőt még egy kicsit tovább is megy. Egy asszony mondhatja: Hiszen én nem élek vissza a tekintélyemmel; csak gyakorlom. Pontosan ez a helytelen. Tilos neki ilyet gyakorolnia. Ez tehát mindenre kiterjedően érvényes. Nem számít, hogy az asszony erős, a férfi pedig gyenge. Jobb lett volna, ha ezt meggondolták volna, mielőtt férj és feleség lettek. De még ebben az esetben sincs mentség. Az asszony nem gyakorolhat tekintélyt a férje fölött. Ez természetesen (hozzá kell-e még tennem?) minden más kapcsolatra is érvényes.[1]

HJR megjegyzése: 15 éves korom óta szerettem Kelly írásait. Sokat tanultam belőlük. Azonban jóformán elvesztettem a bizalmamat a magyarázataiban, illetve az érdeklődésemet irántuk, miután egyre jobban feltűnt és visszatetszett nekem az a könyörtelen és alaptalan keménység és fölényesség, amellyel a más véleményen és meggyőződésen lévő emberekkel bánt. Más véleményeket mindig lehet bírálni, de a sajátját és a testvérmozgalomét/a diszpenzacionalizmusét/a cesszacionizmusét minden más fölé helyezni – ez szánalmas, bármilyen rendkívüli volt is a tudományossága, mint William Kellynél.

Kellytől biztosan van még több szöveg is erről a két versről, de ő is a korai testvérmozgalom fő áramlatában mozog.

Az itt idézett szövegekről el kell mondani, hogy közvetve már mutatják az itt említett keménységet. Mert ha akkoriban még a pogányok is illetlennek tartották volna, hogy nők nyilvánosan evangelizáljanak, akkor ez 1800 évvel később mégiscsak megváltozhatott. Az ő idejében valóban még nem változott meg, a 20. században azonban határozottan. Hogyan lehet tehát a korszellemet mércévé emelni?

Az a feltevése, hogy az Ószövetségben általános alárendelődés volt, megalapozatlan klisé. Nem is indokolja meg, talán máshol. A bűneset következménye, hogy az ószövetségi időkben a nők háttérbe szorultak, nem Isten akaratának. Ezt a tényállást e testvérek közül egyik sem vette észre – ezért nem vádolom őket, legfeljebb sajnálom: Ők – ismétlem magam, mint Darbynál – koruk gyermekei voltak. Ahogyan a

társadalom ebben a „nőkérdésben” formálódott, úgy formálódott az írásmagyarázatuk is. Istennek legyen panaszolva. És ez annak ellenére, hogy oly sok áldás volt ebben a testvérmozgalomban, és oly sok áldás indult ki belőle. Magam is nagyon sokat profitáltam belőle.

F. W. Grant

The Numerical Bible – 4 (34–40. v.): A szabály egy (bűnbe esett) teremtésben.

4 Ez alól az általános szabadság alól kivételnek kellett lennie. A gyülekezetekben, amikor a szentek valóban mind összejöttek, az asszonyoknak hallgatniuk kellett. Itt nem arról van szó, hogy az asszony képese másokat inteni vagy építeni, hanem a rend kérdéséről, amellyel az apostol kezdte, és amelyet a teremtés meghatároz. Az asszony szabadságának és – mondhatnánk – szuverenitásának szférája az otthon, vagyis a magánélet, és nem a nyilvánosság. Nem szabad azt gondolni, hogy ez ne adna széles teret mindenféle ajándék gyakorlására. Ha az asszony jobban ápolná azt, ami valóban az ő szférájához tartozik, milyen gyümölcsöző volna azoknak az ajándékoknak a gyakorlása, amelyekkel Isten felruházta, és mennyi hely állna nyitva előtte, amelyet a férfi, mivel férfi, nem tölthetne be ugyanígy! A gyermekekre nézve tehát azonnal világos: a kisebb gyermekeknél még mindig az asszony a legjobb, és a természettől erre rendelt nevelő. Isten a gyermeket az anyja karjába tette, és nem az apjáéba; és ez nem jelenti azt, hogy az asszony szférája csak a saját családjára korlátozódik. Számtalan család van, ahová neme révén bebocsátást nyer, ahol teljesen otthon érezheti magát, és munkájáért bőséges hasznot és jutalmat találhat. A feleségek révén így az asszonyoknak végtelen munkaterület nyílik a sokféle áldásra. A feleség a háztartás szíve, és az a képesség, hogy így elérje az asszonyt, felmérhetetlen kiváltság és nagy felelősség, amelyet rábíztak, és amely messze túlmegy azon, amire más asszonyok képesek. Bárcsak ezt jobban felismernék! Nem kellene azt gondolni, hogy az apostol ezzel a szabállyal, amely nyilvánvaló, semmivé akarta volna redukálni az asszonyt, vagy meg akarta volna vonni tőle azoknak az ajándékoknak a használatát, amelyekkel Isten felruházta. Ahogy mondtam: ha magukat a férfiakat nézzük, hányuknak van megfelelő területe valamilyen nyilvános szolgálatban? Az asszonyok ebben az értelemben éppoly kevéssé vannak kizárva, mint a férfiak nagy része. Isten mindenkinek kijelölte a helyét, és csak a szeretet lelkülete kell ahhoz, hogy megtaláljuk azt a bölcsességet, amely mindenkit képessé tesz felismerni azokat az ajtókat, amelyeket Isten mindig megnyit azoknak, akik az emberek között Neki akarnak szolgálni.

Így az apostol szavai bár egy tekintetben tiltók, egy másik tekintetben csak megnyitják előttünk azt a valódi területet, ahol az asszony áldott lehet, és mindig is áldott volt. De vitát nem enged erről. „Tőletek indult-e ki Isten Igéje – mondja –, vagy csak hozzátok jutott el? Aki prófétának vagy lelki embernek tartja magát, ismerje el, hogy amit írok nektek, azok az Úr parancsai.” Milyen fontos ez itt, ahol az emberek – főként napjainkban, amint látható – hajlamosak figyelmen kívül hagyni azt, amit itt ad nekünk, vagy ellenállni neki! Valóban, amint könnyen beláthatjuk, az egész fejezetet nagyrészt félretolják, mert rendkívüli ajándékokról van szó, amelyek megszűntek, és amelyek helyébe összesen talán egyetlen prédikátor lép, akiről feltételezik, hogy személyében egyesít minden egyebet, és akire a gyülekezet nagyrészt korlátozódik. Így valóban olyan szűkösség jön létre, amilyen a zsidó zsinagógában soha nem volt, amint az Apostolok cselekedeteinek eseményein könnyen látható. Készek voltak különböző szónokokat meghívni és teret adni nekik, még a rabbinizmus szigorú szabályai és merevsége közepette is. Jelenleg a dolgok kétségtelenül nagyobb szabadság felé haladnak; sajnos azonban ugyanakkor ugyanilyen mértékben hajlanak a lazaságra és az apostol itteni szavának semmibevételére. Ő rövid és határozott. „Ha valaki tudatlan – mondja –, legyen tudatlan.” Ha az, amit már mondtam, nem elég a megvilágosodására, akkor menjen ilyen megvilágosodás nélkül. Másfelől ma bizonyára szükség van az ő itteni módján meg-

fogalmazott intésre: „Azért, fivérek, törekedjetek a prófétálásra.” Sajnos alig ismeretes, mit jelentenek az ilyen szavak; és a felelősség mégis ugyanolyan nagy, mint valaha, és az ügy is, amelyért mindannyian felelősek vagyunk, hogy szolgáljunk. Azokkal az egyszerű szavakkal zárja, amelyek oly egyszerűek és oly gyakorlatiasak: „Minden ékesen és rendben történjék.”[2]

HJR megjegyzése: Kelly és Darby után F. W. Grantet olvastam. A Numerical Bible állandó és hasznos kísérője volt bibliatanulmányozásomnak. Mestermű, elérhető a Logosban. Ebből idéztem és fordítottam ezt a szöveget.

Mivel Grant valószínűleg fiatalabb volt, mint én most, amikor ezt a művet írta, megengedhetem magamnak, hogy hozzászóljak. A „Mindent megpróbáljatok” a testvérek úgynevezett „jó” irodalmára is érvényes, amely nekem magamnak is oly sokat adott. A 34. és 35. vers magyarázatán valóban látszik rajta, hogy ő maga is kissé meglepődik e szavak szigorúságán, vagyis azon, hogy teljesen kizárják a beszédből, a prófétálásból és az imádkozásból. „Kivételnek” nevezi. Nem, kivétel az volna, ha – csak hogy a szót megmagyarázzam – mondjuk az özvegyeknek kellene hallgatniuk, vagy a 20 év alatti nőknek. Az kivétel volna. De az egész női nemet kizárni nem kivétel, hanem megmagyarázhatatlan és érthetetlen utasítás az 1Kor 14 teljes szövegösszefüggésében.

Ezért szán olyan sok szöveget arra, mi mindent tehetnek és kell tenniük egyébként az asszonyoknak. De ő is beleesik kora korszellemének csapdájába: a nők nem a nyilvánosságban munkálkodnak – egészen úgy, mint az ő korabeli New Yorkban. Az, hogy a nő tere az otthon, a korszellem gondolatainak felel meg, mind az első századénak, amikor az Újszövetség iratai keletkeztek, mind a 20. századig tartó korszellemnek. Ez azonban nem teremtési rend, hanem társadalmi rend. Az pedig az elmúlt 50 évben nagyon megváltozott. A nők ma már nemcsak otthon tevékenykednek. Ezt megtehetik, és jó anyákként sok időt is kellene a gyermekekkel tölteniük. De a gyerekek nagyobbak lesznek, kevesebbet vannak otthon, aztán egyszer már egyáltalán nem. Az asszonyok hallgatását tehát összekapcsolni az otthoni munkának ezekkel a gondolataival – mintegy indoklásként, hogy a hallgatást valahogy elfogadhatóvá tegyük –, ez talán még 10 évvel ezelőtt meggyőzött volna, de ma már nem. Sehogy sem illik össze.

Ő is, mint mindenki vagy a legtöbben, teremtési rendre hivatkozik. De mi is ez a rend? Férfi és nő a maguk sajátos tulajdonságaiban és erősségeiben, egymást egyenrangú félként kiegészítve, hierarchikus, egyoldalú alárendelődés nélkül, amelyet Isten sohasem akart, hanem amely csak a bűnesettel jött. Ezért kérdezem: Szüksége van-e a férfinak a nő segítségére az életéhez, csak éppen az istentiszteleti összejövetelen nem? Miért nincs ott is szüksége arra, hogy kiegészítsék őt a nők, akik imádkoznak és prófétálnak? Meglehetősen egyoldalú és patriarchális annak a teremtési rendnek az értelmezése, amely befogja a nők száját ott, ahol Jézus van a középpontban. És Jézus soha nem parancsolta a nőknek, hogy hallgassanak – ezt is meg kell említeni ebben az összefüggésben, még ha összejövetel mint gyülekezet ilyen formában az Ő földi életében még nem is létezett.

F. B. Hole

A 34. és 35. vers az asszonyok hallgatásával foglalkozik a gyülekezetben. A rendelkezés nagyon világos, és a „beszélni” jelentésű szó a szokásos szó, és nem azt jelenti, hogy „fecsegni”, ahogyan egyesek állították. Ez az előírás kétségtelenül szembemegy a korszellemmel. De ha ez ok arra, hogy ne vegyük figyelembe az Írást, akkor hamarosan nem sok marad az Írásból, amit még figyelembe veszünk.

Isten Lelke előre tudta, hogyan fogják semmibe venni és támadni ezeket az utasításokat. Ez a hajlam már néhány korinthusinál is megmutatkozott. A 36. és 37. versből erre lehet következtetni. Isten Igéje

magától az Úrtól és az Ő apostolaitól indult ki, nem a korinthusiaktól. Hozzájuk jutott el. Ők maguk talán lelki embereknek képzelték magukat. Ha valóban lelkiek voltak, akkor azzal bizonyítanák ezt, hogy felismernék: a Pál által felállított, a rendre vonatkozó elvek éppen nem az ő saját ötletei voltak, hanem az Úr parancsai, amelyeket ő továbbadott. A lelki belátás próbaköve ma is ugyanez.

Jól jegyezzük meg, hogy Isten Igéje nem az egyháztól indul ki. Az egyházhoz jut el.[3]

HJR megjegyzése: Ha Pál ezt az Úr parancsának nevezi, miért nem találjuk sehol máshol? Magánál az Úrnál? Vagy az apostoloknál? Nos, az együgyű lélek azt mondja: Nekünk egy vers is elég ahhoz, hogy kövessük. Ez nagyon kegyesen hangzik. A testvéreknél azt tanultam, és azóta máig azt gyakorlom, hogy az Írást az Írással vetem össze. A hallgatásnak ebben az esetében azonban ez nem lehetséges. Nincs olyan párhuzamos szöveg, amely megerősítené ezt a szöveget.

Sablonos pesszimizmus azt hinni, hogy aki szólási lehetőséget ad a nőknek, az ennek következtében hamarosan Isten Igéjéből még többet figyelmen kívül hagy vagy tagad meg. Ez egyszerűen képtelenség.

W. W. Fereday

A Bible Treasury (Bibliai kincstár) 20. kötetéből, 378. o., válasz egy kérdésre.

Ami azt illeti, hogy asszonyok szóljanak a gyülekezetben, az Írás egyértelmű – ennek nem szabad megtörténnie. Az 1Kor 14,34–35-öt nem érthetik félre azok, akik csak az Úr akaratát akarják cselekedni. Az egész fejezet a legnagyobb szabadságot adja a szenteknek, amikor összegyűlnek; az egyetlen szabály az, hogy mindennek az építésre kell történnie, ami – mondanom sem kell – a Szentlélek vezető kezét kívánja, aki nélkül semmi sem lehet hasznos vagy az Úr dicsőségére. Aztán jön a kivétel: „A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben; mert nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek” stb.

Lényegében ugyanez áll az 1Tim 2-ben. A 8. versben az áll, hogy „a férfiak (mert ott határozott névelőnek kellene állnia) mindenütt imádkozzanak, szent kezeket emelve fel, harag és kétkedés nélkül”. Aztán következik a szó az asszonyokhoz: „Ugyanígy az asszonyok is szerény öltözetben ékesítsék magukat” stb., majd ez: „Az asszonyok teljes csendességben és teljes alárendelődésben tanuljanak. De nem tűröm, hogy egy asszony tanítson, ***sem hogy magához ragadja a férfi tekintélyét,*** hanem csendben legyen.” Nem kétlem, hogy ezek a szavak a gyülekezetre vonatkoznak, mint az 1Kor 14, mert az első Timóteus-levél nagy célja az, hogy megmutassa, hogyan kell viselkedni Isten házában, amely az élő Isten gyülekezete, az igazság oszlopa és alapja (mert így kellene hangzania a versnek; nem csupán személyes utasítás Timóteusnak, ahogyan az Authorized Version (King James Bible) alapján következtetni lehetne).

Két okot hoz fel arra, miért ne vezessenek az asszonyok:

(1) az a hely, amelyet Isten az első teremtéskor kijelölt neki;

(2) az ő szerepe a bűnesetben.

(1) Isten először Ádámot teremtette, aztán Évát, és ahogyan az 1Kor 11,3 mondja, „az asszony feje a férfi”, soha nem fordítva. Mivel Isten a második helyet adta neki, illik hozzá, hogy soha ne keresse az elsőt.

(2) „Ádám nem csábíttatott el, hanem az asszony, akit elcsábítottak, esett bele a törvényszegésbe.” A Sátán a gyengébb edény által hozta be a bűnt (Ádám bukása ettől nem jobb vagy menthetőbb, inkább rosszabb: mivel őt nem csábították el, nyitott szemmel vétkezett): Isten ezért kizárja őt a vezetésből.

Úgy tűnik, az 1Kor 14,36 még egy okot említ az asszony alárendelődésére vagy hallgatására. „Tőletek indult-e ki Isten Igéje, vagy egyedül hozzátok jutott el?” Mérlegelje most jól ezt a szót, és lássa meg, mit tartalmaz. Isten Igéje a gyülekezethez (az asszonyhoz) jut el, nem belőle indul ki, ahogyan a római egyház szeretné tanítani nekünk; a keresztény asszony tanulja meg ezt a nagy elvet, és cselekedjen eszerint: tanuljon a férfitól, és ne merészelje magát a férfi tanítójának tenni.

Feltűnő, hogy a Szentírás sehol nem tiltja meg, hogy egy asszony prédikáljon; de ez könnyen megmagyarázható. Egy keleti asszonynak (és nem szabad elfelejtenünk, hogy a Bibliát először keleti emberek kezébe adták) túlságosan elzárt helye volt ahhoz, hogy valaha is ilyesmiről álmodhatott volna. De Isten gyülekezetében, ahol minden jelenlévő az egy test tagja és Isten szentje, bizonyos mértékű szabadságot vehetett volna magának; innen erednek az itt megvizsgált utasítások.

Ez azonban aligha az a pont, amely jelenleg néhány lelket foglalkoztat; erre most rátérek. Megengedett-e, hogy testvérnők részt vegyenek egy imaórán vagy egy bibliai elmélkedésen? Kertelés nélkül elismerem, hogy az ilyen összejövetelek nem a gyülekezet mint olyan összejövetelei – hacsak valamikor az Úr asztalától kiindulva külön össze nem hívják őket –, de részt vehetnek-e rajtuk testvérnők? Meggyőződésem: Olyan összejövetelen, amelynek ajtaja nyitva áll a nagyközönség előtt, a részvételük nincs rendben. Nem ismerek olyan igehelyet, amely megengedné, hogy egy asszony a nyilvánosság előtt fellépjen. Bár az ilyen összejövetelek szigorú értelemben nem a gyülekezet összejövetelei, véleményem szerint az elvek érvényesek; és egy olyan időben, mint a mai, amikor az asszonyok a világban és bizonyos mértékig az egyházban is teljesen megváltoznak viselkedésükben (még az öltözködésükben is), éppen azoknak, akik Isten kegyelméből kiállnak Isten rendjéért a gyülekezetben – sok esetben nem csekély árat fizetve érte –, szilárdan ki kellene tartaniuk egy ilyen ügyben, mint ez. Bizonyára a keresztény testvérnők az Úr akaratát akarják cselekedni, és nem a korszellemet követni, bár a legkönnyebb hagyni, hogy megfertőzzön.

Az 1Kor 11 utasításai véleményem szerint más jellegűek. Ott vitathatatlanul megengedett az asszonyoknak, hogy imádkozzanak és prófétáljanak, feltéve, hogy befedett fővel teszik, „az angyalok miatt”. Ez pedig egyértelműen nem a nyilvános összejövetelen történik, mert ugyanez a levél, amint láttuk, kifejezetten megtiltja (és egyetlen tisztelettudó bibliaolvasó sem hiszi, hogy az Írás önmagának ellentmond); tehát magánjellegű összejöveteleken kell történnie. A korai időkben – még inkább, mint ma – a hívők gyakran kötetlenül találkoztak magánházakban és máshol, hogy imádkozzanak és épüljenek. Véleményem szerint az 1Kor 11 intései az ilyen összejövetelekre vonatkoznak, amelyek nem a tulajdonképpeni értelemben vett gyülekezeti összejövetelek, és nincs nyilvános jellegük. Ez ellen – hadd jegyezzem meg – az utóbbi időben néhányan tiltakoztak.

Bízom benne, hogy világosan írtam, és az Úr gondolatát úgy adtam vissza, ahogyan kijelentetett. Ezt hiszem, de ha bármilyen tévedés van benne, hálás leszek, ha kijavítanak – bárkit választ is erre az Úr. W. W. F.

HJR megjegyzése: Ebben a hallgatás témájáról szóló kérdés-válaszban is újra összekeverik az érvek egész arzenálját, ahogyan ma is gyakran történik.

Egyrészt minden további nélkül összekeveri az 1Kor 14-et az 1Tim 2-vel. Az utóbbi hely is a gyülekezetre vonatkozna. Ez valószínűleg inkább nincs így, mert a „minden helyen” azokat a helyeket jelenti, ahol a férfiak összetalálkoznak, és veszekednek ahelyett, hogy imádkoznának. A gyülekezet is hozzátartozhat. Aztán azonban így folytatódik: „Hasonlóképpen az asszonyok is” – ami azt jelenti, hogy nekik is minden helyen imádkozniuk kell, csak ügyeljenek arra, hogy ne öltözködjenek pompázatosan, hogy ez-

zel magukra vonják a figyelmet. Aztán a tanulásról van szó, ebben az esetben a házban, nem a gyülekezetben. És egy asszony, aki nem tanult, természetesen ne is tanítson, mert tanulás nélkül nem is tud. És ne ragadjon magához tekintélyt. A „férfi" tekintélyéről semmi sem áll a szövegben. Visszaélésszerű, ártalmas, kikényszerítő tanítói viselkedésről van szó – és a hamis tanítások terjesztéséről, ami az egész levél témája.

Bár a vezetésnek és a tanításnak vagy a gyülekezetben való beszédnek közvetlenül semmi köze egymáshoz, azt, hogy az asszonyok ne vezessenek, azzal indokolja, hogy nem Éva, hanem Ádám teremtetett először. Az időbeli sorrend azonban soha nem ok arra, hogy valaki ne vezessen. Mindig az adottság a döntő. Ha egy férfi rosszul vezet, akkor bizonyára egy nőnek kellene vezetnie, aki jól tudja. A férfi a fej, nem fordítva, és ezért vezető. Sajnos ez a „fej" olyan magyarázata, amely így nem igazolható. A fej inkább eredetet és forrást jelent. Az Ef 5-ben a fej a gondoskodó és megtartó, nem a tekintély vagy a vezető. Az, hogy egy férj elöl jár a feleségének, oltalmazója és gondviselője, jó dolog. De típustól, jellemtől és adottságtól függően a szerepek másként is alakulhatnak. Az egyoldalú alárendelődés mint teremtési rend még mindig mese, amelyet sokan elhisznek – még akkor is, ha nem élnek eszerint, és otthon a nők hordják a nadrágot, és csak kifelé őrzik a kegyes látszatot.

Az, hogy az asszonyt elcsábították, akkor az az ok volna, amiért a világon egyetlen nő sem vezethet. Így magyarázzák a Timóteus-szöveget. Nélkülöz minden logikát. Az egész levél beszél férfiakról is, akiket hamis tanítás csábít el. Könnyebben elcsábítható-e a nő, és ezért nem vezethet? Természetesen vannak nők, akiket könnyű elcsábítani, de ők nem arról ismerhetők fel, hogy vezetők, vagy azok akarnak lenni. Éva vette-e át a vezetést az Édenben? Lehet-e ezt így nevezni? Vezetői cselekedet-e továbbadni egy gyümölcsöt? És ebből az állítólagos vezetői cselekedetből vezetési és tanítási tilalmat levezetni? Méghozzá a világ minden nője számára! Nem, ennek az érvelésnek legalább egy bibliai párhuzamra is szüksége volna, amelyre máig várok.

Hamilton Smith

(34–35. v.) Az a szabadság, hogy a gyülekezetben mindenki egyenként prófétálhat, nem vonatkozik az asszonyokra. Ők hallgassanak a gyülekezetekben. Az nem kérdés, hogy képesek-e rá vagy sem. Az asszonyok hallgatása a nyilvánosság előtt megfelel mind a teremtési rendnek, mind a törvénynek. Az asszony szabadságának szférája a ház. A nyilvánosság előtt beszélni annyi, mint szégyennel borítani be magát.

HJR megjegyzése: Sokat tanultam Smithtől, és szerettem a stílusát. De itt sikerül neki röviden összehoznia mindazt, amit fentebb többször megbeszéltem és megkérdőjeleztem.

William MacDonald

14,33 „Mert Isten nem a rendetlenség Istene, hanem a békességé." Más szóval: ha egy összejövetel reménytelen összevisszaság, akkor *biztosak* lehetünk abban, hogy itt nem Isten Lelke munkálkodik!

14,34 Közismert, hogy a versbeosztást, sőt az Újszövetség írásjeleit is csak sok évszázaddal az eredeti kéziratok megírása után illesztették be. A 33. vers utolsó tagmondata több értelmet ad, ha a 34. vers közelebbi meghatározásának tekintjük, mintsem a mindenütt jelen való Istenre vonatkozó általános igazságnak (néhány görög eredeti szöveg és több német bibliakiadás is ezt a központozást használja). Ezért a mi fordításunkban így áll: „Ahogyan a szentek minden gyülekezetében van, a ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek, hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja." Azok az utasítások, amelyeket Pál a korinthusiaknak ad, nem

csak rájuk vonatkoznak. Ugyanezeket a tanításokat „a szentek minden gyülekezetének” megadták. Az Újszövetség számos helyen tanúsítja, hogy az asszonyok ugyan sok értékes szolgálatot végezhetnek, de nem tölthetnek be vezető pozíciót a helyi gyülekezet egészében. Nekik a családban és a gyermeknevelésben adattak rendkívül fontos feladatok. De nincs megengedve nekik, hogy nyilvánosan beszéljenek a gyülekezetben. Helyzetüket a férfinak való alárendelődés jellemzi.

Hisszük, hogy a hozzáfűzött kifejezés („ahogyan a törvény is mondja”) az asszonynak a férfinak való alárendelődésére vonatkozik. Ezt az alárendelődést a törvény – amelyen itt valószínűleg lényegében Mózes öt könyvét kell érteni – kifejezetten tanítja. Az 1Móz 3,16 például ezt mondja: „Férjed után vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad!”

Gyakran állítják, hogy Pál ebben a versben azt tiltja meg, hogy az asszonyok az istentisztelet alatt egymás között fecsegjenek, és a legújabb pletykákat cseréljék ki. Ez a magyarázat azonban tarthatatlan. Az itt „beszélni” (laleo) szóval fordított szó a koiné görögben nem azt jelenti, hogy „fecsegni”. Ugyanezt a szót használja Isten ugyanennek a fejezetnek a 21. versében és a Zsid 1,1-ben. Jelentése: „tekintéllyel szólni.” (HJR: ??)

14,35 Az asszonyoknak az sincs megengedve, hogy nyilvánosan kérdéseket tegyenek fel a gyülekezetben. „Ha pedig valamit tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket.” Néhány asszony talán úgy akarta kijátszani az előbbi tilalmat, hogy kérdéseket tett fel. Ilyen egyszerű kérdésfeltevésekkel is lehet másokat tanítani. Ezért ez a vers ezt a kiskaput is bezárja.

Ha pedig valaki megkérdezi, hogyan kell ezt egy hajadonra vagy egy özvegyre alkalmazni, a válasz az, hogy az Írás nem foglalkozik minden egyes esettel, hanem csak általános elveket állít fel. Ha egy asszonynak nincs férje, megkérdezheti az apját, a fivérét vagy a gyülekezet egyik presbiterét. Ezt így is lehetne fordítani: „Kérdezzék meg otthon a férfinépüket.” Az alapszabály, amelyet szem előtt kell tartani, így szól: „Gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben beszélni.”

14,36 Pál apostol nyilvánvalóan felismerte, hogy tanítása itt jelentős ellenállást fog kiváltani. Mennyire igaza volt! Hogy az ilyen ellenérveknek elébe menjen, a 36. versben ironikusan kérdezi: „Vagy tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el?” Más szóval: Azt akarták állítani a korinthusiak, hogy többet értenek ebből a dologból, mint az apostol? Aztán megkérdezte tőlük, hogy ők mint gyülekezet írták-e „Isten Igéjét”, vagy egyedül ők kapták-e meg. Magatartásukkal önmagukat tették meg tekintélynek ebben a kérdésben. A tény azonban az, hogy egyetlen gyülekezet sem írta egyedül Isten Igéjét, és egyetlen gyülekezetnek sincs kizárólagos joga rá.

14,37 Az összes előző utasítással összefüggésben az apostol itt hangsúlyozza, hogy azok nem az ő saját elképzeléseire vagy értelmezéseire vezethetők vissza, hanem „az Úr parancsa”. És mindenki, aki az Úr „prófétája” vagy valóban „lelki ajándékkal megáldott”, ezt el is fogja ismerni. Ez a vers elegendő válasz azoknak, akik úgy vélik, hogy Pál tanításainak egy része (különösen a nőkre vonatkozó utasításai) a saját előítéleteit tükrözi. Ezek az utasítások nem Pál magánvéleményei, hanem „az Úr parancsa”.[4]

Andreas Steinmeister

Idézve: „Das Schweigen der Frauen. Eine Studie über 1. Korinther 14,34” (németül), www.soundwords.de

6. Az 1Kor 14,26 „fivéreket” szólít meg, a 34. vers pedig azt mondja: „Az asszonyok hallgassanak” (1Kor 14,34). Ha a „fivérek” itt „fivéreket és nővéreket” (testvéreket) jelentene, akkor ez ellentmondana a 34. versnek. Hogyan biztathatná Pál a „fivéreket” és a „nővéreket” a 26. versben felso-

rolt dolgokra, és mondhatná ugyanakkor a 34. versben, hogy az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben, és rendelhetné el az 1Tim 2,12-ben, hogy az asszonyok ne tanítsanak?

„Mert gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben beszélni." Itt ugyanaz a szó áll, mint az 1Kor 11,6-ban, ahol az áll, hogy gyalázat, ha egy asszonynak levágott vagy lenyírt haja van. Sok asszony számára ez utóbbi már évtizedek óta nem gyalázat, mert azt tanították nekik, hogy itt egy akkori kulturális szokásról van szó. Ki csodálkozik akkor azon, hogy mára az sem gyalázat, ha asszonyok beszélnek a gyülekezetekben? Néhány asszony számára az sem téma már, hogy az imádkozásnál és a prófétálásnál, magánkörben és az összejövetelen „az angyalok miatt" (nem valamilyen kultúra vagy bizonyos testvérek és testvérnők kedvéért) ne fedje be a fejét. Ha valaki ezzel már régen leszámolt, természetesen nem csodálkozik, ha az 1Kor 14,34-ben a „hallgatni" szónak már semmi jelentősége, és így semmi lelki ereje sincs.

HJR megjegyzése: Andreas túl korán és váratlanul hazament. Ezért sajnos már nem mondhattam ellent neki – ugyanazzal a hevességgel, amelyről ő ismert volt.

Peter Streitenberger

Görög többségi szöveg	Fordítás	Megjegyzés
14,34 Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ᾽ ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.	A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben. Mert nincs megengedve nekik, hogy szóljanak, hanem alá kell rendelniük magukat, ahogyan a törvény is mondja.	A λαλέω („szólni") más szó, mint a „mondani" jelentésű, így nem arról van szó, hogy az asszonyok mondhatnak-e „jó napot" vagy „ámen"; ez a beszéd a hozzászólások értelmében értendő az összejöveteleken, illetve – ahogyan Pál az 1. Timóteus-levélben világossá teszi – az irányító jellegű megszólalások, mint a tanítás, az imádság, az írásmagyarázat, az énekjavaslatok, a prófétálás (illetve a 35. vers szerint a kérdések feltevése), mivel mindez már a fivérekre van bízva. A ὑποτάσσεσθαι („alá kell rendelniük magukat") főnévi igenév felszólító módként szerepel.
14,35 Εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν.	Ha pedig tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket. Gyalázatos ugyanis az asszonyok számára a gyülekezetben szólni.	Az ἐν οἴκῳ („a házban, otthon") helyhatározó balra kihelyezve áll, és ellentétet alkot a fenti „a gyülekezetben" kifejezéssel. Pál azzal indokolja, hogy az asszonyok ne beszéljenek, hanem hallgassanak, hogy ez gyalázatos, azaz nem illő, mivel a teremtési rend a férfit szánta fejnek, akitől a tekintély kiindul (vö. 1Kor 11).
14,36 Ἢ ἀφ᾽ ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; Ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν;	Vagy tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el?	Pál minden gyülekezetben elrendelte az asszonyok hallgatását, így most felteszi a szónoki kérdéseket, hogy vajon egyedül a korinthusiak adták-e tovább vagy kapták-e meg Isten Igéjét – ami ugyebár nem így van. Isten Igéje mindenki máshoz is eljutott, így egyetlen gyülekezetnek sem lehet más felfogása, mint egy másiknak.

Link az egész levélhez: (1) Der erste Korintherbrief Text und Übersetzung mit Kommentar | Peter Streitenberger - Academia.edu (németül)

HJR megjegyzése: Peter ebben az összefüggésben a testvérek ismert tanítását képviseli anélkül, hogy megkérdőjelezné – pedig sok oka volna rá. Az ógörög nyelv jó vagy nagyon jó ismerete sajnos még nem tesz jó írásmagyarázóvá.

Aki már a görög szövegekkel/kéziratokkal dolgozik, ne hallgassa el olvasói elől, hogy ez a két vers a nyugati kéziratokban nem a 33. vers után áll, hanem a fejezet végén. Ez felkelti a gyanút, hogy utólagos, nem páli betoldásról van szó.

Arno Hohage (szabad testvérek)

A következő két szerzőt helyenként ebből a könyvből idézem:

Frau sein, Mann sein in der Gemeinde, Brennpunkt Frauenfrage, 2012

c. Miért kell hallgatni?

Először tehát a teremtési rend érvényes: az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben (1Kor 14,34). Ez nemcsak a feleségekre vonatkozik, hanem minden asszonyra. Mert nem az áll, hogy „a ti asszonyaitok". A „ti" birtokos jelző, amely néhány kéziratban megjelenik, nem tekinthető eredetinek, hanem olyan kiegészítésnek, amelyet a Textus Receptus követett (vö. Metzger, 500. o.). Az itt feltételezett teremtési rend túlmegy a családon, és alapvetően a férfi és a nő közötti különbségekre utal.

Emellett még két további oka van az asszony hallgatási parancsának. Nyomatékosan vannak megfogalmazva:

1. „Nincs megengedve neki, hogy beszéljen" (1Kor 14,34). A szenvedő szerkezet nem nevezi meg a szerzőt, de semmilyen magasabb tekintély, főként nem az Úr, nem adott neki felhatalmazást a beszédre. Kifejezett engedélyre volna szükség!
2. „Gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben beszélni." Ez nagyon éles szó. A becstelenséget, a gyalázatot, az elvetendőt jelöli … Az asszony beszéde ellenszenvet kelt. Ez az ítélet keménynek és indokolatlannak tűnik, ezért egyszerűen figyelmen kívül hagyják. De szabad-e figyelmen kívül hagynunk Isten Igéjét?

Ha az első korinthusi levél 11. fejezetét a 14. fejezettel ellentmondónak nevezzük, akkor következetlen gondolkodással vádoljuk Pál apostolt. Abszurdnak tűnik egy tudós rabbiról feltételezni, hogy néhány oldalon belül egyenesen ellentmond önmagának – teljesen függetlenül attól, hogy mi abból indulunk ki: Isten Igéjével van dolgunk. Az író tekintélye, akit az Úr bízott meg (14,37), mindkét fejezetre egyformán érvényes. Tehát mindkettő ellentmondásmentes értelmet is ad. Tulajdonképpen már a régebbi kommentárok (pl. Zahn, Hodge) megmutatták a megoldást, nevezetesen hogy a 11. fejezet a magánéletben lévő asszonyról, a 14. fejezet pedig a gyülekezetben lévő asszonyról szól. Célszerűségi okokból ma feladták ezt a nézetet, és most olyan dilemma előtt állnak, amelyet exegetikailag kell feloldani. Az eredmény azonban gyakran szakszerűtlen.

Bár Pál csak az 1Kor 11,17-ben tér rá a gyülekezeti összejövetelre, néha úgy tesznek, mintha a fejezet első része is ehhez tartozna. Ha már a 16. versben megjelenik a „gyülekezet" szó, az csak azért van, hogy rámutasson: „valaki", aki a gyülekezethez tartozik, ne legyen kötekedő, és ezért igazodjon a gyülekezet szokásaihoz.

HJR megjegyzése: A szabad testvérek soraiból nem volt várható, hogy a testvérnők egyszerre csak részt vehessenek. Ugyanolyan nyomatékkal képviselik a teljes hallgatási parancsot, mint a zárt testvérek.

Hohage ezt az utasítást a teremtési renddel indokolja anélkül, hogy világossá válna, mi alkotja azt – a nemek különbségén kívül. Ez a feltételezett teremtési rend azonban az egész teremtésben érvényes. Miért nincs hasonló rendelkezés más alkalmakra a nap alatt, ahol férfiak és nők gyűlnek össze? A ne-

mek különbsége önmagában még nem indoklás. Úgy is lehetne érvelni – és véleményem szerint ez bibliai is –, hogy a nemek különbsége alkotja azt a gazdagságot, amelyet Isten a gyülekezetének ajándékozni akar.

Hohage szerint kifejezett engedélyre van szükség ahhoz, hogy a nők részt vegyenek. Véleményem szerint erre nincs szükség. Az egész Újszövetség hátterén olyan magától értetődő, hogy a nők részt vesznek, hogy nincs szükség kifejezett engedélyre.

Végül: Gyalázatos! Képzeljünk el egy testvérnőt, láthatóan alázatos magatartásban, aki hangosan, egyszerű szavakkal ad hálát Istennek a megváltásért. Ezt gyalázatnak nevezni a legnagyobb aggályokat kell keltenie. Ha valóban volna hallgatási parancs, és ezzel imádkozási tilalom a gyülekezetben, akkor botlás volna egyszer nem betartani ezt a parancsot – de soha nem gyalázat.

Ulrich Pletsch (szabad testvérek)

Az 1Kor 11,5 és 14,34–35 közötti úgynevezett feszültségről

Mi olvasható ki Pálnak ezekből a kijelentéseiből?

1. Nyilvánvalóan ellentétet lát a beszéd és az alárendelődés között; azaz úgy látja, hogy ha az asszony beszél a gyülekezetben, az sérti az alárendelődés parancsát.
2. Nyilvánvalóan nincs megengedve egy asszonynak, hogy a gyülekezetben kérdéseket tegyen fel vagy beszéljen.
3. Pál itt egyértelműen több kijelentést tesz arra a kérdésre, hogy egy asszony beszéljen-e vagy hallgasson a gyülekezetben.
4. Pál itt nem hagy kétséget afelől, hogy kijelentései a gyülekezet istentiszteleteire vonatkoznak.
5. Pál itt három parancsot és egy tilalmat fogalmaz meg az asszony hallgatására, illetve beszédére vonatkozóan a gyülekezetben.
6. Már a formai szempontok (parancs, tilalom, szóválasztás) is világossá teszik, hogy Pál itt világos tanítói kijelentést fogalmaz meg. Különösen pedig a tartalmi kijelentések húzzák alá, hogy itt egyértelműen olyan tanítói kijelentésekről van szó, amelyek azt a kérdést érintik, hogy egy asszony beszélhet-e a gyülekezetben, vagy hallgatnia kell.

Megfigyelések, következtetések és további kérdések Megfigyelések 1. Tanítói kijelentéseket arra a kérdésre, hogy egy asszony beszélhet-e a gyülekezetben, vagy hallgatnia kell, kizárólag az 1Kor 14-ben találunk, az 1Kor 11-ben azonban nem.

2. Pál az 1Kor 11-ben megemlíti, hogy asszonyok imádkoznak vagy prófétálnak. Hogy ezt a gyülekezetben teszik-e vagy sem, azt az 1Kor 11-ben nem említi. (Éppen ez a két szöveg közötti feszültség oka és magja!) 3. Az 1Kor 14-ben Pál megtiltja az asszony beszédét, és elrendeli hallgatását a gyülekezetben. Az 1Kor 11-ben nincs olyan kijelentés, amely ezeket a tilalmakat, illetve a parancsot gyengítené vagy éppen hatálytalanítaná.

Következtetések

1. Pálnak az 1Kor 11-ben egyáltalán nem az a kérdés, hogy az asszonyok imádkoznak-e a gyülekezetben vagy sem. Az a kérdés foglalkoztatja, mire ügyeljenek az asszonyok az imádkozásnál vagy a prófétálásnál. Hogy ez a gyülekezetben történik-e vagy sem, az itt nem témája.

2. Kérdésfelvetésünkre nézve – az asszonyok részvétele gyülekezeti alkalmainkon – tanítói kijelentéseket kizárólag az 1Kor 14-ben találunk.

3. Az asszonyok gyülekezeti alkalmainkon való részvételére vonatkozó kérdésünkben az 1Kor 14 egyértelműen a világosabb igehely. Ezért az 1Kor 11-et az 1Kor 14 felől kell magyarázni, és nem fordítva!

4. Az a követelés, hogy az 1Kor 14 minden előnyben részesítésének meg kell magyaráznia, hogyan viszonyul az 1Kor 11-hez, jogos, de ezen a ponton egyáltalán nem játszik szerepet. Ahhoz, hogy az igehelyeket a fenti kérdésre vonatkozó kijelentéseik szempontjából súlyozzuk, nem kell megmagyarázni, hogyan lehetne az 1Kor 11-et az 1Kor 14 felől érteni. Itt először azt kell megállapítani, hogy az 1Kor 14 egyértelműen a világosabb és súlyosabb kijelentéseket teszi kérdésünkre nézve. Hogy ebből milyen következtetések adódnak a gyakorlatra, és adott esetben milyen segédkonstrukciókhoz kell nyúlni, az ezen a helyen nem lényeges. Ezen a helyen dől el, hogy a két igehely kijelentéseit szövegösszevetés alapján vagy előzetes értelmezés alapján súlyozzuk és értékeljük.

További kérdések

1. Hogyan kell érteni az 1Kor 14,34–35 hallgatási parancsát, illetve beszédtilalmát az egész fejezet összefüggésében?

Itt előre rögzíteni kell, hogy a „feltételes hallgatás” megközelítése abból a kísérletből ered, hogy az 1Kor 14-et az 1Kor 11 felől magyarázzák. Mivel azonban az 1Kor 14 teszi a világosabb és súlyosabb kijelentéseket a kérdésről, ez a megközelítés egy előzetes értelmezés terméke, illetve olyan segédkonstrukció, amelyet a tulajdonképpeni szövegkijelentések fölé helyeznek.

2. Magában foglalja-e az 1Kor 14 hallgatási parancsa, illetve beszédtilalma az 1Kor 11-ben említett imádkozást vagy prófétálást?

Ha az 1Kor 14 a súlyosabb hely – és egyértelműen az (!) –, akkor a hallgatási parancsnak, illetve a beszédtilalomnak magában kell foglalnia az 1Kor 11-ben említett imádkozást vagy prófétálást, amikor a gyülekezetként való összejövetelről van szó.

A kérdés itt nem az, hogy az 1Kor 14 hallgatási parancsát, illetve beszédtilalmát az 1Kor 11 fényében korlátozottan kell-e érteni! Az 1Kor 14-et nem az 1Kor 11 fényében magyarázzuk, hanem fordítva: az 1Kor 11-et kell az 1Kor 14 fényében magyarázni.

[…] 4. Aki azt állítja, hogy a hallgatási parancsot és a beszédtilalmat nem abszolút értelemben kell venni, annak a bibliai szövegek segítségével és segédkonstrukciókhoz való folyamodás nélkül kell világossá tennie,

- hogy az 1Kor 11 ugyanolyan világosan és egyértelműen szól a gyülekezeti alkalom összefüggéséről, mint az 1Kor 14,
- hogy az 1Kor 11 az 1Kor 14-hez hasonlóan tanítói kijelentéseket tesz arra a kérdésre, hogy az asszony hallgasson-e a gyülekezetben, vagy beszélhet,
- hogy és hogyan relativizálja az 1Kor 11 az 1Kor 14 rendkívül világos utasításait,
- hogy egyértelmű kapcsolat áll fenn az 1Kor 14,34–35 és az 1Kor 14,29 között, vagyis hogy a hallgatási parancs és a beszédtilalom a prófétai beszéd megítélésére vonatkozik,
- hogy az asszony hallgatása ugyanúgy „feltételes hallgatás”, mint a 28. és 30. versben,

- hogy a prófétai beszéd megítélését nyilvános megbeszélés vagy kommentálás értelmében kell érteni,

és hogy az egész jelenlévő gyülekezet részt vesz a prófétai beszéd megítélésében,

- hogy azoknak az asszonyoknak a kérdései, akik tanulni akarnak valamit, szintén a prófétai beszéd megítélésére vonatkoznak, és hogy egy pusztán a megértésre irányuló kérdés hogyan tekinthető a prófétai beszéd megítélésének.

5. Az 1Kor 11,5 kijelentésének értelmét sem nem relativizálja, sem nem változtatja meg, ha az 1Kor 14 fényében magyarázzuk. Hogy az asszonyok imádkoznak és prófétálnak, az egyáltalán nem kérdés. Ha pedig az 1Kor 14 magyarázatából az adódik, hogy az asszony a gyülekezeti alkalmon nem imádkozik és nem prófétál, ez semmiképpen nem mond ellent az 1Kor 11 kijelentésének. Az 1Kor 11 kijelentése változatlanul érvényben marad.
6. Ha azonban az 1Kor 14-et az 1Kor 11 fényében magyarázzuk, akkor az 1Kor 14,34–35 kijelentéseit értelmükben relativizálni kell.

C. Záró összefoglalás

1. Ha – hogy a különböző előzetes értelmezések befolyását lehetőleg kizárjuk – a két igehely kijelentéseinek összevetéséből indulunk ki, elkerülhetetlenül arra az eredményre jutunk, hogy az 1Kor 14,34–35 az a szöveghely, amely kifejezetten tanítói kijelentéseket tesz az asszony gyülekezeti beszédének, illetve hallgatásának témájában.
2. A szövegösszevetés alapján világos, hogy az 1Kor 11-et az 1Kor 14 fényében kell magyarázni. Ez azt jelenti, hogy az asszony gyülekezeti szolgálatára vonatkozó kérdés tisztázása az 1Kor 14 magyarázatával kezdődik.
3. Az 1Kor 14 magyarázatából az az egyértelmű rendelkezés adódik, hogy az asszony a gyülekezetben hallgasson, és ne beszéljen. A hallgatási parancs és a beszédtilalom egy egyén minden szóbeli megnyilvánulására kiterjed az egész gyülekezet előtt.

Ulrich Pletsch, született 1956-ban, nős, egy lánya és két unokája van, egy keresztény általános iskola igazgatója és egy testvérgyülekezet egyik presbitere.

HJR megjegyzése: Pletsch tanulmánya a legerőteljesebb német nyelvű érvelés a teljes hallgatási parancs mellett, amelyet ismerek. Hevesen és sok érvvel áll ki a hallgatási parancs mellett. A két szöveg közötti feszültséget – én ellentmondásnak nevezném – így oldja fel: A levélben később álló szöveg kapja meg az értelmezés kizárólagos jogát. Indoklás: nagyobb világosság. Ha csak ez a két szövegünk volna, akkor követni lehetne ezt az érvelést. Van azonban egy súlyos hiba: a 34. és 35. vers nagyobb világossága csak úgy jön létre, ha a 14. fejezet többi részét teljesen figyelmen kívül hagyjuk – és az Újszövetség minden más szövegét is, amelyeknek – feltételezésem szerint – hallgatólagosan előfeltételezniük kell a testvérnők szóbeli részvételét.

Egyházatyák

Charles J. Ellicott

C. J. Ellicott erre a szövegre utal:

A 34. vers. αἱ γυναῖκες κ.τ.λ.] Az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben, azaz az egyház nagyobb és nyilvános összejövetelein, amelyekről egyedül szól ez a fejezet: vö. 4., 5., 12., 16., 19., 23., 26. v., és lásd a 11,5-höz írt megjegyzéseket. Valószínű, hogy az apostol itt különösen a nyilvános tanítói tisztségre gondolt: vö. 1Tim 2,12, διδάσκειν δὲ γυναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω. Ezt a szabályt a korai egyház gondosan megtartotta: lásd Const. Apost. III. 6, és Conc. Carthag. IV. 99. A zsidóknál gyalázatot jelentett a zsinagóga számára, ha egy asszony nyilvánosan olvasta fel a törvényt; lásd Lightfoot, Hor. in h. l., Schoettg. Hor. p. 658.

Apostoli rendelkezések (III. könyv)

Hogy az asszonyok ne tanítsanak, mert az illetlen; és hogy mely asszonyok követték Urunkat.

VI. Nem engedjük meg asszonyainknak, hogy az egyházban tanítsanak (1Kor 14,34), hanem csak hogy imádkozzanak, és hallgassák azokat, akik tanítanak; mert maga a mi Mesterünk és Urunk, Jézus, amikor minket, a tizenkettőt elküldött, hogy az embereket és a népeket tanítványokká tegyük, sehol nem küldött ki asszonyokat prédikálni, bár nem volt hiány ilyenekben. Mert velünk volt Urunk anyja és az Ő lánytestvérei, továbbá Mária Magdolna és Mária, Jakab anyja, és Márta és Mária, Lázár nővérei, Salómé és néhány más asszony. Mert ha szükséges lett volna, hogy az asszonyok tanítsanak, Ő maga parancsolta volna meg nekik előbb, hogy velünk együtt tanítsák a népet. Mert ha az asszony feje a férfi (1Kor 11,3), akkor nem észszerű, hogy a test többi része uralkodjék a fejen.

Strack és Billerbeck

14, 34 A: Az asszonyok hallgassanak az összejöveteleken.

A régi zsinagóga elvben nem, de ténylegesen mégis megtiltotta az asszonyoknak, hogy nyilvánosan beszéljenek az istentiszteleti összejöveteleken. Az istentiszteleteken részt kell venniük, hogy hallgassanak, és hogy a targum-felolvasásból megtanulják a parancsolatokat.[5]

14, 34 B: Rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja.

Az apostol ezeknél a szavaknál valószínűleg az 1Móz 3,16-ot tartotta szem előtt. A νόμος kifejezést azonban nem szabad erőltetni. A hagyományos szokás is Tórának számított; vö. pl. RH 19a: A hagyomány szavai olyanok, mint a Tóra szavai.

14, 35 A: Ha valamit tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket.

Abban a kérdésben, hogy az asszonyokat tanítani kell-e a Tórára, nem volt egyetértés. Az általános meggyőződés valószínűleg az volt, hogy az apának legalábbis nem kötelessége a leányait az Írásban oktattatni.

14, 35 B: Szégyenletes egy asszonynak összejövetelen beszélni. Vö. Semuél († 254) szavát: Az asszony hangja szégyenletes (szemérmetlen) dolog קול באשה ערוה; lásd Berakh 24a a Mt 5,28-nál, 299. o.[6]

Magyarázatok és értelmezések a protestáns világból

Katharine C. Bushnell

Katharine C. Bushnell: Wach auf, Eva! (első megjelenés 1908, németül 2020)

Ismerd fel a bibliai igazságot Istennek arról az eredeti és változatlan szándékáról, hogy a nő teljesen egyenrangú legyen

Szakaszonkénti kivonat

Ezenkívül azt a megfogalmazást használja, hogy „nincs megengedve nekik", ami egyértelműen azt jelenti, hogy Pál előtt mások tiltották meg ezt a dolgot, de egy ilyen tilalomnak nyomát sem lehet sehol megtalálni a Bibliában, kivéve éppen Pálnak ezeket a szavait. Így felmerül a fontos kérdés: Hol és ki nem engedte meg ezt? Az 1Móz 3,16 az egyetlen utalás „a törvényre", amelyet a lábjegyzetek megadnak, és ez két okból nem helytálló. (1) Ha a férjek megparancsolják a feleségüknek, hogy nyilvánosan beszéljenek, akkor beszélniük kell, ha az 1Móz 3,16 azt jelenti: „Férjed után vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad." (2) A korinthusi gyülekezet tagjai közül azonban csak kevesen, ha egyáltalán valaki, ismerték az 1Móz 3,16-nak ezt az olvasatát, mivel a Septuaginta szövegét használták. Pál ebben a levélben szinte kizárólag ezt a fordítást idézi; az Ószövetségre tett tizenhét utalásában csak egyszer idézi világosan a héber szöveget. Ezért a korinthusiak így olvasták volna a verset: „A férjedhez fordulsz, ő pedig uralkodik rajtad."

Ezután kérdezzétek meg magatoktól: Ha Pálnak ezt az egyetlen kijelentését bibliai „törvénnyé" kell emelni, hogy elhallgattassák az asszonyokat, akkor mi legyen az Ószövetség száz meg egy másik „törvényével", amelyek megparancsolják az asszonyoknak, hogy nyissák meg a szájukat? Ilyenek: „Így szóljanak az Úr megváltottai", „Dicsérjétek Istent az Ő szent helyén!" (csak a Zsoltárok könyvében mintegy százszor ismétlődik), „Ujjongjatok az Úrnak, egész föld! Örüljetek és ujjongjatok!", „Hirdessétek a népek között az Ő tetteit", „Minden lélek dicsérje az Urat!", „Beszéljetek minden csodájáról!" Mert a férfiak egyszerűen nem tudják hatásosan azt állítani, hogy az Ószövetség mindezen intései és felszólításai csak nekik szóltak. Évezredeken át nem így értették és tanították. Bizonyos vallási tanítóknak az a túlzott buzgósága egy írásbeli mondat ilyen értelmezése mellett, amely száz vagy kétszáz más bibliai kijelentést kérdőjelez meg (anélkül, hogy bármilyen kísérletet tennének az egy mondat összhangba hozására a többivel), óvatosságra kellene intenie minket, hogy ne vegyük át túl sietve az értelmezésüket. Miért nem képviselik például az egyetlen mondat szó szerinti és egyetemes alkalmazásának ilyen hívei ugyanígy Pál tekintélyének szó szerinti és egyetemes alkalmazását ott, ahol azt mondja, hogy jó, ha a hajadonok hajadonok maradnak (1Kor 7,8.34–35)? De nem! Rendszerint ugyanazok a személyek ezek, akik amellett szállnak síkra, hogy a házasság és a háztartási feladatok a nők egyetlen hivatása. Miért nem mondják, hogy a „Hallgasson Előtte az egész föld!" (Hab 2,20) mondatnak nemcsak az asszonyok, hanem az egész gyülekezet száját be kellene zárnia?

Pál itt e szavakkal: „Nincs megengedve" egy Íráson kívüli, nem az Írásban található szabályra hivatkozik. A kérdés az: hol találjuk ezt a hallgatási szabályt? A nagy német lexikográfus, Schleusner görög–latin szótárában kifejti: Az „ahogyan a törvény is mondja" kifejezés a zsidók szóbeli hagyományára vonatkozik. Íme a szavai: „A zsidók szóbeli törvényei vagy zsidó hagyományok … Az Ószövetségben nincs parancs ebben a dologban", és idézi Vitringát, aki szerint „a zsidó hagyományok megtiltották, hogy asszonyok beszéljenek a zsinagógában". De gondoljátok csak meg! Hiszen valószínűtlen, hogy Pál apostol a zsidók hagyományait idézné, és „a törvénynek" nevezné őket, amely végső tekintélyt jelent egy gyülekezeti vitás kérdésben. Energiájának nagy részét éppen arra fordította, hogy a zsidók ugyanezen „hagyományai" vagy hagyományozott tanításai ellen harcoljon, akárcsak az ő Ura, Jézus Krisztus. Pál arra intett, hogy „ne figyeljenek zsidó mesékre és olyan emberek parancsaira, akik elfordulnak az igazságtól!" (Tit 1,14). Nem, Pál apostol itt azt idézi, amit a judaisták tanítanak a korinthusi gyülekezetben, akik azt mondják, hogy az asszonyoknak „hallgatniuk kell", mert a zsidó törvény ezt tanítja.

Kétségtelen, hogy a Talmud – az Ószövetséggel ellentétben – elhallgattatta az asszonyokat. „A gyülekezet iránti tiszteletből egy asszony ne olvasson maga a törvényből." „Gyalázat egy asszony számára, ha a hangját hallatja a férfiak között." „Az asszony hangja mocskos meztelenség." Ez néhány a sok mondása közül. Ami a kérdések feltevését illeti: egy vagyonos zsidó asszony egyszer meg merte kérdezni a nagy R. Eliezert: „Miért kellett az aranyborjú bűnét, bár csak egy volt, háromszoros halállal büntetni?" El tudom képzelni, hogy a kérdés meghaladta a tudását, mert így felelt: „Egy asszony ne legyen bölcs a guzsalyán túl." Egy bizonyos Hyrcanus félrevonva figyelmeztette R. Eleazert, hogy az így megfeddett hölgy megtorlásként visszatarthatja a tizedét, és az tekintélyes összegeket tett ki. R. Eleazer azonban így válaszolt: „Inkább égessék el a törvény szavait, mintsem hogy egy asszonyra bízzák őket." Ezt a mondatot a zsidók a következő nemzedékek számára egyfajta törvényi szólásként vették át.

Ismétlem: Kénytelen vagyok azt hinni, hogy az apostol az 1Kor 14,34–35-ben nem a saját nézeteit fejezte ki, amikor ezt írta: „Az asszonyok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek, hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja. Ha pedig valamit tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket; mert gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben beszélni." Hiszem, hogy ez a korinthusi judaisták nyelve, amelyről Pálnak beszámoltak, és amelyet Pál azért idéz, hogy ezekkel a szavakkal feleljen: „Vagy tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el?" – és mindazzal, ami a fejezet végén következik.

Esetünk mindezeket a próbákat kiállja. Kövessük ezt az előírást, és alkalmazzuk Ramsay professzor irányelveinek három pontját: (1) „Minden alkalommal, amikor Pál az ő tudásukra céloz." – Pál a 37. versben a tudásukra céloz; a 38. versben pedig kijelenti: „Ha pedig valaki ezt nem ismeri fel, azt Isten sem ismeri." (2) „Ha egy kijelentés világos ellentétben áll a közvetlen szövegösszefüggéssel." – A 34. és 35. vers világos ellentétben áll a 31. és a 39. verssel, mert lehetetlen volna fenntartani azt az állítást, hogy a „fivérek" kifejezést Pál itt csak a férfinemre alkalmazza. (3) „Ha egy kijelentés világos ellentétben áll Pál ismert nézeteivel." – Ha az apostol megparancsolná az asszonyoknak, hogy „hallgassanak", ez közvetlen ellentétben állna azzal, amire a 11. fejezetben az asszonyok lefátyolozásáról mondottakból következtetni kell.

Pál válasza a judaisták minden ilyen kötekedésére és arra az igyekezetükre, hogy érveiket a zsidók szóbeli hagyományának idézésével támasszák alá, így szól: „Vagy tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el?" Aztán a 37–40. versben kifejezi a saját véleményét erről a témáról, amely a Szentlélek véleménye.

Aztán az apostol kijelenti: „Ha valaki prófétának vagy egyébként lelki ajándékkal megáldottnak tartja magát, ismerje fel, hogy amit írok nektek, az az Úr parancsa." Itt „az Úr parancsát" szembeállítja az „emberek parancsaival", amelyeket a zsidók szóban hagyományozott törvénye tanított. Más szóval: Pál azt állítja, hogy egy igazi próféta vagy lelki ember észrevenné, hogy az ő szabályozása ebben a dologban megfelelt az Írásnak, míg a zsidó rabbik szabályozása nem.

Matthew Henry

34–35. vers

Itt az apostol 1. megparancsolja az asszonyoknak, hogy hallgassanak a nyilvános összejöveteleken, méghozzá olyannyira, hogy a gyülekezetben még a saját okulásukra sem tehetnek fel kérdéseket, hanem otthon kérdezzék meg férjüket. Teljes csendességben és alávetettségben tanuljanak; de – mondja az apostol – nem tűröm, hogy tanítsanak, 1Tim 2,11–12. Van ugyan egy utalás (11,5), mintha az asszo-

nyok néha imádkoztak és prófétáltak volna összejöveteleiken, amit az apostol abban a szakaszban nem egyszerűen elítél, hanem azt a módot, ahogyan tették, nevezetesen hogy fedetlen fővel imádkoztak vagy prófétáltak, ami abban az időben és abban az országban eltörölte a nemek közötti különbséget, és a nőket egy szintre helyezte a férfiakkal. Itt azonban úgy tűnik, hogy minden nyilvános fellépést megtilt nekik. Nincs megengedve nekik, hogy az egyházban szóljanak (34. v.), sem imádkozva, sem prófétálva. Az összefüggés láthatóan egyértelműen az utóbbit is magában foglalja, méghozzá abban a szűkebb értelemben, ahogyan ebben a fejezetben értik, vagyis az ihletés által történő prédikálásra vagy írásmagyarázatra. És valóban, ha egy asszony ebben az értelemben prófétálna, az tanítás volna, ami nem illik jól alárendelt állapotához. Aki másokat tanít, ebben a tekintetben fölényben van velük szemben, ami az asszonynak a férfi fölött nem megengedett, és ezért egy gyülekezetben sem taníthat: Nem engedem meg nekik, hogy tanítsanak. Az imádkozás és ihletett énekek elmondása azonban nem tanítás. És mivel az egyháznak abban a korszakában voltak asszonyok, akiknek ilyen lelki ajándékaik voltak (lásd ApCsel 21,9), és akik az összejövetelen ennek a késztetésnek a hatása alatt állhattak – teljesen el kell-e fojtaniuk? Vagy miért volna meg nekik ez az ajándék, ha soha nem szabad nyilvánosan gyakorolniuk? Ezen okokból egyesek úgy vélik, hogy ezeket az általános tilalmakat csak a szokásos esetekre kell érteni, rendkívüli alkalmakkor azonban, amikor az asszonyok isteni befolyás alatt állnak, és ez ismert, megadható nekik a szólás szabadsága. Rendes körülmények között nem kellett tanítaniuk, sem vitatkozniuk és kérdéseket feltenniük az egyházban, hanem ott hallgatva kellett tanulniuk, és ha nehézségek merültek fel, otthon a saját férjüket kellett megkérdezniük. Jegyezd meg: Ahogyan az asszony kötelessége alárendelődésben tanulni, úgy a férfi kötelessége megőrizni fölényét azzal, hogy képes legyen őt oktatni; ha az asszony kötelessége otthon megkérdezni a férjét, akkor a férj ügye és kötelessége, hogy legalább igyekezzen képes lenni megválaszolni a kérdéseit; ha gyalázat az asszonynak beszélni az egyházban, ahol hallgatnia kellene, akkor gyalázat a férfinak hallgatni, amikor beszélnie kellene, és nem tudni választ adni, amikor az asszony otthon megkérdezi. 2. Itt van ennek a parancsnak az oka: Isten törvénye és parancsa, hogy engedelmesek legyenek (34. v.); alá vannak rendelve a férfinak, és gyalázat számukra bármit is tenni, ami a helycsere bitorlásának látszik – amit a nyilvános beszéd jelenteni látszott, legalábbis abban a korban és annál a népnél, a nyilvános tanítás pedig még sokkal inkább; úgyhogy az apostol arra következtet, hogy gyalázat az asszonyoknak az egyházban, az összejövetelen beszélni. A szégyen a lélek kellemetlen visszatekintése arra, hogy valami illetlent tett. És mi illetlenebb annál, mint ha egy asszony feladja rangját, lemond neme alárendeltségéről, vagy olyasmit tesz, ami az általános felfogás szerint annak látszik és tűnik? Jegyezd meg: Lelkületünknek és viselkedésünknek meg kell felelnie állapotunknak. A természetes különbségeket, amelyeket Isten tett, tiszteletben kell tartanunk. Akiket Ő másoknak alárendelt, azok ne helyezzék magukat egy szintre velük, és ne bitoroljanak fölényt. Az asszonyt a férfinak rendelték alá, és meg kell tartania a helyét, és elégedettnek kell lennie vele. Ezért az asszonyoknak hallgatniuk kell az egyházakban, és nem léphetnek fel tanítókként; mert az a férfi fölötti fölény bitorlása volna.[7]

HJR megjegyzése: Különös – és nem találom az Írásban –, hogy a tanítás fölényt foglalna magában. Ez újabb példa arra, mi mindenféle érvet vesznek elő, hogy megmagyarázzák ezt a szöveget. A tanítás szolgálat azzal az ajándékkal, amelyet Isten adott valakinek mások javára, nem öncélúan.

Warren W. Wiersbe

Másodszor: az asszonyok ne beszéljenek a gyülekezetben (1Kor 14,34–35). Pál már megengedte az asszonyoknak, hogy imádkozzanak és prófétáljanak (1Kor 11,5), így ennek az utasításnak a prófétai üzenetek kiértékelésének közvetlen összefüggésére kell vonatkoznia. Úgy tűnik, hogy a korai egyházban a

tanítás tisztaságáért viselt fő felelősség a férfiak, különösen a presbiterek vállán nyugodott (1Tim 2,11–12).

E tilalom szövegösszefüggése arra utal, hogy az asszonyok közül néhányan problémákat okoztak a gyülekezetben azzal, hogy kérdéseket tettek fel, és talán még vitát is keltettek. Pál emlékeztette a férjes asszonyokat, hogy rendeljék alá magukat a férjüknek, és kérdéseikre otthon kapjanak választ. (Feltételezzük, hogy a hajadonok a presbiterekkel vagy saját családjuk más férfitagjaival tanácskozhattak.) Sajnos ma túl sok keresztény háztartásban az asszony az, akinek a férfi kérdéseire kell válaszolnia, mert ő jártasabb Isten Igéjében.

Melyik „törvényre" hivatkozott Pál az 1Kor 14,34-ben? Valószínűleg az 1Móz 3,16-ra. (A „törvény" szó az ószövetségi iratok szinonimája volt, különösen az első öt könyvé.) Az 1Kor 11-ben Pál már megtárgyalta a férfiak és a nők viszonyát a gyülekezetben, így nem volt szükség arra, hogy részletekbe bocsátkozzék.

Frédéric Godet

Az apostol a nyilvános beszédet úgy tekinti, mint a tekintély gyakorlását a hallgató gyülekezet fölött (vö. 1Tim 2,12). És mivel a férfi fölötti tekintély magatartása ellentétben áll az engedelmesség magatartásával […], arra a következtetésre jut, hogy az asszony nyilvános beszéde ellentmond annak a helyzetnek, amelyet az isteni akarat ad, ahogyan az a törvényben kifejeződik. … Az asszonyok hallgatása az istentiszteleten csupán kifejeződési formája az alárendelődés általános feltételének, amely a férfival kapcsolatban rájuk van róva. … Pál az asszony nyilvános beszédében olyan cselekvést lát, amely ellentétes azzal a magatartással, amelyet a természet és a Teremtő parancsa jelölt ki számára (vö. 11,1–16). … Az asszonyok ne tegyenek semmi olyat, ami sértené a függés kötelékét, amely mindegyiküket a saját férjével egyesíti.

(Német fordítás: Thomas Jettel.)

Adolf Schlatter

14,34–35: *Az asszonyok hallgassanak a gyülekezet összejövetelein. Mert nincs megengedve nekik, hogy beszéljenek, hanem vessék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja. Ha pedig valamit tanulni akarnak, kérdezzék meg otthon a saját férjüket; mert szégyenletes egy asszony számára az összejövetelen beszélni*. Azzal a nagy, magabiztos szabadsággal, amely akkoriban a keresztények összejöveteleit jellemezte, és amely által a gyülekezetben meglévő minden erőt az összejövetelek szolgálatába állítottak, felmerült az a kérdés is, hogy ez a szabadság ugyanúgy érvényes-e az asszonyra, mint a férfira. Ebben a pontban is, mint sok másban, a gyülekezetnek előbb meg kellett keresnie a maga útját, és önállóan fel kellett ismernie, mi váljék nála szokássá. Már abból, amit Pál a 11. fejezetben az asszony imádság közbeni viselkedéséről mondott, tudjuk, hogy ellentmond a két nem egyenrangúsításának. A határnak, amelyet a természet szabott meg közöttük, sértetlennek kell maradnia a keresztények között. Ezt az éri el, hogy az összejöveteleken nem adják meg a szót az asszonynak. A 11. fejezetben Pál ezt még nem mondta ki, mert ott nem arról a jogról beszélt, amely az asszonyokat az összejöveteleken megilleti, hanem arról, hogyan viselkednek Isten előtt imádkozás vagy prófétálás közben. A prófétálás nem volt szükségképpen az összejövetelhez kötve, és az a mód, ahogyan az asszony imádság közben viselkedik, végképp külön ügy, amellyel nem esik egybe az a kérdés, hogy neki is szólnia kell-e. Pál nem mondta, hogy egyetlen asszony sem kaphat prófétai elhívást. Ha Isten különleges megbízásából isteni szót kell mondania, ezt azonban nyilvános beszéden kívül másként is megteheti. Miután azonban Pál a 11. feje-

zetben azt mondta, hogy az asszonynak még legmagasabb lelki képességeiben is – amikor imádkozik vagy prófétál – asszonyként kell viselkednie, úgyhogy soha nem teheti magát egyenlővé a férfival, és soha nem vetheti le vagy felejtheti el a vele való kapcsolatát, könnyen megértjük azt is, hogy szégyenletesnek tartotta, ha egy asszony az összejöveteleken a férfiak előtt és helyettük kíván beszélni. Így is úgy tesz, mintha nem asszony volna, hanem férfi. Az ismeret utáni vágyában Pál örömmel ad neki minden segítséget; ahhoz azonban, hogy Isten Igéjének világos és mély ismeretére jusson, nem az az egyetlen eszköz, hogy nyilvánosan az összejöveteleken kérdéseket tegyen fel vagy beszédeket tartson. Inkább beszélje meg a férjével azt, amiről felvilágosítást kíván. Ő a legközelebbi, akinek segítenie kell neki belső élete minden ügyében, Isten megismerése utáni vágyában is.

14,36: *Vagy tőletek indult ki Isten Igéje, vagy egyedül hozzátok jutott el?* A nőkérdésben is fontos volt, hogy ne egyetlen gyülekezet tegye önhatalmúlag azt, amit helyesnek tart, hanem mindegyik őrizze meg az egyetértést a többi gyülekezettel, és segítsen kialakítani a keresztények általános, mindenütt érvényes szokását. A korinthusiak akkor vonakodhattak volna némi látszattal attól, hogy másokra tekintettel legyenek, ha ők lettek volna az első gyülekezet, amelytől a többiek mind az evangéliumot kapták, vagy ha ők lettek volna az egyetlen gyülekezet. Most azonban, mivel sem nem az elsők, sem nem az egyetlenek, rájuk is érvényes az, amit a többi gyülekezet helyesnek és illendőnek tart és betart.[8]

William Barclay

Minden valószínűség szerint Pál mindenekelőtt Korinthus laza erkölcsi állapotát tartotta szem előtt, és azt az érzést, hogy semmi olyat nem szabad tenni, ami a fiatal egyházat akár a legenyhébb gyanúba is hozhatná az erkölcstelenség tekintetében. Bizonyára nagyon helytelen volna ezeket a szavakat kiragadni az összefüggésükből, és általános szabállyá tenni az egyház számára.

Pál bizonyos szigorral folytatja. Egészen biztos abban, hogy egy embernek, még ha vannak is lelki ajándékai, nincs joga fellázadni a tekintély ellen. Tudatában van annak, hogy a tanácsok, amelyeket adott, és a szabályok, amelyeket felállított, Jézus Krisztustól és az Ő Lelkétől származnak, és ha valaki nem hajlandó megérteni őket, akkor maradjon meg szándékos tudatlanságában.

Leon Morris

Morris, L., *1 Corinthians: an introduction and commentary*, VII, Tyndale New Testament Commentaries

34–35. Ha az „ahogyan a szentek minden gyülekezetében” (vö. 4,17) ehhez a vershez tartozik, akkor Pál arra szólítja fel a korinthusiakat, hogy igazodjanak az elismert keresztény gyakorlathoz. Ha asszonyok vették volna át a tanítók szerepét, a kereszténység a legtöbb ember szemében hitelét vesztette volna. A görögöknél az asszonyoknak még az is tilos volt, hogy nyilvánosan bármit mondjanak. Plutarkhosz azt mondja, hogy az erényes asszonynak „szerénynek kell lennie, és óvakodnia kell attól, hogy kívülállók előtt bármit is mondjon” (Tanácsok a menyasszonynak és a vőlegénynek, 31); továbbá „egy asszonynak vagy a férjével, vagy a férje által kell beszélnie” (uo., 32). Pál arra szólítja fel őket, hogy tartsák tiszteletben a szokásokat. De ennél többet is tesz. A törvényre hivatkozik, hogy emlékeztesse őket arra, hogy alá kell rendelniük magukat (nem teszi hozzá: „a férjüknek”; általános állapotról beszél, vö. Ef 5,21). A legtöbben úgy gondolják, hogy az 1Móz 3,16-ra gondol (bár gondolhat az 1Móz 1,26kk.-ra és a 2,21kk.-ra is). Az asszonyok hallgatása az egyházakban afféle probléma. Mivel Pál jóváhagyta imádkozásukat vagy prófétálásukat (11,5), a beszédük elleni szabály nem abszolút (vö. ApCsel 2,18–19; 21,9). Moffatt azt a nézetet képviseli, hogy Pál „soha nem tiltotta meg egy kegyes asszonynak, hogy akár a nyilvános

istentiszteleten is gyakorolja azt a prófétai ajándékot, amely az ősegyházban oly sok asszonynak megvolt". Ezt a tilalmat úgy érti, hogy „olyan asszonyokra vonatkozik, akik részt vesznek annak megvitatásában vagy magyarázatában, amit egy próféta vagy tanító az istentisztelet alatt mondott" (Grudem, 249–251. o., lényegében egyetért vele, ahogyan Thrall és mások is). Héring „világos különbségtételt talál egy prédikáló asszony … és egy olyan asszony között, aki csupán a gyülekezet közönséges tagjaként van jelen az istentiszteleten". G. Delling itt „az önkényes beszéd megakadályozását" látja (TDNT, viii, 43. o.). Kálvin úgy értette Pált, hogy egy asszony ugyan beszélhet nyilvánosan, de egy rendes istentiszteleten nem szólhat. Figyelembe kell vennünk, hogy az első században az asszonyok tanulatlanok voltak. A zsidók bűnnek tartották egy asszony tanítását, és máshol sem volt sokkal jobb a helyzet. A korinthusi asszonyoknak hallgatniuk kellett a gyülekezetben, ha másért nem, hát azért, mert kevés vagy semmi értelmes mondanivalójuk nem lett volna. Nem veszik észre olyan gyakran, ahogyan kellene, hogy a kereszténység kezdettől fogva abból indult ki, hogy az asszonyok ugyanolyan szabadon tanulnak, mint a férfiak (vö. Lk 10,39–42). Pálnak itt az a fontos, milyen módon tanuljanak az asszonyok. Nem érvel emellett; adottnak veszi. Egyszerűen azt mondja, hogy kérdéseiket otthon tegyék fel a férjüknek, és ne zavarják az összejövetelt. Ez sértené az illemet; gyalázatos volna (ugyanaz a szó, mint a 11,6-ban), amit Bultmann úgy ért, mint „ami az emberek ítélete szerint gyalázatos" (TDNT, i, 190. o.).

36. Ez arra látszik utalni, hogy ez a gyakorlat Korinthusban valóban előfordult. Pálnak nem egyszer volt alkalma panaszkodni a korinthusiak büszkeségére. Nyilvánvalóan szabadnak érezték magukat arra, hogy új utakon járjanak, amelyeket csak a keresztény dolgokról alkotott saját felfogásuk igazolt. Ilyen magatartással szemben Pál ironikusan kérdezi, hogy vajon Isten Igéjének földi eredete a korinthusiaknál van-e, vagy csak hozzájuk jutott el. Nem hihetik, hogy egyedül ők tudják, mi keresztény. Figyelniük kell „a szentek minden gyülekezetének" szokásaira és gondolkodására (33. v.).[9]

Ben Witherington III

Conflict *and* Community *in* Corinth: *A Socio-Rhetorical Commentary on 1 and 2 Corinthians*

A próféciák mérlegelése közben néhány asszony – valószínűleg férjes asszonyok, akik talán maguk is prófétanők voltak, és így joguk volt mérlegelni az elhangzottakat – kérdéseket tett fel, talán nem helyénvaló kérdéseket, és az istentisztelet megzavarodott. Pál a 34–35. versben arra int, hogy ne változtassák a keresztény istentiszteletet kérdezz-felelek körré. A pogány prófétálásról fentebb mondottak fényében nagyon valószínű, hogy ezek az asszonyok abból indultak ki, hogy a keresztény próféták és prófétanők hasonlóan működnek, mint a delphoi jóshely, amely csak kérdésekre prófétált, beleértve a tisztán személyes ügyekre vonatkozó kérdéseket is. Pál azzal érvel, hogy a keresztény prófétálás más: a próféták és prófétanők a Szentlélek indítására válaszul szólnak, anélkül hogy egy ember kezdeményezné/provokálná a dolgokat. Pál aztán az ilyen kérdéseket egy másik helyre korlátozza, nevezetesen az otthonra. Lehetséges, hogy arra utal: a megkérdezendő férj vagy férfi vagy próféta volt, vagy legalábbis képes volt az ilyen kérdésekre egy alkalmasabb időpontban válaszolni.

Keenernek talán igaza van, amikor azt mondja, hogy itt pedagógiai problémáról van szó. A kérdezők Krisztus iskolájában még nem voltak eléggé képzettek ahhoz, hogy tudják, mi helyénvaló a keresztény istentiszteleten, és mi nem. Pál megerősíti a tanuláshoz való jogukat, de egy másik összefüggésre utal. Pál mindenesetre egy kiváltsággal való visszaélést helyesbít, és nem vonja vissza az asszonynak azt a jogát, hogy az összejövetelen beszéljen, amelyet már a 11. fejezetben megadott.

Craig L. Blomberg

The NIV Application Commentary: *From Biblical Text … to Contemporary Life*

Ahogyan a 11,2–16-ban, az asszonyok, akiket Pál elhallgattat, csak feleségek lehetnek. Ez megmagyarázná, miért nem kérdőjelezhetik meg nyilvánosan az egyház próféciáit, hanem miért kell otthon „a saját férjükkel" tanácskozniuk (35. v., bizonyára utalás a férjekre, ahogyan a NIV-ben). Különben a gyülekezetben olyan módon szállhatnának szembe a férjükkel, amely ellentmondana a férjüknek való, Isten által elrendelt alárendelődésüknek (34. v.). A „törvény" nem vonatkozhat egy bizonyos ószövetségi helyre, amely előírná az asszonyoknak, hogy hallgassanak a nyilvános istentiszteleten, mert ilyen hely nincs. Valószínűleg az 1Móz 3,16-ra sem vonatkozik, mivel Pál sehol máshol nem hozza fel a bűneset következményeit egy kívánatos keresztény magatartás indoklásaként. Sokkal inkább valószínűleg a teremtés rendjére és céljára utal az 1Móz 2-ben, ahogyan a 11,8–9-ben is tette az asszonyoknak a fejük iránti tiszteletadásával kapcsolatban.

Roy E. Ciampa és Brian S. Rosner (in: G. K. Beale / D. A. Carson [szerk.])

Commentary on the New Testament use of the Old Testament

Kommentár az Ószövetség újszövetségi használatához

14,33–35 Pál azt mondja, hogy az asszonyok (vagy feleségek) hallgassanak a gyülekezeti összejövetel alatt; nincs megengedve nekik, hogy szóljanak, és rendeljék alá magukat, „ahogyan a törvény mondja" (a szövegproblémákhoz lásd Niccum 1997; Thiselton 2000: 1148-50). Pál nem gondolhatja, hogy az asszonyok egyáltalán nem szólhatnak, mivel a 11. fejezetben tárgyalja jogosultságukat arra, hogy az istentiszteleten imádkozzanak és prófétáljanak (annak bizonyítékaihoz, hogy a hallgatás jellege valószínűleg az összefüggéstől függ, lásd Grudem 1982: 242-44). Valószínűleg vagy arra gondol, hogy az asszonyok ne vegyenek részt mások prófétai üzeneteinek megítélésében/értékelésében (így Grudem 1982; Carson 1987: 129 [vö. 14,29]; vagy talán különösen azoknak az üzeneteknek a megítélésében, amelyeket a saját férjük mondott? (vö. 14,35)), vagy arra, hogy tartózkodniuk kell a zavaró fecsegéstől vagy a nem helyénvaló beszélgetésektől (így Paige 2002), talán különösen más férfiakkal (vö. 14,35: „Kérdezzék meg a saját férjüket [tous idious andras]").

Amikor Pál a „törvény" tanítására hivatkozik, valószínűleg Mózes első könyvének teremtéstörténeteit tartja szem előtt, azok következményeivel a rendre és az illemre nézve a férfi és a nő kapcsolatában (vö. Thiselton 2000: 1153-54; Bruce 1980: 136; Carson 1987: 129; Keener 1992: 86-87; lásd még fentebb az 1Kor 11,2–16-hoz írt kommentárt). Egyesek úgy vélik, Pál az 1Móz 3,16-ra és az ott az asszonynak mondott kijelentésre utal, hogy a férje uralkodik rajta (vö. 4Q416 2 IV, 1-8). Ez a szöveg azonban olyan uralomról szól, amely a bűneset átkából fakad (lásd azonban Grudemot [1982: 253-54], aki szerint a forrás az 1Móz 3,16 az 1Móz 2,18–23-mal összefüggésben). Sokan úgy értik ezt a szöveget, hogy megtiltja az asszonyoknak (akkor és ma), hogy „az egyház által elismert tanítói tekintélyre" tegyenek szert a férfiak fölött (pl. Carson 1987: 130). Mások úgy vélik, Pál ezzel azt akarja mondani, hogy az Írás tanítja, milyen fontos fenntartani a tiszteletet és a rendet az istentiszteleti keretek között (itt mindenekelőtt az asszonyok tiszteletét a férjük iránt), de ezt az alapelvet olyan kultúrákban, ahol a férjekkel és feleségekkel szembeni társadalmi elvárások jelentősen különböznek Pál világáétól, egészen másként lehetne alkalmazni.[10]

Anthony C. Thiselton

The First Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text

33b–34 Rendkívül nehéz ítéletet mondani a fordításról, mert ez elválaszthatatlanul összefügg Pálnak azzal a feltételezésével, hogy a korinthusi olvasók az olyan szavakat, mint a σιγάτωσαν (hallgassanak; maradjanak csendben; hagyják abba a beszédet; ne szóljanak közbe) és a λαλεῖν (beszélni, az imént leírt módon beszélni, úgy beszélni, ahogyan ők teszik), annak a helyzeti összefüggésnek megfelelően fogják értelmezni és megérteni, amelyet a szerző és a címzettek egyaránt ismertek. Itt egy pusztán a szótári szóválasztásra épülő, „elvont" fordítás valóban szembemehet a szövegösszefüggésből adódó értelmezéssel.

Sokan azzal érvelnek, hogy a 34–35. v. egy korinthusi jelmondat vagy a korinthusi teológia egy darabja, amelyet Pál azért idéz, hogy aztán elvesse. Ez a nézet nem erőltetett, mert úgy tűnik, Pál pontosan ezt teszi a 6,12-ben, a 7,1-ben, a 10,23-ban és talán másutt is (pl. a 8,1–6-ban).

Egy korinthusi nézetet idéz Pál, amelyet elutasít?

Ezt a nézetet talán leginkább D. W. Odell-Scott nevéhez kötik, mind egy 1983-as cikke, mind egy 1987-es, Jerome Murphy-O'Connornak adott további válasza alapján. Manus, Flanagan és Snyder, valamint Allison azonban szintén e nézet változatait képviselik (lásd lejjebb). Odell-Scott a 36. vers elején álló ἤ („vagy") kulcspartikulában átütő erejű retorikai visszavágást lát arra a konzervatív patriarchális uralomra, amelyet egy korinthusi csoport a 34–35. vers szavaival fejez ki: „Vagy tőletek indult ki Isten Igéje?" (36. v.). Odell-Scott szerint ez a 34–35. vers erőteljes cáfolataként értelmezhető, úgyhogy a szöveg nyomatékosan támogatja a nők jogát arra, hogy a nyilvános összejövetelen szóljanak.

(d) Witheringtonnal együtt úgy véljük, hogy az itt említett beszéd a próféták szavainak megvizsgálását vagy mérlegelését jelenti, különösen azáltal, hogy nyilvánosan firtató kérdéseket tesznek fel a próféta teológiájáról vagy akár életviteléről. Ez különösen kényes és problematikus lett volna, ha feleségek vették volna keresztűz alá a férjüket azoknak a beszédeknek és annak a viselkedésnek a kapcsán, amelyek alátámasztották vagy aláásták annak az igénynek a hitelességét, hogy prófétai üzenetet hirdetnek; és ez könnyen megmagyarázná, miért tartogat Pál egy bizonyos fajta kérdéseket otthonra. A nők ebben az esetben (i) nyilvánosan a férjük bíráiként lépnének fel; (ii) azt kockáztatnák, hogy az istentiszteletet hosszadalmas vitakörré változtatják, talán magánérdekekkel; (iii) szembeszállnának a fegyelmezett és visszafogott beszéd etikájával, amelynek keretében a gyülekezetnek csendben Istenre kellett volna figyelnie, ahelyett hogy buzgón egymáshoz intézne szavakat; és (iv) megzavarnák azt a tiszteletet, amely Isten munkájának rendjét illeti a teremtésben és a világban, szemben azzal a zűrzavarral, amely Isten Lelkének teremtő tevékenységét megelőzte.

Paul Ellis

Die schweigende Königin (Kindle-pozíciók: 1319–1323).

10. Hallgassanak-e a nők a gyülekezetben?

Elképzelek egy gyülekezetet, amelyben a nők csendben vannak. Nem énekelnek, nem olvasnak fel a Bibliából, és nem vesznek részt a nyilvános imádságban. Nem köszöntik a barátaikat, és nem fordulnak oda a szomszédjukhoz sem, hogy jó napot kívánjanak. Amikor a lelkipásztor megkérdezi: „Kaphatok egy »ámen«-t?", nem adnak neki. Ehelyett némák maradnak. Nem ismerek ilyen gyülekezetet, és mégis úgy tűnik, ez Pál apostol eszménye, aki azt mondta: „A nők hallgassanak a gyülekezetekben."

A görögök szerették, ha az asszonyaik hallgattak, és a zsidó rabbik és bölcsek is.

De mi a helyzet Pállal? Nem mondta-e az apostol: „Mindnyájan prófétálhattok” és „Szeretném, ha mindnyájan nyelveken szólnátok”? Nem mondta-e a korinthusiaknak: „Amikor összejöttök, mindegyikőtök hozhat egy éneket, egy szót, egy nyelveken szólást, egy magyarázatot”? Hogyan hozhat mindegyikőtök éneket és szót, ha közületek a felének hallgatnia kell? Hogyan prófétálhat mindenki, ha a nőknek hallgatniuk kell?

Ebben a kérdésben a Szentírás kristálytiszta:

Bibliai helyek, amelyek arra utalnak, hogy a nők szólhatnak a gyülekezetben:

ApCsel 1,14; 2,4.17–18; 4,31; 21,9; Róm 12,6; 16,1.3.6.12; 1Kor 12,7.11.27; 14,5.26–27.29.31.39; 2Kor 5,17; Zsid 5,12; 1Pt 2,9; 4,10–11

Bibliai helyek, amelyek arra utalnak, hogy nem szólhatnak: 1Kor 14,34

Az Újszövetség tele van bátorítással a nők számára, hogy szót kérjenek, és teljes mértékben részt vegyenek a gyülekezet közösségi életében, és senki sem verte ezt a dobot hangosabban, mint Pál. Miért vált hát hirtelen hangnemet, és mondja a korinthusi nőknek, hogy hallgassanak? Nem teszi. Olvassa el a szavait az összefüggésükben, és meg fogja látni, hogy semmi ilyesmit nem mond.

A szövegösszefüggés tisztázása

Ez is azok közé az igehelyek közé tartozik, amelyeknél a szövegösszefüggés mindent tisztáz. A korinthusi gyülekezetben kétféle nő volt: egyesek görögök voltak, mások zsidók. Arisztotelésznek és másoknak köszönhetően a görög nőknek a polgári törvény megtiltotta, hogy nyilvános összejöveteleken szóljanak, és Pál éppen erre a törvényre hivatkozott. A görög hatóságok mondták, nem ő, hogy a nőknek hallgatniuk kell. A korinthusi gyülekezetben azonban zsidó nők is voltak, így lehetséges, hogy Pál egy zsidó törvényre célzott. Utalhatott olyan rabbinikus tanításokra, amelyeket később a Talmudban rögzítettek: Pál: Szégyen a nőknek a gyülekezetben beszélni. A Talmud: Szégyen egy nőnek, ha a férfiak között felhangzik a hangja. A rabbik szerint az eszményi nő csendes és feltűnés nélküli volt. A zsinagógában csendben ült, miközben a férfiak beszéltek. Ki mondta, hogy a nőknek hallgatniuk kell? A zsidók és a görögök mondták. Pál azonban sohasem mondta ezt.

Pál sohasem mondta, hogy a nők hallgassanak a gyülekezetekben; a korinthusiak mondták. A fenti szakasz idézet. Idézőjelben kellene állnia, mert Pál idézi. Megismétli, amit ők mondtak – hogy a nőknek ne legyen szabad beszélniük, ahogyan a görög és a zsidó törvények előírják –, mielőtt megadja a válaszát: „Micsoda? Tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy csak hozzátok jutott el?” Más szóval: „Megőrültél? Azt hiszed, az Atya szívéből beszélsz, amikor megparancsolod a nőknek, hogy hallgassanak? Azt hiszed, Istentől hallottad?” Az az őrült javaslat, hogy a gyülekezet fele hallgasson, felbőszítette Pált. Szinte hallani lehet, ahogy kiáltja a válaszát. Legalábbis hallani lehetne, ha az angol Bibliák helyesen adnák vissza. Figyelje meg, hogyan jelenik meg Pál válasza a különböző Bibliákban:

NIV: Vagy tőletek indult ki Isten Igéje?

AKJV: Tessék? Tőled indult ki Isten Igéje?

Pál egy „Micsoda?!” kiáltással robban ki, néhány Biblia mégis kihagyja ezt a fontos szót. Éreznünk kell Pál felháborodásának hevét. Nem hiszi el, amit hall. A korinthusiak együttesen elvesztették az eszüket, ha azt gondolják, hogy a nőknek hallgatniuk kell.

Pál felháborodását tökéletesen kifejezi a „The Source New Testament” fordítás (Ann Nyland): Teljes képtelenség! Talán tőletek származik Isten Igéje? Teljes badarság! Ti vagytok az egyedüliek, akikhez eljutott?

Thomas Schirrmacher

Az 1Kor 14,34–35 verseit, amelyeket hagyományosan a nőkre vonatkozó, a gyülekezeti összejövetelekre[11] szóló hallgatási parancsként értenek, szintén úgy értelmezték, mint a korinthusi álláspont idézetét vagy bemutatását, mert egyrészt úgy tűnik, nem illenek a röviddel előttük álló kijelentéshez: „*mindnyájan prófétálhattok egymás után*” (1Kor 14,31), és másutt a nőknek megengedett a prófétálás és az imádkozás (1Kor 11,13; vö. 11,5); másrészt a következő vers ilyenkor cáfolatként és a férfiakhoz intézett intésként érthető: „*Vagy talán tőletek indult ki Isten Igéje, vagy egyedül hozzátok jutott el?*” (1Kor 14,36) A teljes szöveget ebben az esetben így kellene fordítani:

„*Mert Isten nem a rendetlenség* [Istene]*, hanem a békesség* [Istene]*, ahogyan* [ez] *a szentek minden gyülekezetében* [érvényes].

A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincs megengedve nekik [általatok]*, hogy beszéljenek, hanem rendeljék alá magukat, ahogyan a törvény is mondja. Ha pedig valamit tanulni akarnak, otthon kérdezzék meg a saját férjüket, mert gyalázatos dolog egy asszonynak a gyülekezetben beszélni.*

Vagy talán tőletek [férfiaktól vagy korinthusiaktól] *indult ki Isten Igéje, vagy egyedül hozzátok jutott el?*” (1Kor 14,33–36)

[Az 1Kor 14,33b-t („ahogyan a szentek minden gyülekezetében”) az 1Kor 14,33a-hoz kapcsoltam. Daniel C. Aricheával és másokkal együtt abból indulok ki, hogy az 1Kor 14,33b mindenképpen az előző mondathoz tartozik, nem pedig a 14,34a-hoz, mert különben a „minden gyülekezetben” és a „gyülekezetben” kifejezés (14,33b; 14,34a) kétszer szerepelne ugyanabban a mondatban.[12] Arichea rámutat arra, hogy sok bibliafordítás is így látta, így a modern korszellem befolyásától „gyanún felüli” angol King James Version (KJV) is.]

Az idézetelmélet néhány képviselőjét röviden bemutatom[13]. Neal M. Flanagan és Edwina Hunter Snyder számára lényeges szerepet játszik, ***hogy Pál ebben a versben hímnemű alakban ír. Ha Pál az 1Kor 14,36-ban valóban a nőket szólította volna meg, nem nőnemű alakban kellett volna megszólítania őket?***[14]

Daniel C. Arichea és Chris Ukachukwu Manus kimutatták, hogy az 1Kor 14,36-ban álló „e” (ἤ) erős ellentmondást vezet be az előzőekkel szemben (pl. 1Kor 11,22).[15]

Robert W. Allison emellett azzal a kérdéssel is foglalkozott, hogy mit jelent az 1Kor 14,34-ben a törvényre való hivatkozás. Arra az eredményre jut, hogy az ószövetségi törvény nem tartalmaz hallgatásra vonatkozó felszólítást a nők számára, az 1Kor 14,34 következtetése azonban teljesen megfelel az 1Móz 3,16 rabbinikus magyarázatának[16], amelyet a bevezetésben a Talmud alapján már megismertünk, és amely az 1Kor 11,2–16-ban is lecsapódott, ellentmond viszont annak a tanításnak, amelyet Jézus és Pál az Ószövetségből merítettek.

Joyce Harper és John A. Anderson abból indulnak ki, hogy a törvényre való hivatkozás a Talmudban található teljes női beszédtilalomnak felel meg, és hogy itt nem Pál hivatkozik a törvényre, hanem

zsidó tanítók hivatkoznak jogtalanul a maguk törvényértelmezésére[17]. A Talmudot ezekkel a szavakkal idézik:

„Szégyen egy asszonynak, ha a férfiak között hallatja a hangját.”[18]

S. Aalen ugyanezt a nézetet azzal kívánta megalapozni, hogy a „nincs megengedve” megfogalmazás rabbinikus formula[19], amellyel a rabbik bizonyos dolgokat megengedtek, illetve megtiltottak.

Gilbert Bilezikian többek között a következő érveket hozza fel amellett, hogy az 1Kor 14,34–35 a korinthusiak idézete[20]: 1) a téma hirtelen váltása[21]; 2) az az ellentmondás, amely különben az 1Kor 11,2–16-tal szemben keletkezne[22]; 3) a szövegösszefüggés, amely szerint mindenkinek részt kell vennie az istentiszteletben (1Kor 14,31), és mindenkinek az ajándékokra kell törekednie (1Kor 14,39)[23]; 4) hogy Pál sohasem hivatkozik a törvényre[24] – ez az állítás biztosan nem maradhat így, és nem egyeztethető össze a következő érvvel; 5) hogy nincsenek ószövetségi kijelentések a nő hallgatásáról[25]; 6) hogy a görög „e” az 1Kor 14,36-ban erős ellentmondást vezet be[26] és erre az 1Kor-ban sok példa van (1Kor 6,1–2; 6,9; 6,16; 6,19; 9,6; 9,8; 10,22; 11,13; 14,36)[27]; 7) a hirtelen váltás az 1Kor 14,35 nőnemű alakjáról az 1Kor 14,36 hímnemű második személyére[28] és végül 8) számos hasonló idézet megléte az 1Kor-ban (szerinte: 1Kor 1,12; 3,4; 6,12=10,23; 6,13; 6,18; 7,1; 8,1; 8,4; 8,8)[29].

C. H. Talbert hasonlóan foglalja össze az 1Kor 14-re vonatkozó idézetelmélet[30] mellett szóló érveket:

„Két érv teszi valószínűvé ezt az értelmezést. Először: a 36. versben a »csak„ szóval fordított kifejezés (*monous*) hímnemű többes számban áll. Ez olyan körülírást kíván, mint ”egyedül ti, férfiak«. Ha a 14,34–35 Pál parancsa, akkor a hímnemű megszólítás nem illik a helyére. Ha azonban a 14,34–35 egy korinthusi férficsoport érve, akkor a hímnemű megszólításnak értelme van. Másodszor: a 14,34–35 annyira ellentmond Pál álláspontjának a Gal 3,27–28-ban és az 1Kor 11,2–16-ban, hogy minden kísérlet az összeegyeztetésükre torzításhoz vezet, és többnyire az interpolációelmélethez, hogy megszabaduljanak az ellentmondástól. Ha viszont a 14,34–35-öt korinthusi állításként, a 14,36-ot pedig Pál felháborodott válaszaként értjük, érthető egység jön létre...”[31]

Más szerzők e nehézségek miatt az 1Kor 14,34–36-ot vagy annak egyes részeit egyszerűen nem Páltól származónak, későbbi betoldásnak tekintették[32]. Az interpoláció feltételezésének – szemben az 1Kor 11,2–16 esetének helyzetével – valódi történeti támpontja van,[33] még ha ez véleményem szerint nem is elég az interpolációs tézis megalapozására; ezért utasítja el például Jerome Murphy-O’Connor egy tanulmányában az 1Kor összes javasolt interpolációját (nevezetesen az 1Kor 2,6–16; 4,6; 6,14; 11,3–16; 15,31–32; 15,44–48 helyeken), az 1Kor 14,34–35-ben azonban sajnos mégis elfogadja.

Az 1Kor 14,34–35-beli interpolációt ugyanis azzal indokolják, hogy az Újszövetség néhány régebbi kéziratában, mindenekelőtt a „D” jelűben (Codex Bezae [a Codex Claromontanusról van szó]) **és egyáltalán az egész nyugati kézirat-hagyományban a 34–35. versben álló hallgatási parancs a 40. vers után áll[34].** Gordon D. Fee rámutat arra, hogy az Újszövetségben sehol másutt – a Jn 8 és a Mk 16 lényegesen hosszabb szövegeit kivéve – nem található egy ilyen szakasz egyszerűen több különböző helyen, és ez csak akkor magyarázható, ha a szöveg eredetileg a lapszélen állt[35].

Az 1Kor 14,34–36 „ellen” felhozott okok közül azonban véleményem szerint több nem feltétlenül arra utal, hogy a szakasz abban az értelemben nem páli, hogy később tették hozzá; ezek azzal is magyarázhatók, hogy a szakasz abban az értelemben „nem páli”, hogy Pál a korinthusiakat idézi, vagy az ő nézetüket mutatja be. Nem véletlen, hogy Jerome Murphy-O’Connor az idézetet és a glosszát két megoldásként egymás mellé állítja, mielőtt aztán a glossza mellett dönt[36].

Még ha az 1Kor 14,34–35-öt egyértelmű parancsként és nem a korinthusiak véleményének bemutatásaként értjük is, a „hallgatás” valószínűleg – ahogyan az egész fejezetben – a nyelveken szólásra és a prófétálásra, illetve a prófétálás megítélésére vonatkozik, nem pedig a beszédre általában[37]. Amikor Pál a prófétákat hallgatásra szólítja fel (1Kor 14,30), azt sem érti senki általános beszédtilalomnak, hanem a prófétálás befejezésének.

Terran Williams

Wie Gott Frauen sieht: Das Ende des Patriarchats (*Hogyan látja Isten a nőket? A patriarchátus vége*) (124. o.). Az angol kiadás Kindle-változata. A német kiadás („Wie Gott Frauen sieht”) 2026-ban jelent meg puhafedeles kiadásban és Kindle e-könyvként.

Egy homályos igehely

Miközben az egyháznak továbbra is meg kell vizsgálnia a Szentírásról alkotott értelmezéseinket, és egyre nagyobb világosságra és meggyőződésre kell jutnia, fontos elismerni, hogy ez a szakasz még mindig több kérdést vet fel, mint amennyire választ ad. Még a legmeggyőzőbb nézetek is bizonytalanok. Ezért alázatra van szükség. Ha attól való félelmünkben, hogy semmibe vesszük Isten Igéjét, a legkonzervatívabb értelmezést választjuk (1. álláspont), akkor a nők teljes elhallgatásának azt is jelentenie kellene, hogy nem énekelhetnek, hiszen Pál az éneklést a beszéd egyik fajtájaként említi. Ha a konzervativizmus álláspontjára helyezkedünk, de aztán a nőknek csupán a próféciák mérlegelését vagy az igehirdetést tiltjuk meg, az számomra meglehetősen önkényesnek és következetlennek tűnik. Ha már a következetességnél tartunk: ha a konzervatív megközelítést követjük, akkor legyünk igazán következetesek, és utasítsunk minden nőt, hogy készítse elő a fejfedőjét a következő gyülekezeti összejövetelre! Mivel nagyra becsült tudósok e szakasz vizsgálata során oly sokféle álláspontra jutnak, bizonyára mindannyian egyetérthetünk abban, hogy ez a szakasz homályos. Következésképpen – minden jó írásmagyarázati módszer szerint – nem szolgálhat alapul tanbeli következtetéshez vagy olyan egyetemes parancshoz, amely a világ minden gyülekezetének gyakorlatára érvényes.

Sem az 1Kor 11, sem az 1Kor 14 nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a nők vezető szerepet vállaljanak az egyházban és a társadalomban, társként álljanak a férjük mellett, vagy prédikáljanak férfiaknak. És ez annak ellenére így van, hogy a komplementáriusok – vagyis azok, akik szerint Isten a férfiaknak és a nőknek eltérő szerepet adott, és a vezetés a férfiaké – éppen ezeket a verseket hozták fel álláspontjuk védelmére.

Cynthia Long Westfall

Paul and Gender: Reclaiming the Apostle’s Vision for Men and Women in Christ (239. o.). Baker Publishing Group. Kindle-kiadás.

7.3.4 Az első századi nők és beszélgetési stílusuk

Miért éppen a nőket tette felelőssé Pál az elv megsértéséért? Miért nem szólította meg a férfiakat is, akikről köztudott, hogy szintén beszélnek, miközben mások szólnak? A válasz a nők jellegzetes viselkedésében rejlik egy sok szempontból nemek szerint elkülönülő kultúrában, amikor nemcsak otthon, hanem más összefüggésekben is összejöttek. Gondoljon arra, hogy a keresztények kis, bensőséges házi gyülekezetekben találkoztak, amelyek közös étkezések köré szerveződtek, és amelyekben a nők – lelki ajándékaiktól függetlenül – az étel elkészítésével, kiosztásával és a rendrakással voltak elfoglalva. Már ez önmagában olyan környezetet teremt, amelyben a nők természetes módon hajlanak arra, hogy han-

gosak legyenek és beszélgessenek egymással, hogy megkönnyítsék a munkájukat, és örömüket leljék benne. De ezen túlmenően is zavaróak lehettek a nők, amikor nyilvánosan összegyűltek. Aranyszájú János megszólította a nőket, és éppen erre a problémára tért ki:

Akkoriban az asszonyok ilyen tanítás nyomán hallgattak; most viszont nagy a zaj közöttük, sok a kiabálás és a fecsegés, és sehol sem annyira, mint ezen a helyen [a székesegyházban]. Itt mindannyian többet beszélnek, mint a piacon vagy a fürdőben. Mert mintha kikapcsolódni jönnének ide, mindannyian azzal vannak elfoglalva, hogy haszontalan dolgokról beszélgessenek. Így minden zűrzavaros, és úgy tűnik, nem értik meg, hogy semmi hasznosat nem tanulhatnak, ha nem maradnak csendben. Mert ha a mi beszédünknek [prédikációnknak] a fecsegéssel kell megküzdenie, és senki sem figyel arra, amit mondanak, mi hasznuk lehet belőle?

Kenneth Bailey hasonló tapasztalatokról számol be, amelyeket az Egyiptomban, Libanonban, Jeruzsálemben és Cipruson töltött negyven év alatt szerzett, mégpedig mind a nők nyilvános istentiszteleten tanúsított viselkedésével, mind a nők kiscsoportos tanításával kapcsolatos személyes tapasztalataival összefüggésben. Több tényezőt is leír […].

7.3.5 Az 1Kor 14,36–40 szerepe az 1Kor 12–14 lezárásaként Pál hirtelen polemikusabb hangnemre vált, éles retorikai kérdésekkel, amelyekről sokan úgy vélik, hogy a nőkhöz szólnak, és az 1Kor 14,34–35 lezárásául szolgálnak. Két dologra azonban figyelni kell: a 36–40. vers egységet alkot, és ez az egység egyértelműen egy összefoglalással zárja le a 14. fejezetet, amely a nyelveken szólásra, a prófétálásra és a tisztességes és rendezett cselekvésre vonatkozik (37. v.; 39–40. v.). A lelki ajándékok és a szeretet korábbi témája alkotja a 14. fejezet minden fejtegetésének összefüggését, így ez a szakasz az 1Kor 12–14 lezárásaként is szolgál.

Pál a 14. fejezetben egész sor csoporttal élesen szembeszállt, és helyreigazította őket, a 36. versben pedig mindegyiküket a hímnemű többes számú „ti” névmással szólítja meg (ὑμῶν, ὑμᾶς). Éles retorikai kérdései a 36. versben tehát nemcsak a nőknek szólnak, hanem minden korinthusinak, akit az imént helyreigazított. Számol azzal, hogy ellenvetések merülhetnek fel mindazzal szemben, amit a nyelveken szólásról, a prófétálásról és arról mondott, hogy ne beszéljen mindenki egyszerre.

7.3.6 Összefoglalás

Pál utasítását a nőknek, hogy ne szóljanak az istentisztelet alatt (1Kor 14,34–35), gyakran komoly kihívásnak tekintik mindazok számára, akik a nők szolgálata és vezetése mellett állnak ki. Csak kevés tudós képviseli azonban azt a felfogást, hogy a nők hallgatását abszolút értelemben kell érteni. A kérdés a következő: milyen összefüggésben kell érteni a hallgatás fajtáját, vagyis mit értett Pál azon, hogy a nők ne beszéljenek?

Sokkal inkább az istentiszteleti helyzet összefüggése a házi gyülekezetekben, a levélen belüli összefüggés és a nők kultúrájának összefüggése a legfontosabb a szöveg jelentésének meghatározásához. Ezek az összefüggések arra utalnak, hogy Pál elvárja a nőktől, hogy részt vegyenek az imádságban és a lelki ajándékok jogos gyakorlásában. Aztán azonban konkrét problémákra tér ki, amelyek rendetlenséghez és zűrzavarhoz vezetnek az istentisztelet alatt. Ahogyan a nyelveken szólóknak és a prófétáknak adott utasításokban, úgy a nőknek is azt az utasítást adja Pál, hogy az istentisztelet alatt ne beszéljenek egyszerre másokkal, hanem legyenek csendesek és fegyelmezettek, ami a beszéd etikájának minden hagyományában a viselkedés szabálya. Pál arra utasítja a férfiakat, hogy otthon tanítsák a feleségüket, hogy ne kelljen arra hagyatkozniuk, hogy kérdéseikre az istentisztelet alatt egymás közötti beszélgetésből vagy a férjükkel való sugdolózásból kapjanak választ.

Philip B. Payne

A Twitteren, 2022. október 17-én

Ma néhány további kéziratos bizonyítékról szeretnék beszélni, amelyek azt mutatják, hogy az 1Kor 14,34–35 Pál utáni betoldás, és elmagyarázom, HOGYAN került véleményem szerint a szövegbe. E versek egyik sajátossága, hogy a korai kéziratokban két különböző helyen jelennek meg. 1/12

A legtöbb kéziratban ez a szakasz a 33. vers után következik, ahogyan valószínűleg az Ön Bibliájában is. A nyugati egyházak MINDEN fennmaradt kéziratában azonban a 34–35. szakasz a 40. vers után áll. Két nem nyugati kézirat kivételével ez a szakasz a 33. után áll. 2/12

Ez egyik fontos oka annak, hogy Gordon Fee, az evangéliumi keresztények talán leghíresebb szövegkutatója, úgy véli, hogy a 34–35. vers nem Páltól származó betoldás. Hogyan tehette a nyugati egyház 300 éven át egyhangúlag a 34–35. verset a 40. vers után, miközben az egyház többi része a 33. vers után helyezte el? 3/12

Három lehetőség:

1. Eredetileg a 33. v. után következett, de áthelyezték a 40. v. után.
2. Eredetileg a 40. v. után következett, de áthelyezték a 33. v. után.
3. Valaki a lapszélre írta, és későbbi másolók oda illesztették be a szövegbe, ahová helyesnek tartották: vagy a 33. v. után, vagy a 40. v. után. 4/12

Pál leveleinek egyetlen kéziratában sincs olyan eset, hogy egy ilyen hosszú szakaszt minden látható ok nélkül ilyen messzi helyre helyeztek volna át. Ez az 1. és a 2. lehetőséget példa nélkülivé, következésképpen rendkívül valószínűtlenné teszi. 5/12

A másolók azonban néha beillesztettek a főszövegbe olyan szavakat, amelyeket a lapszélen találtak. Ahhoz, hogy az eredetit helyesen rekonstruálhassák, a tudósoknak át kell vizsgálniuk ezeket a bizonyítékokat, és össze kell vetniük a nagyon korai kéziratokat. (Ezért olyan fontosak a korai kéziratok!) 6/12

Csak egyetlen olyan magyarázat van arra, miért fordul elő a 34–35. vers két különböző helyen, amely összhangban van a másolók ismert szokásaival: a szövegátadás egy korai szakaszában valaki (valószínűleg az 1Tim 2 szókincsének hatására) magyarázó megjegyzésként a lapszélre írta ezt a szöveget. 7/12

Talán azt akarta tisztázni, amit Pál nyilvánvaló, igazi szándékának tartott – hogy az olvasók a levél többi része alapján ne gondolják azt, hogy a nők szólhatnak a gyülekezetben. 8/12

Későbbi másolók, akik ezt a kéziratot lemásolták, azt feltételezték, hogy ezek a mondatok eredetileg tévedésből kimaradtak, és a kéziratot úgy javították ki, hogy a mondatokat a lapszélre írták: az egyetlen helyre, ahová az oldal elkészülte után beilleszthették őket. 9/12

Egy másoló, aki észrevette a 28. és a 30. versben álló hallgatási parancsokat, a glosszát az első olyan helyre illesztette be, ahol az új hallgatási parancs elfért (a 33. v. után). Ezt a kéziratot nem nyugati másolók másolták. 10/12

Egy másik másoló úgy vélte, hogy jobban illik a 40. v. után, a szöveg egy logikus megszakításánál. Ezt a kéziratot nyugati másolók másolták. Ez az egyetlen két értelmes beillesztési pont ebben a szakaszban. 11/12

Fontos megjegyzés: Mivel itt egyedülálló esetről van szó, amely Pál leveleinek egyetlen más kéziratában sem található meg, ez nem ássa alá a többi szöveg hitelességét. 12/12

Pál érvelésének gondolatmenete és szerkezete az 1Kor 14-ben (a kéziratos bizonyítékokkal és más belső bizonyítékokkal együtt) arra utal, hogy az 1Kor 14,34–35 nem Páltól származik. Ugyanez áll két szokatlan megfogalmazásra a 34. versben: „ahogyan a törvény is mondja" és „a gyülekezetekben". 1/13

A szöveg olvasása közben talán feltűnik, hogy a 34–35. vers mintha a semmiből bukkanna elő, és hogy a szöveg ezek nélkül a versek nélkül ösztönösen gördülékenyebben folyik. A 34–35. vers okozta szerkezeti problémák azonban ennél is mélyebbre nyúlnak. 2/13

Az 1Kor 14,1–25 egyetlen összefüggő érvelés amellett, hogy a prófétálás jobban épít, mint a nyelveken szólás, kivéve, ha a nyelveken szólást megmagyarázzák. A 26–40. vers összefüggő szerkezeti egység, amely az 1–25. versre épül, mivel az épülés érdekében egész sor utasítást sorol fel a nyelveken szólásról/prófétálásról. 3/13

Ezeknek az utasításoknak az összekötő elve az, hogy az istentiszteleti összejöveteleken rendre van szükség, nem zűrzavarra. A 26–40. vers irodalmi szerkezete kiasztikus. A kiazmus szimmetrikus irodalmi forma. 4/13

A kiasztikus szerkezetben az első kijelentés párhuzamos az utolsóval, a második kijelentés az utolsó előttivel és így tovább. Fontos, hogy egy ilyen szakasz csúcspontja a közepén van. 5/13

Az 1Kor 14,26–40-ben a csúcspont így hangzik: „Isten nem a rendetlenség Istene, hanem a békességé, ahogyan a szentek minden gyülekezetében." Ennek a csúcspontnak a témája szorosan összefügg az irodalmi szerkezet elejével és végével. A szöveg szimmetriáját a 34–35. vers megszakítja. 6/13

A nőkre vonatkozó korlátlan hallgatás bevezetése a 34–35. versben nem kapcsolódik az irodalmi szerkezethez, mert a csúcspont után új elemet hoz be, ahelyett hogy a prófétálás korábbi témáját foglalná össze, ahogyan a 37–39a. vers teszi. 7/13

A 34–35. vers nem csúcspont, nem említ olyan témákat, amelyek a szakasz bevezetésével vagy zárásával kapcsolatban állnak, és a szakasz kiasztikus szerkezetében sincs megfelelő párja. Nemcsak Pál logikus gondolatmenetében vannak rossz helyen, hanem a különben következetes szerkezetet is megtörik. 8/13

Ezenkívül a 34. vers nyelvtana két lényeges ponton nem hangzik páli nyelvtannak:

- „Nem szabad beszélniük, hanem alá kell rendelniük magukat, ahogyan a törvény mondja" – ez egyáltalán nem úgy hangzik, mint Pál. Amikor Pál máskor az „ahogyan a törvény mondja" fordulatot használja, mindig idézi is az illető törvényt. 9/13
- Pál azonban nemcsak hogy itt nem idézi kifejezetten az Ószövetséget, hanem nincs is olyan ószövetségi törvény, amely a nők hallgatását vagy alávetettségét parancsolná. Ez a szakasz utalhat a szóbeli zsidó törvényre, amely a nőknek hallgatást/alávetettséget ír elő, vagy a görög törvényekre, amelyek előírták a nőknek, hogy a nyilvános gyűléseken hallgassanak. 10/13

Pál azonban sohasem nevezi „a törvénynek" a szóbeli zsidó törvényt vagy a görög–római jogot, és ilyen előírásokból biztosan nem csinál szabályokat a keresztény istentisztelet számára. Még az ószövetségi jogra sem hivatkozik, hogy szabályokat állítson fel a keresztény istentisztelet számára. 11/13

2) Végül az első vagy a második korinthusi levélben egyetlen más parancs sem szólítja meg az emberek valamely csoportját „a gyülekezetekben”. Ez a megfogalmazás inkább egy későbbi időhöz illik, amikor a levelet minden gyülekezetnek elküldték, nem csak eredeti címzettjeinek. 12/13

Holnap az 1Kor 14,34–35 egyik elterjedt egalitárius olvasatának erősségeit és gyengeségeit fogom megvitatni – azt az olvasatot, hogy Pál valaki mást idéz, hogy aztán a 36–38. versben megcáfolja. 13/13

Valaki mást idéz Pál az 1Kor 14,34–35-ben, hogy aztán a 14,36–38-ban megcáfolhassa? Ez egy elterjedt egalitárius olvasat (egalitárius az a nézet, hogy a férfi és a nő egyenrangú, és mindketten végezhetnek minden szolgálatot és vezető feladatot), amelyet sokan képviselnek azok közül, akiket tisztelek. Ennek az értelmezésnek számos erőssége van, de úgy gondolom, a bizonyítékok ellene szólnak. 1/7

Erősségek:

- feloldja az ellentmondást a 14,34–35 és az első korinthusi levél többi része között (különösen a 11. fejezet és a 14. fejezet többi része között)
- megmagyarázza, miért hat „a törvényre” való hivatkozás összetéveszthetetlenül nem páli jellegűnek
- a 14,36–38 szövege jól alkalmas egy hamis prófécia cáfolatára. 2/7

Gyenge pontok:

- más korinthusi idézetek, amelyeket Pál megcáfol, közel sem ilyen hosszúak
- a 36–38. versben semmi sem kívánja meg, hogy a 34–35. verset cáfolja
- nem magyarázza meg, miért teszi minden nyugati szövegkézirat a 34–35. verset a 40. után
- továbbra is megszakítja Pál érvelésének menetét/szerkezetét 3/7

Ennek az értelmezésnek egyik változata szerint maga Pál (vagy inkább a segítője) írta a 34–35. verset a lapszélre a 36–38. vers mellé, hogy megmutassa: az ő szavai megcáfolják azt a mondást, hogy a nők hallgassanak. Később a másolók úgy vélték, hogy ez a főszövegbe tartozik. 4/7

Ezzel néhány ellenvetés kielégítő választ kap, főleg ami a menetet, illetve a szerkezetet illeti, és azt a tényt, hogy a versek két helyen bukkannak fel a kéziratokban. Úgy gondolom, a bizonyítékok arra utalnak, hogy a 34–35. vers interpoláció, amelyet egy korai másoló írt a lapszélre. 5/7

De mindazon értelmezések közül, amelyek a 34–35. verset Pál korinthusiakhoz írt eredeti levele részének tekintik, az a leghihetőbb, hogy Pál a korinthusiak egy hamis próféciáját írta a lapszélre, hogy megmutassa: a 36–38. vers ezt cáfolja. 6/7

Mindenesetre ezek az olvasatok sokkal hihetőbbek annál az elképzelésnél, hogy Pál ugyanabban a levélben, egészen szűk helyen gyökeresen ellentmond önmagának, vagy hogy elég értelmezési tornamutatványt tudunk végezni ahhoz, hogy az 1Kor 11-nek értelmet adjunk, és közben azt higgyük, hogy a 14,34–35 Pál parancsa. 7/7

Gordon D. Fee

c. A nők hallgatásáról (14,34–35)

Ezeknek a verseknek a tárgyalása ebben a kommentárban szándékosan a 40. vers után következik, olyan okokból, amelyeket itt kifejtek. A legtöbb kézirat (köztük a P46 A B K Ψ 0243 33 81 1739 Maj) itt

hozza ezeket a verseket; a 40. vers után találhatók a D F G 88* a b d f g Ambrosiaster Sedulius-Scotus szövegtanúkban, vagyis az egész nyugati hagyományban (azaz Görögországtól nyugatra). Ha ezek a mondatok valóban Páltól származnak ebben a levélben, akkor az egész Újszövetség mintegy ezerkétszáz éves másolási hagyományának egyetlen ilyen mértékű áthelyezésével van dolgunk; ebben a hagyománytörténetben egyszerűen sehol máshol nincs még csak hozzávetőleg hasonló sem, sem a görögben, sem más változatokban. Az egész Újszövetségben valójában az egyetlen másik ilyen jellegű „áthelyezés" az első két boldogmondás felcserélése a Mt 5,4–5-ben néhány korai kéziratban. Ennek a ténynek önmagában is komoly kételyeket kellene ébresztenie minden újszövetségi tudósban a szöveg hitelességével kapcsolatban, annál is inkább, ha hozzávesszük a szakaszban előforduló, feltűnően nem páli kifejezésmódot. Az alábbi fejtegetés mellett lásd különösen P. B. Payne alapos és kiegyensúlyozott ismertetését erről a kérdésről: Man and Woman, One in Christ: An Exegetical and Theological Study of Paul's Letters (Grand Rapids, 2009), 217-67, amely – ahogyan E. J. Epp megjegyezte – „aprólékosan megfogalmazott, meggyőzően érvelő és maradandó jelentőségű". Akik más felfogást képviselnek, azoknak most ugyanígy kell válaszolniuk, és fel kell hagyniuk gyakran védekező és elutasító magatartásukkal.

Így maga a szöveg exegézise – összhangban a szövegkritikai kérdésekkel – arra a következtetésre vezet, hogy a szöveg nem hiteles, annál is inkább, mert oly sok minden benne ellentmond annak, amit Pál a tágabb összefüggésben kifejtett! Ha így van, akkor a későbbi kereszténye kre nézve bizonyosan nem kötelező érvényű. Ha nem így van, akkor a hitelességével kapcsolatos jelentős kételyeknek figyelmeztetésül kell szolgálniuk, hogy ne használjuk örök tilalomként egy olyan kultúrában, amelyben a nők ilyen megszólalása az összejövetelen nem volna szégyen – annál is inkább a korábbi tárgyszerű kijelentés fényében, amely „minden asszonyról" szól, „aki imádkozik vagy prófétál" (11,5) –, ami csak azt jelentheti: „hangosan", és Isten összegyűlt népének körében.

Hermeneutikailag kérdésesnek tűnik – és mégis oly sok irodalom kimondatlan alszövege –, hogy a próféciáról és a nyelveken szólásról szóló teljes környező szakaszt elsődleges hermeneutikai okokból hallgatólagosan alkalmazhatatlannak nyilvánítják a mai (többnyire nyugati) egyházra, miközben ezt az egyetlen és valószínűleg nem hiteles szakaszt minden időkre és minden helyzetre szóló igeként választják ki. A spontán, hangos imádkozás vagy prófétálás a legtöbb gyülekezetben, az „udvarias" nyugati kultúrában tulajdonképpen teljesen tiltott. Mindannyian, elbukott emberek lévén, könnyen hajlunk arra, hogy ilyesmit tegyünk. [38]

Philip J. Abbott

Philip J. Abbott mesterszakos szakdolgozata (Master of Arts), Pepperdine University, 2015. május

Teljes terjedelmében itt: Bringing Order to 1 Cor 14:34-35 | Philip Abbott - Academia.edu

RENDTEREMTÉS AZ 1KOR 14,34–35-BEN

KÖVETKEZTETÉS

Bár sokan állítják, hogy az 1Kor 14,34–35 nem páli interpoláció Pál korinthusiakhoz írt leveleinek szövegében, ez az elmélet valószínűtlen; a versek nem mutatnak olyan sovinisztikus magatartást, amely idegen volna Páltól, ahogyan egyes tudósok állítják. Ellenkezőleg: Pál ezekben a versekben arra szólítja fel a korinthusi nőket, hogy vessék alá magukat a rend elvének, amely a Tóra alapja. Ezt az érvet támasztja alá Pál utasítása, hogy a nők ne vádolják be férjüket a gyülekezet előtt; az ilyen viselkedés aláássa azt a rendezett légkört, amelynek az istentiszteleten uralkodnia kell.

A szakaszt azonban évszázadokon át félreértették, mert feltételezi annak a konkrét helyzetnek az ismeretét, amelyre Pál kitért. Pál ezekben a versekben nem a világméretű, időtlen gyülekezeti gyakorlatra adott utasításokat, hanem egy bizonyos problémát próbált megoldani, amely megzavarta korinthusi keresztények egy kis csoportjának rendezett istentiszteletét. Sajnálatos azonban, hogy sokan nem értik meg azt, amit Ben Witherington megfigyelt: „Amit valaki egy tévedés kiigazítására mond, nem tekinthető a nézete teljes vagy végleges kifejtésének egy adott témában."

Annak ellenére, amit egyesek egyértelmű nőellenességnek tartanak ezekben a versekben, jellemző, hogy az apostoli atyák (még az olyan soviniszták is, mint Római Kelemen) nem idézték a szakaszt azért, hogy elhallgattassák a nőket (sőt egyáltalán nem idézték). Ez a tény egyeseket arra a téves következtetésre vezetett, hogy a szakasz későbbi szövegbetoldás; azzal érvelnek, hogy az, hogy a korai keresztények nem hivatkoznak a versekre, bizonyítja: a verseket utólag illesztették be. Alexandriai Kelemen azonban ismerte a szakaszt, és mindkét nemre vonatkozó, az istentiszteleti rendről szóló utasításként értette. Az apostoli atyák valószínűleg hasonlóan gondolkodtak. Ráadásul rendkívül valószínűtlen, hogy egy betoldás, amely csak az apostoli atyák kora után került a szövegbe, az első korinthusi levél minden fennmaradt kéziratában felbukkanjon.

Az 1Kor 14,34–35-re való első ismert hivatkozás, amely a nők elhallgattatását célozta a gyülekezetben, a latin egyházatyától, Tertullianustól (Kr. u. 160–220) származik. Jellemző, hogy ő és a későbbi nyugati egyházatyák, akik ezt a szakaszt a nők elhallgattatására idézik, a nyugati szövegtípust használják, amelyben a szakaszt áthelyezték. Ez aligha véletlen.

A szöveg áthelyezésére valószínűleg a második században került sor, amikor a kéziratokat féktelenül manipulálták, és az egyház megpróbálta megvetni a lábát a római világban. A nyugati keresztények igyekeztek összhangba hozni a keresztény ekklesiát a görög–római ekklesiával; azt akarták, hogy az egyház gyakorlatában és társas életében az államot utánozza. Ezenfelül a keresztényekre hatással volt az a kritikus megközelítés, amellyel a római filozófusok, például Galénosz a szövegekhez fordultak. Ez sokakat arra indított, hogy úgy értelmezzék és változtassák meg a szövegeket, hogy azok egyházi céljaikat támogassák; megpróbálták úgy megváltoztatni az írásokat, hogy megfeleljenek az elképzeléseiknek, ahelyett hogy maguk igazodtak volna a szövegek tanításához.

Az 1Kor 14,34–35 áthelyezésére valószínűleg a Kr. u. második század második felében került sor, amikor a nyugati keresztények meg akarták győzni Eleutherus római püspököt (aki keleti keresztény volt), hogy ítélje el a montanizmust.

Eleutherus kezdetben megtűrte a montanista mozgalmat, és levelet tett közzé, amelyben áldását adta a szektára. A montanisták tekintélyre vonatkozó, nem ortodox igényei és helytelen viselkedésük miatt azonban a püspököt végül nyugati keresztények meggyőzték, hogy vonja vissza áldását, és ítélje el a szektát. Valószínű, hogy a nyugati szöveg írnokai a montanista mozgalom körüli vita közepette megváltoztatták a nyugati szöveget, hogy apostoli támogatást nyerjenek a női prófétálás elítéléséhez, amely a montanizmusban híres prófétanői miatt nagy szerepet játszott. Céljuk elérése érdekében a nyugati másolók valószínűleg néhány verssel hátrébb helyezték az 1Kor 14,34–35-öt a szövegben, hogy kiemeljék a rendezett istentisztelet összefüggéséből. A versek e finom áthelyezése valószínűbbé tette, hogy az olvasónők és olvasók a szakaszt egyetemes rendelkezésnek tekintsék arról, hogy a nőknek hallgatniuk kell a gyülekezetben.

Itt tisztázni kell valamit: nem arról van szó, hogy a szakaszt át kell helyezni ahhoz, hogy nőellenesnek értsék. Az áthelyezés azonban kiemeli a szöveget a rendezett istentisztelet összefüggéséből, és felerő-

síti a szöveg látszólag nőellenes hangvételét. Az áthelyezett szakasz potenciálisan nőellenes üzenete segíthette a nyugati kereszténye ket a montanizmus elleni harcban.

A montanista vita és a szöveghagyomány „nagymértékben romlott alapja” a második századi Rómában alkotja a nyugati szöveg hátterét. Ez a nagyon változékony szövegforma körülírásairól, az eredeti olvasatoktól való számos eltéréséről és szövegbeli átalakításairól ismert. A nyugati szövegben különösen feltűnőek a nőellenes változtatások, amelyek egyértelműen nőellenes szándékról árulkodnak. Nyilvánvaló, hogy a nyugati szöveg szerzői manipulálni akarták az Újszövetséget, hogy előmozdítsák az egyházról alkotott sovinisztikus elképzelésüket. Ez sajnos nagyrészt sikerült is nekik, még az olyanoknál is, mint Órigenész, aki sok olvasatukat elutasította, nőellenes retorikájuk azonban meggyőzte.

Összefoglalva elmondható, hogy a montanista vita és a nyugati szöveg nőellenes olvasatokkal járó kialakulása egyaránt a második században zajlott; ezeknek az egyidejű tényezőknek kölcsönösen hatniuk kellett egymásra. Nagyon valószínűnek tűnik, hogy a nyugati szövegek nőellenes olvasatai válaszul születtek egy olyan mozgalomra (a montanizmusra), amely a Nyugat keresztény ideológiáját fenyegette. Álláspontjuk védelmében ezek a nyugati keresztények – különösen a montanisták eltérő tekintélyigényeire tekintettel – nagyon előnyösnek találták, ha biztosítják, hogy a mértékadó apostoli szövegek az ő filozófiájukat támasszák alá. Sajnálatos módon az 1Kor 14,34–35 nem provokatív, a rendre vonatkozó páli felhívása és a keresztény nők egyaránt áldozatul estek szerkesztői mesterkedéseiknek; amint a szakaszt áthelyezték, akadállyá és hallgatási paranccsá vált a keresztény nők és lelki ajándékaik számára.

Kísérlet a rendteremtésre

Az 1Kor 14,34–35-ről meglepően sok irodalom született. Főként mivel ebben a szakaszban a nemekre vonatkozó kérdésekről van szó, sokan élénken érdeklődnek az üzenete és a körülötte lévő szöveghelyzet iránt. Sokak számára, akik megpróbálják megérteni a Pál korinthusiakhoz írt levelében álló felszólítás potenciálisan nőellenes jellegét, a nő mai kereszténységbeli szerepének kérdése a tét.

Az 1Kor 14,34–35-tel foglalkozó irodalom terjedelme és sokfélesége ellenére meglepő, milyen kevés figyelmet kaptak azok a kéziratok, amelyek ezt az áthelyezést tartalmazzák. Az írásmagyarázók ritkán vizsgálják meg azoknak a szövegeknek a jellegét vagy eredetét, amelyekben az 1Kor 14,34–35 áthelyezve áll. Ehelyett sokan egyszerűen megemlítik, hogy a szakasz néhány kéziratban áthelyezve szerepel, és azt állítják, hogy a 14,34–35 valószínűleg interpoláció.

Ennek a dolgozatnak a címe: „Rendteremtés az 1Kor 14,34–35-ben”. Célja, hogy napvilágra hozza azt a társadalmi környezetet, amely az 1Kor 14,34–35 megírásához vezetett, a szakasz irodalmi összefüggését, a nyugati szövegekben való áthelyezését és későbbi használatát a nőkre vonatkozó hallgatási parancsként. Az 1Kor 14,34–35-tel kapcsolatos kutatás jelenlegi rendezetlen állapota nagyrészt e tényezők elhanyagolására vezethető vissza.

Miközben a jelen tanulmány megpróbálta feltárni az 1Kor 14,34–35 üzenetét és történetét, néhány új témát és kérdést is felvetett, amelyek új kutatási irányokhoz vezethetnek. Először: a nők elnyomásán kívül milyen más egyházi gyakorlatokat befolyásoltak még manipulált szövegek? Az 1Kor 14,34–35 áthelyezése bizonyára nem az egyetlen szerkesztői beavatkozás, amellyel egy bizonyos egyházi gyakorlatot akartak igazolni. A szövegkritika rendszerint arra szolgál, hogy megvilágítsa az Újszövetség eredeti szövegeit. De mit mondhat el azokról a társadalmi célokról, amelyek a modern kereszténységet formálták? Másodszor: ez a tanulmány csatlakozik ahhoz a már elterjedt mozgalomhoz, amely az ókori kereszténység elhallgattatott női hangjait próbálja felfedezni. Kik voltak ezek a korai hívők, és mit akartak mondani? Harmadszor: ez a tanulmány arra kívánja ösztönözni az olvasót, nőt és férfit egyaránt, hogy vizs-

gálja felül saját hermeneutikai gyakorlatát. Mennyiben torzítjuk el mi is az Írást, ahogyan a nyugati atyák a montanizmus elleni harcban? Bár a szent szövegek fizikai manipulációja a mai világunkban valószínűtlen, szinte minden keresztény bizonyos mértékig bűnös abban, hogy kiszakítja az Írást az összefüggéséből, és saját személyes céljai igazolására használja. Végső soron nekünk, az Újszövetség olvasóinak, értékelnünk kell saját értelmezéseinket: le kell vennünk a személyes szándékok szemellenzőjét, és hagynunk kell, hogy az Írás önmagáért beszéljen.

Don Carson

Ezen a linken a teljes szöveg letölthető; itt csak részleteket idézek:

6. "Silent in the Churches": On the Role of Women in 1 Corinthians 14:33b-36 | Bible.org

Az 1Kor 14,33b–36 értelmezése egyáltalán nem egyszerű. A nehézség lényege az, hogy Pál az 1Kor 11,2–16-ban kész megengedni, hogy a nők imádkozzanak és prófétáljanak, ha bizonyos megszorításokkal is; itt viszont a szöveg első olvasata úgy tűnik, abszolúttá teszi az általa elrendelt hallgatást. A felkínált megoldások – mint az ördögök a megszállottság bizonyos eseteiben – légiónyian vannak. Nem tehetek mást, mint hogy felsorolok közülük néhányat, és megemlítem egy-két fenntartásomat, mielőtt rátérek arra az értelmezésre, amelyet a szövegösszefüggés és az exegézis szempontjából a legmegbízhatóbbnak tartok.

HJR: Az ezután következő szövegben Carson szövegkritikai és más kérdésekre tér ki, amelyeket terjedelmük miatt itt nem közlök. Csak a végén álló magyarázatát idézem.

IV. Egy (Carson-féle), a szövegösszefüggés által meghatározott értelmezés

Egy másik értelmezést különböző szerzők fejtettek ki, és választ ad a vele szemben felhozott ellenvetésekre. Másutt részletesen megvédték; itt csak vázolni tudom. Pál éppen az imént szólította fel a korinthusi gyülekezetet, hogy gondosan mérlegelje az eléje tárt próféciákat. A nők természetesen részt vehetnek az ilyen prófétálásban; ezt a 11. fejezet megállapította. Pál itt azonban azt akarja mondani, hogy az ilyen próféciák szóbeli megítélésében nem vehetnek részt. Ez egyik gyülekezetben sincs megengedve. Ebben az összefüggésben nem szólhatnak – „ahogyan a törvény is mondja". Nyilvánvalóan azzal a felfogással összhangban, amely a „törvényre" való hivatkozást a korinthusi álláspont jellemzőjévé teszi, Evans úgy véli, „furcsán szokatlanul" hangzik Páltól, ha ezt az ő törvényre való hivatkozásaként értjük. Ez elég különös megítélés, hiszen Pál ebben a fejezetben már egyszer hivatkozott „a törvényre" (vö. 14,21), és ezen az ószövetségi írásokat érti. Ezzel a mondattal Pál valószínűleg nem az 1Móz 3,16-ra utal, ahogyan sokan vélik, hanem az 1Móz 2,20b–24-ben leírt teremtési rendre, mert Pál két másik alkalommal kifejezetten ezekre a versekre hivatkozik, amikor a nő szerepét tárgyalja (1Kor 11,8.9; 1Tim 2,13). Az 1Móz 2 szakasza természetesen nem parancsol hallgatást, de arra utal, hogy mivel a férfi teremtetett először, és a nő a férfiért teremtetett, kijelöltek egyfajta mintát azoknak a szerepeknek, amelyeket ők ketten betöltenek. Pál ebből a teremtési rendből arra következtet, hogy a nő legyen alárendelve a férfinak – vagy legalábbis a feleség a férjének. A próféciák korinthusi megítélésének összefüggésében ez az alárendelődés nem maradhatott volna fenn, ha a feleségek részt vesznek benne: az első férj, aki prófétál, kiváltotta volna a problémát.

Tágabb értelemben az a felfogás is képviselhető, hogy Pál elutasította, hogy egy nő az egyház által elismert tanítói tisztséget gyakoroljon férfiak fölött (1Tim 2,11kk.), és a próféciák gondos mérlegelése ebbe a tanítói feladatkörbe tartozik. Ez nem jelenti azt, hogy a nőknek ne kellene tanulniuk: amikor hazaérnek, kérdezzék meg a férjüket ezeknek a próféciáknak a különböző vonatkozásairól. Miért tennék

túl magukat a korinthusiak nemcsak minden gyülekezet gyakorlatán (33b. v.), hanem magán a Szentíráson is (34. v.)? Annyira lelkesednek a kapott kijelentésekért, hogy ki merik játszani őket a Szentírásban és az apostoli hagyományban található hiteles hagyománnyal szemben? És ha úgy vélik, hogy ezt a hagyományt csupán a Lélek indíttatására magyarázzák, nem nyugtalanítja-e őket, amikor látják, hogy minden egyház ugyanazokat a szövegeket és ugyanazt az evangéliumot egészen más egyházi gyakorlatra váltotta át, mint ők? Csak hozzátok jutott el Isten Igéje (vö. 36b. v.)?

Néhány záró megjegyzés ehhez az értelmezéshez hasznosnak bizonyulhat. Először: ez az értelmezés illeszkedik a 14. fejezet menetéhez. Bár a fejezet második részében a hangsúly még mindig a nyelveken szóláson és a prófétáláson van, még szorosabban kapcsolódik ahhoz a rendhez, amelyet a gyülekezetnek e kegyelmi ajándékok használatában meg kell tartania. A 33b–36. vers jól illik ebbe a leírásba. A közvetlenül megelőző versek a próféták megítélésével foglalkoznak; ezek a versek (33b–36. v.) tovább finomítják ezt a fejtegetést. Az 1Kor 12–14 általános témáját Pál nem hagyta el, ahogyan a 14. fejezet záró versei mutatják. Ezeknek a vitatott verseknek nincs más olyan értelmezése, amely ilyen jól illeszkedne az érvelés menetébe.

Másodszor: ennek az értelmezésnek nemcsak a szöveg menete, hanem a szöveg szerkezete szempontjából is van értelme. A 14. fejezetet a nyelveken szólás és a prófétálás jelentőségéről szóló fejtegetés uralja. A fejezet legnagyobb része itt nem tartozik ránk. A 26. és a következő versek azonban egyértelműen gyakorlati irányelvekkel foglalkoznak e két ajándék rendjére vonatkozóan az összejövetelen. A 26. vers elég általános. A 27–28. vers a nyelveken szólókra vonatkozó gyakorlati korlátozásokkal foglalkozik. A 29. versben Pál a prófétálásra tér át, és ezt írja: „Próféták pedig ketten vagy hárman szóljanak, a többiek pedig gondosan mérlegeljék, amit mondanak.” Ennek a versnek a két részét azután külön tárgyalja: az első részt („Próféták pedig ketten vagy hárman szóljanak”) a 30–33a. vers tárgyalja, ahol a próféciák kimondására vonatkozó korlátozásokról van szó; a második részt („a többiek pedig gondosan mérlegeljék, amit mondanak”) a 33b–36. vers tárgyalja, ahol a próféciák megítélésére vonatkozó korlátozásokról van szó.

Harmadszor: a fő ellenvetés, amelyet ezzel szemben felhoztak, az, hogy következetlennek tűnik, ha Pál megengedi a nőknek a prófétálást, majd megtiltja nekik a próféciák értékelését. Ennek az ellenvetésnek azonban kevés a súlya, ha meggondoljuk, hogy az ilyen prófétálásnak nincs ugyanolyan tekintélye, mint az Ószövetség nagy íróprófétákainak (függetlenül attól, hogy ezt a tekintélyt azonnal elismerték-e vagy sem). Másutt részletesen kifejtettem, hogy a „prófétálás” az Újszövetségben rendkívül tág kategória, amely a pogány próféták művétől (Tit 1,12) az Ószövetség kanonikus próféciáiáig terjed. Az általános gyülekezeti életben a Lélek által sugallt megnyilatkozásként ismerték el, amely azonban nem nyújtott biztosítékot az isteni tekintélyre minden részletében, és ezért nemcsak megítélésre szorult (1Kor 14,29), hanem szükségképpen kisebb tekintéllyel is bírt, mint a Pál apostol által képviselt igazságkincs (14,37–38). Bizonyos tekintetben tehát egészen helyénvaló, hogy Pál a tanítást a prófétálás fölé helyezi, különösen akkor, ha a tanítást a meg nem alkudható apostoli kincs részének tekintjük, amely részben azoknak a próbaköveknek egyike, amelyek lehetővé teszik a gyülekezetnek, hogy mérlegelje az egyháznak adott próféciákat, és különösen akkor, ha maguk a próféciák – az apostoli kinccsel ellentétben – egyházi megítélés alá esnek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy egy bizonyos tanító megnyilatkozásait nem kell megvizsgálni; nem azt mondom, hogy a prófétálást meg kell ítélni, a tanítást viszont nem. Az Újszövetség túl sok olyan helyet tartalmaz, amely arra bátorítja az egyházat, hogy vállalja a felelősséget a tanítók és a tanítás megítéléséért (1Tim 1,3; 6,3–5; Tit 1,9–14; Zsid 13,9; 2Pt 2,1 stb.). De azt jelenti, hogy a prófétálás nem kerülheti ki az ilyen megítélést, és előfeltételezi, hogy létezik az apos-

toli tanítás egy állománya, egy meghatározott tartalom, amely nem képezheti alku tárgyát, és amely mércéül szolgálhat mind a további tanításhoz, mind a prófétáláshoz.

Negyedszer: nem ez minden, amit a Biblia a férfiak és a nők Krisztusban való kapcsolatáról mondani akar. Semmit sem mondtam például arról a parancsról, hogy a férfiak úgy szeressék a feleségüket, ahogyan Krisztus szerette az egyházat – ez rendkívül magas mérce, amelyet a korlátlan önodaadás jellemez. Nem soroltam fel azt a sok mindent sem, amit Pál a keresztény nőktől elvár. Mindenekelőtt nem szenteltem helyet annak a ténynek, hogy egy görög ekklesiában, azaz nyilvános gyűlésen a nőknek egyáltalán nem volt szabad szólniuk. Ezzel szemben a keresztény ekklesiában a nőket a Lélektől vezetve erre bátorították. Ebben az értelemben Pál nem volt foglya Korinthus társadalmi szokásainak: saját véleménye szerint az evangélium valóban felszabadította a nőket bizonyos kulturális korlátozások alól. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezzel minden szerepbeli különbség megszűnt. Kész volnék tágabb újszövetségi alapon amellett érvelni, hogy a megmaradó eltérő szerepek Pál számára az ebben a teremtett rendben való élet részét képezik, a „már most" és a „még nem" közötti feszültségben – abban az időben, amely az eszkatologikus Lélek ajándéka és minden dolog beteljesedése között van, amikor sem nem házasodnak, sem férjhez nem mennek.

És ötödször: ha ez az értelmezés helyes, és vannak bizonyos szerepbeli különbségek a férfiak és a nők között, amelyeket figyelembe kell venni, fontos felismerni, hogy ez a tanítás a javunkat szolgálja, nem a rabszolgaságunkat. Szívesen kitérnék erre a témára részletesebben is, de itt nem fejtem ki tovább.

Copyright 1997 Council on Biblical Manhood and Womanhood (CBMW). Minden jog fenntartva.

HJR megjegyzése: Amikor több mint tíz évvel ezelőtt felfedeztem Carson könyveit, az olyan volt, mintha kincset találtam volna. Gondolkodásának élessége, amely Isten Igéje iránti hűséggel párosul, és gondolati mélysége ma is lenyűgöz. Szívesen hasonlítom össze William Kellyvel, akit a bevezetésben említettem. Valójában – bármi okból – Kelly gyengeségeiben is osztozik.

Carsonnak sikerül a két vers összefüggésben való értelmezésében teljesen lemondania egy olyan kulturális háttérről, amelyre Pál hivatkozhatna. Valóban összefüggő értelmezést ad, amely azonban nem teszi abszolúttá a hallgatást, hanem (mint például Witherington) a próféciák megítélésére korlátozza. Fő érve a teremtési rend. A törvény szerinte arra a tényre utal, hogy a férfi teremtetett először, a nő pedig segítőként teremtetett számára. Ez szerinte szerkezeti, hierarchikus rendet és szerepmegosztást hozott létre, amelyben a nő alá van rendelve a férfinak. Ez az oka annak, hogy ne tanítsa a férfit. Egy prófécia megítélése az ismert apostoli tanítás alapján és által történik. (Itt felmerül egy kérdés: Carson elismeri, hogy egy nő prófétálhat. Megítélheti-e akkor a saját próféciáját? Ebben az esetben nem egy férfit „tanítana", hanem egy nőt.)

Bár az értelmezés nagyon meggyőzőnek tűnik, a következőket bocsátom megfontolásra, illetve a következő ellenvetéseim vannak:

A 34. vers érthető abszolút hallgatási parancsként is, még ha ez ellentmond is az 1Kor 11,5-nek és az egész 14. fejezetnek, és így nincs értelme.

Carson értelmezése egy előfeltevésen nyugszik, amely nélkül nem jutna el hozzá: szerinte létezik a nőnek a férfinak való, a teremtésben gyökerező, tehát Isten által akart alárendelődése. Ha ez nem így volna, nem magyarázhatná úgy ezt a két verset, ahogyan teszi.

Ezen a ponton válnak el az utak. Mózes első könyvének 2. fejezetéből sem közvetlenül, sem közvetve nem ismerhető fel ilyen rangbeli különbség férfi és nő között. Inkább az ellenkezője!

Az 1Kor 11-ből sem vezethető le, itt is az ellenkezője áll. Ennek a fejezetnek a központi kijelentése (1Kor 11,11–12):

11 Mindazáltal sem az asszony nincs férfi nélkül, sem a férfi asszony nélkül az Úrban. 12 Mert ahogyan az asszony a férfiból van, úgy a férfi is az asszony által van; minden pedig Istentől.

A férfi fej volta nem a tekintélyét mutatja, hanem e vers tényét: a nő a férfiból vétetett, illetve a férfiból lett, segítőként van mellé rendelve, nem alattvalóként, hanem egyenrangú félként, egy szemmagasságban.

Az 1Tim 2-ből le lehetne vezetni az egyenlőtlen helyzetet. Ha Carson az 1Kor 14 két versét egyáltalán nem egyszerűnek nevezi, akkor ez erre a szövegre még inkább érvényes.

11 Az asszony csendességben tanuljon, teljes alárendelődéssel. 12 Nem engedem meg azonban az asszonynak, hogy tanítson, sem hogy a férfin uralkodjék, hanem legyen csendességben, 13 mert Ádám formáltatott először, azután Éva; 14 és nem Ádám csalattatott meg, hanem az asszony csalattatott meg, és esett törvényszegésbe.

Nyilvánvalóan – ahogyan az első Timóteus-levél mutatja – súlyos problémák voltak az efézusi gyülekezetben. Többek között ott láthatóan volt egy bizonyos asszony, aki éppen az ellenkezőjét tette annak, amit itt megkövetelnek. Nem előbb tanult, hanem önhitt módon tanított, valószínűleg ráadásul hamis tanítást.

Így nem volt segítség sem a férjének, sem bármely más férfinak, akit tanított. Az uralkodás itt nem tanítói tekintély, és nem is egészséges vagy Isten akarta tekintély. Inkább azt jelenti: magához ragadni a tekintélyt, ahogyan ez időközben angol bibliafordításokban is olvasható.

Az, hogy Ádám teremtetett először, nem hoz létre tekintélyt. Az állatok is előtte teremtettek. Ennek az efézusi asszonynak a példájaként Pál Évát hozza fel, akit megtévesztettek. Ezzel leírja, mi történt ezzel az asszonnyal, és mi történhet végső soron minden asszonnyal és minden férfival. Mindenkit el lehet csábítani.

Ádám akkor kapta a parancsot, amikor Éva még nem volt ott. Jobban kellett volna tanítania őt, és Évának talán jobban kellett volna hagynia magát tanítani.

Ebből általános tanítási tilalmat levezetni a nők számára – enyhén szólva – nem meggyőző, és ellentmond más szövegeknek, amelyekből kiderül, hogy nők tanítottak (Priszcilla és mások).

Végül: nyitott kérdés marad, hogyan magyarázza Carson a „gyalázatos” szót. Gyalázatos volna tehát, ha egy nő egy férfi prófétáját ítéli meg? És az is, ha egy nő prófétáját ítéli meg? Gyalázatos Isten előtt, vagy a kulturális összefüggés számára?

Eckhard J. Schnabel

Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*

Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament, SCM R. Brockhaus/Brunnen Verlag, Witten/Gießen, 4. kiadás, 2018

34 Az utasítást – **A nők hallgassanak a gyülekezeti összejöveteleken** – egyesek úgy értik, hogy a nők a nyilvános istentiszteleteken egyáltalán nem vehetnek részt szóbeli hozzászólással. Mások annyira prob-

lematikusnak tartják ezt a kijelentést, hogy nem tartják Pálról elképzelhetőnek ezt az utasítást, aminek az az eredménye, hogy a 34–35. verset nem páli glosszaként kiiktatják.

Az **első álláspontot** az ókori egyháztól a reformátorokig képviselték, bár Luther, Spener, Zinzendorf és mások kivételeket is elfogadtak, például olyan helyzetekben, amikor nincsenek jelen férfiak. Egyes keresztény csoportok és felekezetek mind a mai napig ezt az álláspontot képviselik, és kizárják a nőket például a szentírásolvasásban vagy az úrvacsorában való részvételből. Egyes írásmagyarázók (nők és férfiak), akik a 34–35. verset hitelesnek tartják, e kijelentésekben Pál nőgyűlölő magatartásának és egyáltalán a Biblia férfisovinizmusának bizonyítékát látják.

Sok írásmagyarázó a *mulier-taceat*-szakaszt nem páli glosszaként, illetve interpolációként kiiktatja – vagy a 34–35. verset, vagy a 33b–35. verset, vagy a 33b–36. verset. Ehhez a forráskritikai művelethez szövegkritikai és irodalomkritikai okokat hoznak fel. A kéziratok tanúságának tárgyalását lásd fentebb a szövegkritikai megjegyzéseknél: ha a szokásos kritériumokat alkalmazzuk, nem lehet kétséges, hogy ezek a versek a levél eredeti szövegéhez tartoztak. Az irodalomkritikai okok a következők: 1. az az érv, hogy a 34–35. vers megszakítja a gondolatmenetet; 2. a hivatkozás arra az összefüggésre, amelyben a glosszoláliáról és a prófétálásról, valamint a gyülekezet épüléséhez való hozzájárulásukról van szó, miközben a 34–35. versben mindezekről nem esik szó; 3. állítólag nem páli fordulatok; 4. **az ellentmondás a 34–35. vers és a 11,5 között, amelyet döntő érvnek tartanak, „nyilvánvalónak" neveznek, és gyakran azzal az ítélettel kapcsolnak össze, hogy „semmiképpen sem oldható fel"**. Sokatmondó az az állítás, hogy a 34–35. vers kijelentésének, még ha Páltól származnék is, nem volna „teológiai legitimitása", mert hiányzik belőle az a belátható indoklás, amelyre egy konkrét parainetikus (buzdító) útmutatásnak szüksége van. Ezekre az ellenvetésekre az exegézis során válaszolunk.

Mindig a kétségbeesés tette, ha egy szöveget glosszaként kiiktatnak, amely nyilvánvalóan egy meglévő dokumentum eredeti szövegéhez tartozik. Sem teológiai álláspontok, sem a political correctness nem olyan kritériumok, amelyek kellő megbízhatósággal megválaszolhatnák az irodalmi hitelesség kérdéseit. Az exegéták nem maguk állítják elő a szöveget, amelyet értelmezniük kell, hanem készen találják, és meg kell magyarázniuk, ahogyan csak tudják. A megoldások keresése, amelyeket a szerző hasonló kijelentéseivel való összevetéssel és gondos szövegösszefüggés-elemzéssel remélnek megtalálni, a történészek számára magától értetődő. **Nehéz szövegeknél néha be kell érni olyan magyarázatokkal, amelyek hihetők, de talán nem teljesen kielégítők.** ***Egy nehéz szöveg kiiktatása ultima ratio, végső eszköz, amely sok (és nemcsak konzervatív) exegéta ítélete szerint a 34–35. vers esetében szükségtelen.***

Egyes javaslatok, amelyek a 34–35. verset páli szövegként próbálják megmagyarázni, nem meggyőzők.

1. A 11,5 és a 14,34–35 kijelentései a korinthusi levelezés különböző szakaszait tükrözik; a hallgatási parancs egy későbbi levélhez tartozik, amelyben Pál frissebb értesülések alapján kénytelen volt szigorúbb intézkedéseket hozni, hogy lecsillapítsa a korinthusi rajongást. Eltekintve a problematikus levélfelosztási hipotézistől, ez a magyarázat megbukik a többi gyülekezetre való hivatkozáson a 11,16-ban és a 14,33b-ben.

2. A 34–35. vers szövegét Pál írta, de nem a saját véleményeként, hanem **idézetként** a korinthusiak leveléből, amelyben férfisoviniszták meg akarták tiltani a nőknek a beszédet; ezt az álláspontot Pál a 36. versben elutasítja. ***A szöveg szavaiban nincs semmi olyan utalás, amely közölné az olvasóval, hogy a 34–35. versben idézetről, a 36. versben pedig Pál megjegyzéséről volna szó.***

3. Pál a 11,5-ben engedményt tesz a nők részvételének, de csak kelletlenül, és a fejfedő, illetve a hajviselet kérdésével összefüggésben; a 14,34–35-ben a valódi véleményét halljuk. Azt azonban, hogy a 11,5 engedmény, sem a szövegből, sem az összefüggésből nem lehet igazolni.

4. A 11,5 magánjellegű házi áhítatokról szól, a 14,34–35 a nyilvános istentiszteletről. A 11. fejezet azonban végig a gyülekezet összejöveteleiről szól, amely akkoriban házakban gyűlt össze, vagyis nem volt különbség a házi összejövetelek és a gyülekezeti összejövetelek között.

5. A 11,5 egyedülálló nőkről szól, akik nyilvánosan prófétálhatnak, míg a 14,34–35 férjes asszonyokról. Mindkettő olyan feltevés, amely nem következik szükségszerűen a szövegből, és főleg a 11,5 tekintetében nem meggyőző.

6. A reformátoroknál és a pietistáknál gyakran találkozunk azzal a magyarázattal, hogy a 11,5 tisztséget viselő nőkről szól, akik nyilvánosan imádkozhatnak és prófétálhatnak, a 14,34–35 pedig gyülekezeti tisztség nélküli nőkről. Ilyen megkülönböztetés sem a szövegben nem ismerhető fel, sem az 1. századi keresztény gyülekezetekre nézve nem hihető.

7. Pál azt a rabbinikus hagyományt követi, amely szerint a nők az istentiszteleten nem töltöttek be hivatalos feladatokat, és a tanházban sem tehettek fel kérdéseket. Eltekintve a vonatkozó rabbinikus szövegek datálásának problémájától, ez a magyarázat sem állja meg a helyét: Pál az 1Kor-ban sehol sem tesz különbséget hivatalos és nem hivatalos feladatok között.

8. Pál a 14,34–35-ben a nők zavaró **közbeszólását vagy közbekérdezését** tiltja meg, nem a nők Lélek által munkált imádkozását és prófétálását. Ez a magyarázat feltételezi, hogy a 33b. verstől kezdve az istentiszteleti rend egy másik problémáját tárgyalja, amire a szöveg nem utal. ***Az sem világos, miért beszél Pál csak a közbeszóló nőkről, hiszen közbeszóló férfiakat is nagyon jól el lehet képzelni.***

9. Hihetőbb az a javaslat, hogy Pál a nők különböző szerepeiről beszél a gyülekezetben, amelyek kétféle társadalmi tapasztalatot tükröznek: a 11,5 az istentiszteleti imádkozásról és prófétálásról szól, a 14,34–35 a férfiak tanácskozásairól és tanbeszélgetéseiről. E. és W. Stegemann e magyarázata helyesen ismeri fel, **hogy kulturális konvenciók játszanak szerepet, amelyekben a férfiak becsületfogalmai és a nő szégyene szerepet játszik**; nem meggyőző viszont az „istentiszteleti alkalmak" és a „tanácskozások" megkülönböztetése; ráadásul ezek a „tanácskozások", amelyeket „tanbeszélgetésekként" írnak le, éppolyan halványak maradnak, mint a szégyen oka. **A 34–35. vers megértésének kulcsa a 11. fejezet összefüggésében a következőkre való utalás: 1. a tekintélyre: a 34. versben Pál alárendelődésről beszél, a 11,2–12-ben a férfiról mint a nő „fejéről"; 2. a nők viszonyára azokhoz a férfiakhoz, akiket „otthon" megkérdezhetnek (35. v.); 3. a szégyenre (αἰσχρός, 35. v.). A 34–35. versben nyilvánvalóan olyan tényállásokról van szó, amelyekben kulturális kérdések játszanak szerepet, és amelyekben döntő volt egy nő viszonya a felelős férfihoz – a férjhez, az apához vagy egy gyámhoz –, valamint a nyilvános viselkedés és az „otthoni" viselkedés közötti különbség.** A közvetlenül megelőző összefüggés a prófétai beszéd megítéléséről szól (29–33. v.), a következő összefüggésben, a 37. versben szintén szó esik prófétákról. ***Ezért a következő magyarázat a leghihetőbb. A korinthusi gyülekezetben a nők részt vettek abban a folyamatban, amelyben a próféciákat megvizsgálták és megítélték (29. v.).*** Az lehetséges, hogy nekik maguknak is megvolt a prófétai beszéd karizmája, de ez a rekonstrukcióhoz nem szükséges. E megítélések során előfordult, hogy nők ítéletet mondtak olyan próféciákról, amelyeket a férjük, az apjuk vagy a gyámjuk közölt. **A *pater familias* kritikus kikérdezését a férj vagy az apa tekintélye elleni sértésnek (αἰσχρός)**

és a háztartás, s ezzel a gyülekezet rendje aláásásának érezték volna. Pál arra utasítja a nőket, hogy azokat a kérdéseiket, amelyek férjük, apjuk vagy gyámjuk próféciáival kapcsolatosak, otthon tegyék fel, hogy mind a ház, mind a gyülekezet számára megőrizzék az illendőséget.

Ennek az értelmezésnek kedvelt ellenvetése az a megállapítás, *hogy mindez nem áll ilyen pontosan a szövegben*. Ez igaz, de **az előfeltételezett feltevéseknek világos támpontjaik vannak a szövegben (nők, férfi, ház, szégyen), és történetileg és kulturálisan hihetők.** W. Schrage egyetlen ellenvetése, hogy „aligha indokolható, miért éppen a 29b. versre irányulna a figyelem, és miért ne foglalná magában a prófétálásra való képesség a prófécia lehetséges megítélésére való képességet is", nem állja meg a helyét; figyelmen kívül hagyja a nők nyilvános viselkedésének azokat a kritériumait, amelyek a korabeli társadalomban döntő jelentőségűek voltak.[39]

A nők **rendeljék alá magukat** (ἀλλὰ ὑποτασσέσθωσαν). Az ellentétes ἀλλά kötőszó világossá teszi, ***hogy a nők hallgatása a nőknek a férjüknek való alárendelődésével függ össze, tehát nem „kategorikusan" vagy „általánosan" értendő***.

Az **ahogyan a törvény is mondja** fordulatot (καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει) sokan az 1Móz 3,16-ra vonatkoztatják („férjed után vágyakozol, ő pedig uralkodik rajtad"), ez azonban nehézkes, mert ott sem a nő hallgatásáról, sem a nő alárendelődéséről nincs szó. Vonatkoztatási szövegként a 4Móz 12,1–15-öt is javasolták: Mirjámot, aki prófétai ajándékkal rendelkezett, Isten megbüntette, amikor kétségbe vonta Mózes tekintélyét, míg Áron, aki szintén kétségbe vonta Mózest, nem bűnhődött. A rabbinikus exegézis arra a tényre, hogy a nők a nyilvános istentiszteleti összejöveteleken nem szóltak, az 5Móz 22,16-ra hivatkozott („és a leány apja mondja a véneknek"); a Sifre Deut 22,16 §235 (117b) ezt mondja: „Ebből következik, hogy az asszonynak nincs joga a férfi helyén (vagy: a férfi helyett) beszélni." Hihetőbb az a magyarázat, hogy Pál általánosságban a teremtési rendre (1Móz 2) utal.

Nem a beszédről (λαλεῖν) általában van szó, hanem az olyan beszédről, amely „szégyent" hoz (αἰσχρόν ἐστιν), vagyis illetlen, szégyenletes, botrányos. A 11,5-ben Pál olyan asszonyokról beszélt, akik fedetlen fővel imádkoznak, és ezzel megszégyenítik a „fejüket", vagyis szégyent hoznak a férfijukra (férjükre). Ugyanez a kulturális összefüggés áll fenn itt is: az asszony a gyülekezeti összejövetel nyilvánossága előtt ne sértse meg a férfi (a férj) becsületét, és ne hozzon így szégyent rá.

Ha egy asszony az istentiszteleten imádkozik vagy prófétál, nem hoz szégyent a férjére. Ha azonban kritikus kérdésekkel vizsgálja meg az ő prófétai beszédének hitelességét, akkor igenis szégyent hoz rá – a kereszttűz alá vétel mindig kínos és megalázó ügy, különösen ha negatív kimenetelű, és ezért a (férjes) asszonyok ne vegyenek részt ebben a folyamatban.

HJR megjegyzése: Schnabel munkáihoz ritkán lehet olyasmit hozzáfűzni, amit ő maga ne említett vagy ne gondolt volna végig. Kommentárjai nagy nyereséget jelentenek. Minden itt említett szakember másként súlyozza az érveket, és ezért különböző következtetésekre is jut. Schnabel magyarázata hihető, de – ahogyan maga is elismeri – nem következik ilyen közvetlenül a szövegből. Talán ez a legjobb az összes magyarázati kísérlet közül. Azt a lehetőséget, hogy ez a szöveg idézet – ahogyan ennek a levélnek néhány más helye –, hihető indoklás nélkül elveti. A versek ellentmondása környezetükkel és a hitelességükkel kapcsolatos kételyek számomra túl kevés figyelmet kapnak. Annyi mindenesetre világos számára, hogy ez nem lehet teljes hallgatási parancs, akárhogy forgatjuk is.

Összefoglalás és személyes következtetések

E két vers értelmezésére négy fő álláspont létezik (változatokkal):

- A nők abszolút hallgatása az istentiszteleten
- Feltételes vagy helyzethez kötött hallgatás, illetve helyénvaló részvétel (amelyet ugyanígy elvárnak a férfiaktól is) – egyeseknél megszorítással: nincs tanítás, és ezért nincs a próféciák megítélése sem
- Idézetről van szó, amelyet Pál azért hoz fel, hogy megcáfolja.
- Utólagos betoldásról van szó, és nem valóban Páltól származik.

E változatok egyike sem száz százalékig biztos vagy problémamentes! Tartalmilag nem tudok semmit hozzáfűzni az eddigi hozzászólásokhoz. Az idézet vagy a glossza, vagyis a nem Páltól származó betoldás felé hajlok. Fő okom:

A 34. vers véleményem szerint abszolút hallgatási parancs. A nők még kérdéseket sem tehettek fel (35. v.). Ha még kérdéseket sem tehettek fel, az számomra azt jelenti: abszolút hallgatás.

Ez azonban a 14. fejezet és az egész levél összefüggésében nem lehetséges. Mindenekelőtt az 1Kor 11,5 alapvető kijelentés. Az általános gyakorlatot írja le, az összejövetelen belül és kívül. A háttérben a lelki ajándékok állnak, amelyeket férfiak és nők egyaránt kapnak, valamint a hívők egyetemes papsága (amelyet a korinthusi levél azonban kifejezetten nem tárgyal). Az egész Újszövetség fényében sem lehetséges. Ellene szól, ahogyan Jézus a nőkkel bánt. Az is ellene szól, hogy Pálnak munkatársnői voltak, és ahogyan a szolgálatukat leírja.

Az említett törvény nem található – az 1Móz 2-re vagy 3-ra való vonatkoztatások nagyon homályosak, és maguk is már patriarchális irányú értelmezések. A nemek viszonyát így nem szimmetrikusan, hanem aszimmetrikusan-hierarchikusan határozzák meg, és ezzel indokolják az alárendelődést és a hallgatást. Ha az első emberek viszonyát egyenrangúságként értelmezzük, az indoklások összeomlanak. Az alárendelődés az Újszövetségben mindig kölcsönös, és Isten országában és gyülekezetében sohasem hierarchikus különbségekkel indokolják. Krisztusban ezek megszűntek – nem a világban és annak kapcsolataiban, de igenis a gyülekezetben, amely már az új teremtést jeleníti meg. Aki tehát Mózes első könyvének 2. és 3. fejezetében téved, az Pál szövegeit sem tudja jól értelmezni.

- Ha betoldásról van szó, akkor olyannak tűnik számomra, mint a hamis mag, illetve a konkoly, amelyet a jó mag közé vetettek, és amely egészen a végéig nő. E két vers hatástörténete véleményem szerint katasztrófa. Hallgató nők: pontosan ezt akarja az ősi kígyó – ahogyan a tanulmányozással és vitatkozással töltött órák millióit is, amelyekkel ki akarják deríteni, mit jelenthetnek ezek a szavak. Megengedheti-e ezt Isten? Még sokkal többet is megenged, amit nem értünk!
- Idézetként van értelme, mert nem Pál szavai és gondolatai. De véleményem szerint ez az idézet akkor sem illik jól erre a helyre.
- Ha Pál szavai, akkor nem érthetett abszolút hallgatást. Ebben az esetben a (férj) próféciái megítélésének tilalmát tartanám a legjobb magyarázatnak a közvetlen szövegösszefüggésben.

„Az idő lejárt, s ki-ki döbbenten mered,

a függöny lent, s minden kérdés nyitva reked.” (Szabadon Bertolt Brecht nyomán: „Der gute Mensch von Sezuan” – magyarul: A szecsuáni jólélek; Erwin Schmidtnél találtam ugyanerről a témáról.)

Még egyszer a testvérmozgalomról

Aki elolvasta az egyes részleteket, megállapíthatja, hogy éppen a testvérmozgalom (plymouthi testvérek) képviselte, valósította meg és védte az abszolút hallgatási parancsot. Magam is ebben a mozgalomban nőttem fel, az úgynevezett „exkluzívek” ágában. Csak 40 évesen, egy költözés után léptem át

egy mérsékelt keresztény gyülekezetbe (Kempten). Addig magam is ezt a testvérgyülekezeti változatot képviseltem. Bevallom azonban, hogy amióta csak vissza tudok emlékezni, mindig gyanúsnak tűnt nekem. Nem azért, mert feminista vagyok. A szívem soha nem tudott teljes igent mondani rá. És a „testvéreken" kívüli keresztények előtt soha nem tudtam igazán meggyőzően megindokolni. Ha az ember más exegétákat olvas, akiket bibliahűnek ismerek, és akik szeretik Isten Igéjét, azt látja: ők nem képviselik ezt a nézetet. Miért nem? Másképpen kérdezve: mit találnak a testvérmozgalom testvérei ebben a hallgatási parancsban olyan különlegesnek, olyan védelemre méltónak? Úgy gondolom, rendkívül alaposan meg kell vizsgálni, miért kellene ennek a testvérnőkre, vagyis a jelenlévők 50 %-ára érvényesnek lennie. Különösen akkor, ha két rövid mondatot ilyen messzemenően és a gyülekezet kárára értelmeznek. És ha ez a mozgalom szinte egyik megkülönböztető jegyeként kezeli őket, sőt még az elkülönülését is ezzel indokolja.

Igaz, hogy nincs pozitív parancs, nincs felszólítás a testvérnők számára, hogy az istentiszteleti összejövetelen imádkozzanak és prófétáljanak. Ezt a hallgatásból vett érvet[40] így is lehet értelmezni a saját javunkra. Ugyanígy mondhatnám azonban azt is: ez annyira magától értetődő szabály volt, és az apostoli iratok annyira fedezték (ez is a hallgatásból vett érv), hogy erre a felszólításra egyáltalán nem volt szükség.

A következő személyeket ajándékaikkal és szolgálataikkal, valamint a következő eseményeket, ha elfogulatlanok vagyunk, nem lehet nyilvános beszéd nélkül elképzelni – az összejövetelen való beszéd nélkül sem:

ApCsel 2,17–18: És lesz az utolsó napokban, azt mondja Isten, kitöltök az én Lelkemből minden testre, és prófétálnak a ti fiaitok és leányaitok, és a ti ifjaitok látásokat látnak, és a ti véneitek álmokat álmodnak. 18 Sőt még az én szolgáimra és az én szolgálóleányaimra is kitöltök azokban a napokban az én Lelkemből, és prófétálnak.

ApCsel 21,8–9: Másnap pedig elindultunk, és Cézáreába mentünk; és bementünk Fülöpnek, az evangélistának a házába, aki a hét közül való volt, és nála maradtunk. 9 Ennek pedig négy hajadon leánya volt, akik prófétáltak.

A prófétálás (vagyis Istentől kapva és az Ő nevében szólni) Pálnál a gyülekezeti összejövetel lényeges része: „Ezért, fivéreim, törekedjetek a **prófétálásra**, és ne akadályozzátok a nyelveken szólást" (1Kor 14,39). Az ApCsel 2 éppen ennek az összejövetelnek/gyülekezetnek/egyháznak a kezdete. Érte és benne történik a prófétálás, amelyet már az Ószövetség is előre megmondott. A négy leány – kérdezem –, hol prófétált? Otthon? De kinek? Úgy keresték fel őket, mint egy jósdát? Aligha. A piactéren? Valószínűleg nem. Az összejövetelen? Ez a legvalószínűbb, mert Pál ott helyezi el a prófétálást.

Róm 16,1: Ajánlom pedig nektek Fébét, a mi testvérnőnket, aki a kenkhreai gyülekezetnek szolgálónője (diakonos) is.

Hogyan lehet elképzelni, hogy valaki egy gyülekezet szolgálónője, és nem szólhat semmit, amikor a gyülekezet összegyűlik?

Róm 16,12: Köszöntsétek Trifainát és Trifószát, akik fáradoznak az Úrban. Köszöntsétek Perszisz, a szeretettet, aki sokat fáradozott az Úrban.

Hogyan lehet erőltetés nélkül elképzelni, hogy valaki az Úrban fáradozik, és nem szól semmit, amikor a gyülekezet összegyűlik?

Fil 4,2–3: Evódiát intem, Szüntükhét is intem, hogy egy értelemben legyenek az Úrban. 3 Igen, kérlek téged is, igaz szolgatársam, állj melléjük, akik az evangélium dolgában együtt küzdöttek velem …

Hogyan lehet az evangéliumban együtt küzdeni anélkül, hogy valaki szólhatna valamit az istentiszteleten? Úgy tűnik, mindkét asszony vezető volt a filippi gyülekezetben. Miért tekintették volna különben éppen az ő nézeteltérésüket az egész gyülekezetre nézve veszélynek? Mindez sem érthető, sem elképzelhető, ha az összegyűlt gyülekezetben soha nem szóltak semmit.

Kol 4,15: Köszöntsétek a Laodiceában lévő testvéreket és Nimfát, és a gyülekezetet, amely az ő házában van.

Nimfa házában volt a gyülekezet. Vendéglátóként bocsátotta rendelkezésre a házát, talán mert ő vagy a férje jómódú volt. Elfogulatlanul elképzelhető-e, hogy az istentiszteleten soha nem emelte fel a hangját?

Mármost mindezeket a szövegeket – és volna még több is – kizárólag az 1Kor 14,34–35 szemüvegén keresztül is meg lehet magyarázni. Akkor más következtetésekre jutunk. Így a két versnek adnánk meg az értelmezés kizárólagos jogát az összes többi itt felsorolt szöveg fölött. Ez a döntés azonban azért hibás, mert felülbírálja az összes többi szöveg nagyobb súlyát. Ez nem gondos mérlegelés és összevetés, hanem sajnos önkényes rögzítés. Főként azért is, mert ezt a hallgatási parancsot egyetlen további bibliai hely sem támasztja alá egyértelműen.

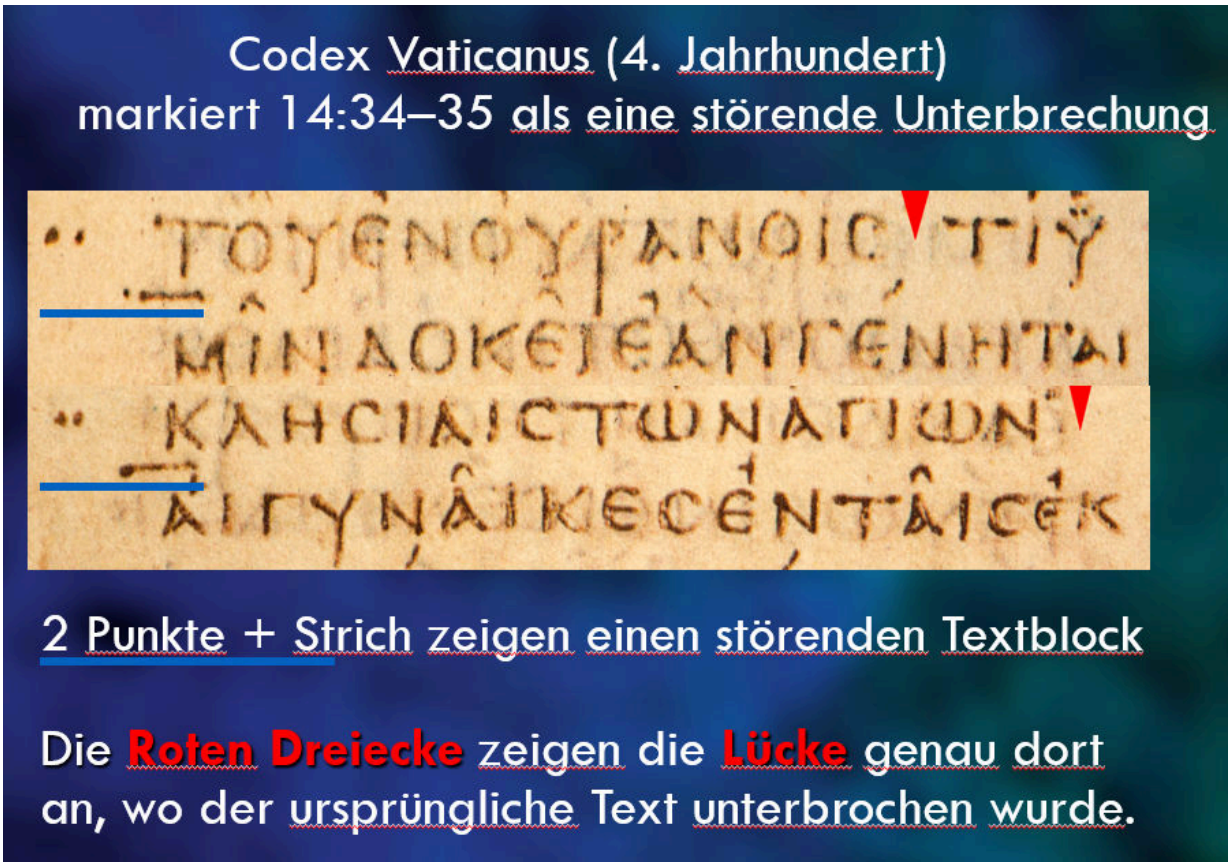
Pedig éppen a testvérmozgalom védelmezte a hívők egyetemes papságát. Ez volt a védjegye és az ereje is. Hogy azonban hogyan feledkezhettek meg a testvérnőkről, amikor a dicséret és a hálaadás áldozatait bemutatták, éppen nagy írásismeretük miatt nem érthető számomra. Hogy az együtténekléssel és belső, csendes együttimádkozással ők is lelki áldozatokat mutatnak be, szegényes megnyugtatás. A Lélek szabadon munkálkodhat nők és férfiak által. Vagy a Lélek az összejövetelen csak férfiakban munkálkodik?

Hans-Jörg Ronsdorf, Augsburg, 2022. november 1.

Időközben a szövegkutatás új tényei váltak ismertté számomra. Úgy tűnik, ezek erősen megerősítik fent említett sejtésemet: ez a két vers nem Páltól származik, és így érvénytelen. A „Nők, bocsássatok meg nekünk!” („Frauen, vergebt uns!”) című könyvem 4. kiadásából átveszem a vonatkozó szövegeket:

Ahogyan a 4. kiadás előszavában jeleztem, a könyvnek ezt a 6.2.8. pontját kiegészítettem, mert (legalábbis számomra) új felismerések születtek, amelyek régi kéziratokkal kapcsolatosak. Philip Barton Payne behatóan foglalkozott ezzel a témával, és – néhány más szövegkutatóhoz hasonlóan – felismerte, hogy a következő feltűnő jelenségek vannak: egyes kéziratokban a 34. és a 35. vers ott áll, ahol a mi Bibliáinkban, más kéziratokban viszont a 40. vers után. Egy viszonylag hosszú szöveget áthelyeztek. Ez nagyon szokatlan, és a következő feltételezést engedi meg: ezeket a verseket utólag illesztették be. A lapszélre voltak írva, és a következő másoló rendszerint beillesztette őket, mert talán korábban kimaradtak. Ő döntötte el, hová illesztik be őket.

Ezt a tézist megerősíti egy felfedezés a Codex Vaticanusban, amely a 4. század egyik legterjedelmesebb és legfontosabb kódexe. Ott ezek a versek valóban betoldásként vannak megjelölve:

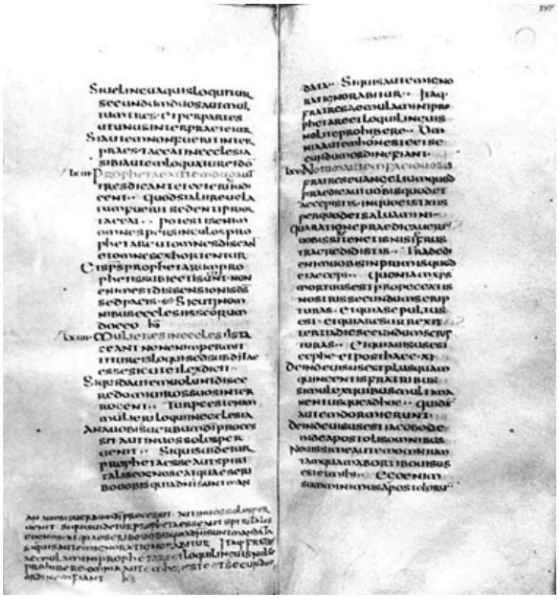
Képforrás: Biblioteca Apostolica Vaticana

Ehhez Philip B. Payne-t idézem, aki úttörő kutatásokat végzett e témában: „Hét ok, amely a kéziratokból adódik, és kilenc ok, amely e versek szavaiból adódik, meggyőz engem és sok mást arról, hogy nem szerepeltek Pál eredeti levelében, hanem később toldották hozzá őket. Most csak hármat foglalok össze. Először: e versek nyilvánvaló jelentése ellentmond azoknak a kijelentéseknek ebben a fejezetben, hogy »mindenki« taníthat és prófétálhat, és a 11,5 megállapításának, hogy nők prófétálnak. Másodszor: Pál leveleinek kéziratában nincs más olyan szövegrész, amely akár megközelítőleg ilyen hosszú, és amely (különböző kéziratokban) két, egymástól ilyen messze eső helyen áll, anélkül hogy erre nyilvánvaló ok volna.

Harmadszor: a legrégebbi Biblia ezeket a verseket későbbi, nem hiteles hozzátoldásként jelöli meg. Először: ezek a versek ellentmondanak sok más kijelentésnek ebben a fejezetben. Hogy elkerüljék az ellentmondásokat, sokan azt mondják, hogy Pál csak a zavaró fecsegést hallgattatja el, vagy – ahogyan először 1962-ben felvetették – csak a próféciák megítélését. Ezek az értelmezések azonban nem illenek a hallgatás korlátlan követeléséhez, amelyet ez a szakasz háromszor, nyomatékosan megismétel. Ha a 34. vers csak a próféciák megítélését tiltja, akkor olyan beszédet is megenged, amelyet a 35. vers megtilt. Végül is a kérdések feltevése abból a vágyból, hogy valamit megtanuljunk, egészen más, mint a próféciák megítélése, és ritkán zavaró. Ezek az értelmezések oda vezetnek, hogy Pál ellentmondana annak, amit éppen leírt. Másodszor: ezek a versek minden »nyugati„ görög kéziratban a 40. vers után következnek, a legtöbb más kéziratban azonban a 33. vers után. Itt van a híres ”nyugati« D kódex a 6. századból. Ennek a képnek az első teljes bekezdése a 14. fejezet vége. A következő bekezdés a 34. és a 35. vers. Az utolsó szakasszal kezdődik a 15. fejezet. A két különböző hely, ahol a 34. és a 35. vers áll, arra utal, hogy valaki a lapszélre írta őket, és későbbi másolók vagy a 33., vagy a 40. vers után illesztették be. Hadd magyarázzam meg:

A Szentírás eredeti szövegének meghatározásában az alapelv ez: »Az a szöveg, amely a legjobban megmagyarázza más szövegek keletkezését, nagy valószínűséggel az eredeti szöveg.« Pál egyetlen levelének egyetlen kézirata sem helyez át semmilyen nagy szövegtömböt látható ok nélkül akár megközelítőleg ilyen messzire, és az első idők egyetlen olvasója sem kifogásolta e szöveg helyét. Az viszont szokásos volt, hogy az írnokok a lapszélen álló szöveget bemásolták a főszövegbe. A 4. századi Codex Vaticanus például 20 helyen tartalmaz régi szöveget Máté szövegének lapszélén. Három kivételével mindegyik benne van gyakorlatilag minden későbbi kézirat főszövegében. A görögök szilárdan hitték, hogy a nőknek csendben kell maradniuk a nyilvános gyűléseken. Így aligha meglepő, hogy egy olvasó valamikor Kr. u. 200 előtt a lapszélre odaírta azt az »ismert vagy közkeletű bölcsességet«, amelyet ezek a versek kifejeznek. Az egyetlen olyan magyarázat a két helyre, ahol ezek a versek állnak, amely összhangban van az írnokok ismert szokásaival, az, hogy valaki ezt a két verset először egy kézirat lapszélére írta, és későbbi másolók vagy a 33., vagy a 40. vers után illesztették be. A józan ész azt mondja: valami szokásos – a lapszéli szöveg beillesztése a főszövegbe – valószínűbb, mint valami olyan rendkívüli, amelynek nem ismert más esete – ennyi szöveg ilyen messzire való áthelyezése nyilvánvaló ok nélkül. Harmadszor: a legrégebbi Bibliánk, a pontosságáért széles körben dicsért Codex Vaticanus ezeket a verseket, amelyek elhallgattatják a nőket a gyülekezetben, nem hiteles, hamis megszakításként jelöli meg. Igaz ugyan, hogy a 34–35. vers valahol (vagyis a 33. vagy a 40. vers után) minden fennmaradt kéziratban előfordul, ami rendkívül korai betoldást feltételez. De nemcsak a Vaticanus jelöli meg őket nem hitelesként. Victor püspök a Codex Fuldensis alsó lapszélére egy javított szöveget íratott, amely kihagyja ezeket a verseket, és a nem nyugati MS 88 szöveg kihagyja őket a 33. vers után, de a 40. vers után beilleszti olyan jelekkel, amelyek azt mutatják, hogy a 33. vers után kellene következniük. Mivel ezek a versek Victor első korinthusi levélre vonatkozó szövegtanúiban nem fordulnak elő, nem igaz Dan Wallace állítása, hogy »ezek a versek az első korinthusi levél minden szövegtanújában előfordulnak« (https://bible.org/article/textual-problem-1-corinthians-1434-35). A szövegtudósok ugyanannak a kéziratnak különböző szövegeihez különböző kézirat-jelöléseket rendelnek. A 14,34–35 szakasz nem fordul elő mindazokban a szövegekben, amelyeket ezek a különálló kézirat-jelölések megkülönböztetnek. ***Nem igaz, hogy a 14,34–35 szövegét minden kézirat »támogatja«.”***

In ***Codex Fuldensis*** (das Original liegt in Fulda) ist unten der Text ohne die Verse 34 und 35 als Korrektur oder Fußnote geschrieben worden. Dem Abschreiber lag in der Mitte des 6. Jhd. offensichtlich ein Text ohne diese Verse vor.

A Codex Fuldensis (F) Vulgata-kézirat, amely az Újszövetség 23 kanonikus könyvének szövegét, valamint a Diatesszaront és a laodiceaiakhoz írt levelet tartalmazza. Az Újszövetség egyik legrégebbi datált kézirata, és az egyetlen korai újszövetségi kézirat, amelyről tudjuk, hogy egy jelentős tudós, Capuai Victor

püspök adta ki. A Vulgata szövegének második fontos tanúja, a Diatesszaron teljes szövegének legfontosabb és legrégebbi tanúja. A kódex fontos, ha nem éppen a legfontosabb tanúbizonyság az 1Kor 14,34–35 szövegének hitelességéről folyó vitában. 541 és 546 között írták Capuában Victor püspök megbízásából, és ő maga vizsgálta át és javította ki. A Jelenések könyvének végén az 546. május 2-i dátum áll, amelyet maga Victor írt oda. Victor másodszor is átvizsgálta a kódex szövegét, ezért van egy második dátum is – 547. április 12.

„A híres római katolikus tudós, Joseph A. Fitzmyer megállapítja, hogy »a mai írásmagyarázók többsége„ arra a következtetésre jut, hogy ez a szöveg [14,34–35] későbbi betoldás. Kim Haines-Eitzen szövegkutató ezt ”ma szinte minden tudósról« megállapítja. Gordon Fee, az evangéliumi keresztények talán legelismertebb szövegkutatója amellett érvel, hogy ezek a versek nem szerepeltek Pál levelében, hanem egy kézirat lapszélére írták őket, és későbbi másolók vagy a 33., vagy a 40. vers után illesztették be. Man and Woman, One in Christ című könyvem a 226–227. oldalon ötvenöt olyan tanulmányt nevez meg, amely arra a következtetésre jut, hogy az 1Kor 14,34–35 nem szerepelt Pál eredeti levelében. A 227–53. oldalon hét külső, a 253–65. oldalon kilenc belső okot sorolok fel amellett, hogy a szöveg nem Páltól származik, a 265–67. oldalon pedig a glossza-felfogással szembeni ellenvetésekre válaszolok. Mindent egybevetve véleményem szerint a szövegkritikai bizonyítékok erősen amellett szólnak, hogy glosszáról van szó, amelyet valószínűleg egy olvasó írt Kr. u. 197 előtt.”

Végső értékelés

Egy másik szerzőt idézek, Andrew Bartlettet, aki nagyon behatóan foglalkozott ezzel a témával, Men and Women in Christ című könyvéből: „Néhány olvasó talán úgy érzi, hogy a 34–35. vers törlése egyszerűen túl kényelmes. Ez érthető. Joggal tanítanak minket arra, hogy rendkívül kételkedve fogadjuk azokat a javaslatokat, amelyek nehéz szövegeket törölnének a Bibliából. Fontos hangsúlyozni, hogy itt nem olyan érvekkel van dolgunk, amelyek a hitelesség hiányát pusztán belső bizonyítékokra alapozzák. Ha ezekkel a versekkel csak az volna a probléma, hogy nem illenek bele a szövegösszefüggésükbe, hogy nyilvánvaló tévedést tartalmaznak az Ószövetség tartalmát illetően, és hogy nem találtak olyan értelmezési megoldást, amely kielégítő értelmet adna nekik, akkor a szövegben hagynánk őket, elismernénk korlátainkat, és új világosságban reménykednénk a jövőben. Itt azonban a külső jeleket is meg kell magyarázni. Hogyan lehetséges, hogy ezek a szavak különböző kéziratokban különböző helyeken találhatók? Valami félresiklott, de mi? Ahogyan láttuk, a külső bizonyíték e sajátosságára a legvalószínűbb megoldás az, hogy a 34–35. vers nem Páltól származik, hanem egy korai lapszéli megjegyzésből, amely bekerült a főszövegbe.

Ezt tovább erősítik Victor püspök megjegyzései a Codex Fuldensisben, amelyek egy olyan szöveg létezésére utalnak, amelyből ez a két vers teljesen hiányzik. És ha Payne-nek a Codex Vaticanusból származó bizonyítékokról alkotott nézete helyes, az újabb megerősítés. Ha összeadjuk a külső és a belső bizonyítékokat, egyértelműek az érvek amellett, hogy ezt a két verset elvessük. Törlésük nem ideológiai sakkhúzás; arról van szó, hogy követjük a bizonyítékokat. Elvben ez nem különbözik más hozzátoldások elvetésétől (mint például Márk evangéliumának befejezése, a Jn 5,3–4 vagy az ApCsel 24,6–7), amelyek felbukkantak a szövegben, egy ideig bekerültek a Bibliáinkba, majd eltávolították őket, amikor a rendelkezésre álló bizonyítékok vizsgálata arra a következtetésre vezetett, hogy valószínűleg mégsem hitelesek. Bibliáinknak legalább egy lábjegyzetet kellene tartalmazniuk, valahogy így: A kéziratos adatok arra utalnak, hogy a 34. és a 35. vers későbbi, nem Páltól származó hozzátoldás lehet, ezért el kellene hagyni. Jobb volna a 34–35. verset dőlt betűvel szedni vagy lábjegyzetbe tenni, azzal a magyarázattal együtt, hogy a kéziratok eltéréseinek jellege kétes hitelességükre enged következtetni. »Az Úr törvénye

tökéletes, megeleveníti a lelket« (Zsolt 19,8). Ezt itt nem a hitelesség kritériumaként javaslom. De ha néhány olvasó bűntudatot érzett amiatt, hogy lelke nem sok felüdülést kapott az 1Kor 14,34–35-ből, most talán fellélegezhet: lehet, hogy ezek a versek egyáltalán nem tartoznak a Bibliába."

Hadd zárjam ezt a fejezetet a következőképpen: ismertem már ezt a nézetet, amikor ezt a könyvet írtam, de nem mertem kétségbe vonni ezt a szöveget. Most azonban a tények olyanok, hogy alig lehetséges már ezt a két verset Isten ihletett Igéjeként érteni. Ez szembeötlő különbséget jelent. Miért? Mert minden magyarázati kísérlet (az idézettézist kivéve) azon bukik meg, hogy abszolút hallgatási parancsról van szó. Minden értelmezésben összeütköznek a magyarázati kísérletek e követelmény világosságával. Ez a követelmény azonban nem Páltól származik, hanem világi gondolkodásnak felel meg. Milyen tragikus! Hiszen azokat, akik kiállnak a nőkért, feminizmussal és a világhoz való alkalmazkodással vádolják. Lehetséges, hogy az ellenségnek, az ellenfélnek és összezavarónak sikerült valamit becsempésznie a Bibliába, aminek végzetes következményei voltak az egyház nőire és az egész egyházra nézve minden évszázadban? Hogyan juthatunk ki egy ilyen tragikus helyzetből? Milyen súlyos ez a téves feltevés mind a mai napig?

Itt végérvényesen világos álláspontot kell elfoglalni, és szembe kell nézni a tényekkel.

Isten legyen irgalmas hozzánk!

E fejezet végén olvassa el a korinthusi szöveget a 34. és a 35. vers nélkül, és állapítsa meg, milyen összefüggő és értelmes így:

„Mert egyenként mindnyájan prófétálhattok, hogy mindnyájan tanuljanak, és mindnyájan vigasztalást nyerjenek. És a próféták lelkei alá vannak rendelve a prófétáknak. Mert Isten nem a rendetlenség Istene, hanem a békességé, ahogyan a szentek minden gyülekezetében. Vagy tőletek indult ki Isten Igéje? Vagy egyedül hozzátok jutott el? Ha valaki prófétának vagy lelki embernek tartja magát, ismerje fel, hogy amit írok nektek, az az Úr parancsa. Ha pedig valaki tudatlan, legyen tudatlan. Ezért, fivéreim, törekedjetek a prófétálásra, és ne akadályozzátok a nyelveken szólást. Minden pedig ékesen és rendben történjék." (1Kor 14,31–33.36–40, a német Elberfelder-biblia alapján fordítva)

Nem volt és nincs hallgatási parancs a nők számára Jézus gyülekezetének összejövetelein! Erre görögtudás és idézettézis nélkül is rá lehet jönni. Lehetséges-e valóban, hogy az apostol, akinek sok munkatársnője volt, akiket név szerint említ, akikre támaszkodott, akik együtt küzdöttek vele az evangéliumban, betiltotta volna nekik a szólást?

Végül azt kérdezem: kinek áll leginkább érdekében, hogy a testvérnők hallgassanak? Hogy Krisztus testének fele elnémuljon? Hogy a nők ne egészítsék ki a férfiakat az összejövetelen? Az ősi kígyó: az ellenfél és pusztító, a hazugság atyja és kezdettől fogva emberölő. Csak a nővel szembeni ellenségeskedése lehet az oka egy ilyen elvakultságnak. Ezért egyszer a vezetésben és a tanításban álló férfiaknak kell majd viselniük a felelősséget.

Hans-Jörg Ronsdorf

Augsburg, 2023. szeptember 22.

Jegyzetek

1. Kelly, W., *Einführende Vorträge zum Neuen Testament*, XV, Faithlife, Bellingham, WA 2022, 11.

2. Grant, F. W., *The numerical Bible; being a revised translation of the Holy Scriptures with expository notes: arranged, divided, and briefly characterized according to the principles of their numerical structure: Acts to 2 Corinthians (Study Text)*, Loizeaux Brothers, Neptune, NJ 1901, 523.
3. Hole, F. B., *Grundzüge des Neuen Testaments*, Christliche Schriftenverbreitung, Hückeswagen 1989, 972–973.
4. MacDonald, W., *Kommentar zum Neuen Testament*, Christliche Literatur-Verbreitung, Bielefeld 2018, 7. kiadás, 761–762.
5. Strack, H. L. - Billerbeck, P., Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1922–1926, 3. köt., 467.
6. Strack, H. L. - Billerbeck, P., Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch, C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung Oskar Beck, München 1922–1926, 3. köt., 469.
7. Henry, M., *Matthew Henry's commentary on the whole Bible: complete and unabridged in one volume*, Hendrickson, Peabody 1994, 2271.
8. Schlatter, A., *Die Korintherbriefe: Ausgelegt für Bibelleser*, VI, Schlatters Erläuterungen zum Neuen Testament, Evangelische Verlagsanstalt, Berlin 1954 (2. kiadás), 154–155.
9. Morris, L., *1 Corinthians: an introduction and commentary*, VII, Tyndale New Testament Commentaries, InterVarsity Press, Downers Grove, IL 1985, 192–194.
10. Ciampa, R. E. - Rosner, B. S., „1 Corinthians", in *Commentary on the New Testament use of the Old Testament*, Baker Academic; Apollos, Grand Rapids, MI; Nottingham, UK 2007, 743.
11. A hagyományos nézet alapos védelmét lásd: Archibald Robertson, Alfred Plummer. A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St Paul to the Corinthians. i. m. 324–328. o., valamint – az idézetelmélet ellen is – Arthur Rowe. „Silence and the Christian Women of Corinth: An Examination of 1 Corinthians 14:33b-36". Communio viatorum (Ecumenical Institute of the Comenius Faculty, Prága) 33 (1990) 1-2: 41-84.
12. Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". Bible Translator 46 (1995) 101-112, itt: 102–104. o.
13. Az 1Kor 14,34–36-ra vonatkozó idézetelmélet képviselőiként – tudomásom szerint – időrendben a következőket kell megemlíteni: Jessie Penn-Lewis. The Magna Charta of Woman. The Overcomer Book Room: Bournemouth (GB), 1919 (lásd az 1975-ös utánnyomást lejjebb); Katharine Bushnell. God's Word to Women. Saját kiadás: Oakland (CA, USA), é. n. (kb. 1918); uo. 1930, 189–215. paragrafus; Katharine Bushnell. 101 Questions Answered: A Woman's Catechism - God's Word to Women. Lowes Ltd.: Southport (GB), é. n. (kb. 1930; 72 o.). 23–26. o.; John A. Anderson. Women's Warfare and Ministry: What Saith the Scriptures? David Waldie: Stonehaven (GB), 1933. 20–26. o.; Katharine Bushnell. Was sagt Gott der Frau. Berlin, 1936. kb. 130 o.; Katharine Bushnell. The Badge of Guilt and Shame. Southport (GB) é. n.; Ernestine von Trott zu Solz. Die Stellung der Frau nach der Bibel. Landheim Salem e. V.: Asendorf, é. n. 47 o., 33–37. o.; J. C. Hurd. The Origin of I Corinthians. Seabury: New York, 1965. 186–195. o.; Joyce Harper. Women and the Gospel. C. B. R. F. Occasional Paper 5. Christian Brethren Research Fellowship: Pinner (GB), 1974. 14–19. + 8–9. o.; Jessie Penn-Lewis. The Magna Charta of Woman. Bethany House Publ.: Minneapolis, 1975 (az 1919-es kiadás utánnyomása). 103 o., 21–34. o.; Walter C. Kaiser, Jr. „Paul, Women, and the Church". Worldwide Challenge 3 (1976) Sept: 9-12; Neal M. Flanagan, Edwina Hunter Snyder. „Did Paul put down women in 1Cor 14: 34-36?". Biblical Theology Bulletin (New York) 11 (1981) 10-12; David W. Odell-Scott. „Let the Women Speak in Church: An Egalitarian Interpretation of I Cor. 14.33b-36". Biblical Theology Bulletin 13 (1983) 90-93; C. H. Talbert. „Paul's Understanding of the Holy Spirit: The Evidence of 1 Corinthians 12-14". Perspectives in Religious Studies 11 (1984) 95-108, itt: 105–107. o.; Chris Ukachukwu Manus. „The Subordination of the Women in the Church: 1 Co 14:33b-36 Reconsidered". Revue Africaine de Théologie 8 (1984) 16 (Oct) 183-195; David W. Odell-Scott. „In Defense of an Egalitarian Interpretation of 1 Cor 14.34-36". Biblical Theology Bulletin 17 (1987) 3: 100-103; Robert W. Allison. „Let Women be Silent in the Churches (1Cor. 14. 33b-36) What Did Paul Really Say, and What Did it Mean". Journal for the Study of the NT 32 (1988) 27-60; Gilbert Bilezikian. Beyond Sex Roles: A Guide for the Study of Female Roles in the Bible. Baker Book House: Grand Rapids (MI), ²1989. 144–153. o.; Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". Bible Translator 46 (1995) 101-112; lehetőségként mérlegeli az idézetelméletet: Jerome Murphy-O'Connor. „Interpolations in 1 Corinthians". Catholic Biblical Quarterly 48 (1986) 81-94, itt: 91. o.
14. Neal M. Flanagan, Edwina Hunter Snyder. „Did Paul put down women in 1Cor 14: 34-36?". i. m. 10. + 12. o.
15. Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". i. m. 109. o., valamint Chris Ukachukwu Manus. „The Subordination of the Women in the Church: 1 Co 14:33b-36 Reconsidered". i. m. 189. o.
16. Robert W. Allison. „Let Women be Silent in the Churches (1Cor. 14. 33b-36)". i. m. 44–45. o. Archibald Robertson, Alfred Plummer. A Critical and Exegetical Commentary on the First Epistle of St Paul to the Corinthians. i. m. 325. o., valamint Daniel C. Arichea. „The Silence of Women in the Church". i. m. szintén az 1Móz 3,16-ra vonatkoztatják a szöveget, de abból indulnak ki, hogy Pál így értette (illetve félreértette) az 1Móz 3,16-ot.

17. Joyce Harper. Women and the Gospel. C. B. R. F. Occasional Paper 5. Christian Brethren Research Fellowship: Pinner (GB), 1974. 14–15. o.; John A. Anderson. Women's Warfare and Ministry: What Saith the Scriptures? David Waldie: Stonehaven (GB), 1933. 20–26. o.
18. Joyce Harper. Women and the Gospel. i. m. 14. o. (a Talmud egyik könyvéből, a Megillából).
19. S. Aalen. „A Rabbinic Formula in I Cor. 14,34". 513–525. o., in: F. L. Cross (szerk.). Studia Evangelica II. Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur 87. Akademie-Verlag: (Kelet-)Berlin, 1964.
20. Gilbert Bilezikian. Beyond Sex Roles: A Guide for the Study of Female Roles in the Bible. Baker Book House: Grand Rapids (MI), ²1989. 144–153. o.
21. Uo. 145. o.
22. Uo.
23. Uo. 147. o.
24. Uo. 149. o.
25. Uo.
26. Uo. 151. o.
27. Uo. 248–249. o.
28. Uo. 151–152. o.
29. Uo. 248. o.
30. C. H. Talbert. „Paul's Understanding of the Holy Spirit". i. m. 105. o., a „Montgomery translation of the New Testament, early in the century" alapján, valamint David W. Odell-Scott. „Let the Women Speak in Church". i. m. és Neal M. Flanagan, Edwina Hunter Snyder. „Did Paul put down women in 1Cor 14: 34-36?". i. m. alapján.
31. C. H. Talbert. „Paul's Understanding of the Holy Spirit". i. m. 106. o.
32. A legrészletesebben: Gottfried Fitzer. 'Das Weib schweige in der Gemeinde': Über den unpaulinischen Charakter der mulier-taceat-Verse in 1. Korinther 14. Theologische Existenz Heute 110. C. Kaiser: München, 1963; evangéliumi körökben: Gordon D. Fee. The First Epistle to the Corinthians. i. m. 699–707. o. (ellene: D. A. Carson. „'Silent in the Churches': On the Role of Women in 1Corinthians 14:33b-36". 140–153. o., in: John Piper, Wayne Grudem (szerk.). Recovering Biblical Manhood and Womanhood. Crossway Books: Wheaton (IL), 1991. 141–145. o.); továbbá: Jerome Murphy-O'Connor. „Interpolations in 1 Corinthians". Catholic Biblical Quarterly 48 (1986) 81-94, itt: 90–92. o.; Elizabeth Schüssler Fiorenza. Zu ihrem Gedächtnis. Chr. Kaiser: München, Grünewald: Mainz, 1988. 287–291. o.; G. W. Trompf. „On Attitudes Toward Women in Paul and Paulinist Literature: 1 Corinthians 11: 3-16 and Its Context". The Catholic Biblical Quarterly 42 (1980) 196-215; Karl Hermann Schelkle. „'Denn wie das Weib aus dem Mann ist, so auch der Mann aus dem Weib' (1Kor 11,12): Zur Gleichberechtigung der Frau im Neuen Testament". Diakonia 15 (1984) 85-90, itt: 87. o.; Hans Conzelmann. Der erste Brief an die Korinther. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament 5. ¹²1981 (az átdolgozott kiadás ²1981). az adott helyen; (Conzelmann ellen foglal állást: C. K. Barrett. A Commentary on The First Epistle to the Corinthians. A & C Black: London, 1968. 333. o., és Mary Evans. Women in the Bible. The Paternoster Press: Exeter, 1983. 95–96. o.).
33. A nyugati szöveg minden fontos tanújában az 1Kor 14,34–35 az 1Kor 14,40 után áll, és ez a konzervatív evangéliumi írásmagyarázó, Gordon D. Fee véleménye szerint is (The First Epistle to the Corinthians. i. m. 699–707. o.) csak azzal magyarázható, hogy e verseket utólag illesztették be. A 34–35. vers késői keletkezése mellett szóló további szövegkritikai okokat újabban Philip B. Payne hoz fel: „Fuldensis, Sigla for Variants in Vaticanus, and 1 Cor 14.34-5". New Testament Studies 41 (1995) 240-262; vö. az ebből kibontakozó vitát is ebben a folyóiratban, pl. az ellenkező álláspontot: Curt Niccum. „The Voice of the Manuscripts on the Silence of Women: The External Evidence for 1Cor 14.34-5". New Testament Studies 43 (1997) 242-255, valamint D. W. Bryce. „As in All the Churches of the Saints". Lutheran Theological Journal 31 (1997) 31-39.
34. Gottfried Fitzer. 'Das Weib schweige in der Gemeinde'. i. m. 6–7. o.; Gordon D. Fee. The First Epistle to the Corinthians. i. m. 699–701. o.
35. Uo. 700. o.
36. Jerome Murphy-O'Connor. „Interpolations in 1 Corinthians". Catholic Biblical Quarterly 48 (1986) 81-94, itt: 90–92. o.; hasonlóan: Jerome Murphy-O'Connor. 1 Corinthians. New Testament Message 10. M. Glazier: Wilmington (DE), 1979. 133. o.
37. Így pl. Robert W. Allison. „Let Women be Silent in the Churches (1Cor. 14. 33b-36): What Did Paul Really Say, and What Did it Mean". Journal for the Study of the NT 32 (1988) 27-60, itt: 35–39. o.

38. Fee, G. D., *The First Epistle to the Corinthians*, edd. N. B. Stonehouse - F. F. Bruce - G. D. Fee - J. B. Green, The New International Commentary on the New Testament, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, MI; Cambridge, U.K. 2014, Revised Edition, 780.
39. Schnabel, E. J., *Der erste Brief des Paulus an die Korinther*, edd. G. Maier - H.-W. Neudorfer - R. Riesner - E. J. Schnabel, Historisch-Theologische Auslegung Neues Testament, SCM R. Brockhaus/Brunnen Verlag, Witten/Gießen 2018, 4. kiadás, 842–845.
40. Argumentum e silentio (lat.) – így nevezik a logikában és a történettudományban a hallgatásból levont következtetést. Egy tény vagy esemény valótlanságára abból következtetnek, hogy nem említik olyan összefüggésben, amelyben különben bizonyosan számítani lehetne az említésére.